

ΑΣΤΗΡ της ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Πάντα δοκιμάζετε, το Καλόν κατέχετε

ΜΗΝΙΔΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΑΠΤΕΡΕΥΣΗΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1858

www.gec.gr/astir

ISSN 1106-4250

Στο τεύχος αυτό

Αμαρτία - Η Έχθρα εναντίον του ανθρώπου	35
Οι αμαρτίες των πνευματικών ηγετών	38
Ο Χριστός έρχεται, αλλά τα σημεία δεν το δείχνουν	42
Η Συμβολή της Βίβλου στον Πολιτισμό	47
Γερμανικός Προτεσταντισμός και Ναζισμός	51
Σελίδες από την Ιστορία των Μαύρων των ΗΠΑ	56
Πέρα από το Φανοστάτη	59

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Στα τέσσερα τελευταία τεύχη είδαμε μία σημαντική σειρά άρθρων, με πολύ συμπυκνωμένο υλικό, σχετικά με την στάση των γερμανών ευαγγελικών κατά την διάρκεια της ναζιστικής διακυβερνήσεως της Γερμανίας. Σε ανάλογη σειρά άρθρων προ 70 ετών ο εκδότης μας Δημήτριος Καλοποθάκης είχε εκφράσει την ευχή οι ιθύνοντες της γερμανικής εκκλησίας και της Γερμανίας γενικότερα, να έλθουν «εις εαυτούς» και να σώσουν την χώρα τους από την λαίλαπα της λαϊκιστικής ναζιστικής ιδεολογίας και να αναδείξουν ξανά την μεγάλη Γερμανία της πίστεως, του πολιτισμού και των ιδανικών. Οι ευχές αυτές δεν εκπληρώθηκαν, με αποτέλεσμα υπό τα απαθή αλλά και ευνοϊκά όμματα των εκκλησιών της Γερμανίας, να συντελεστούν τρομερά εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ολόκληρης και κατά εθνικών ομάδων ειδικότερα. Η εκκλησία, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, σιώπησε αν και τα περιθώρια που της είχε αφήσει η καταδραμαγώγηση του λαού ήταν μικρά. Έπρεπε να μιλήσει, αλλά αυτή έσκυψε το κεφάλι. Ο Χίτλερ την προσεταιρίστηκε και την έπνιξε.

Συχνά συμβαίνει αυτό με την εκκλησία. Πολλά είναι τα παραδείγματα στην διάρκεια της ιστορίας που η εκκλησία είτε από φόβο, είτε από φιλαργυρία, είτε από αγάπη προς την πολιτική και την εξουσία, είτε εντυπωσιασμένη από την απατηλή λάμψη αυτής της εξουσίας, είτε από σαθρή θεολογική προσέγγιση της πολιτικής εξουσίας, προδίδει τις αρχές της και σκύβει το κεφάλι όταν παρουσιάζονται φαινόμενα καταπατήσεως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή και εγκλημάτων, όπως κατά τη ναζιστική διακυβέρνηση. Δεν περιορίζονται αυτά στη Γερμανία. Έγιναν ή γίνονται σε όλο τον κόσμο.

Στην Ελλάδα η πονηρή πολιτική εξουσία άφησε την ανασφαλή εκκλησία να αυθαιρετεί, ώστε εκείνη να μαζέψει τις ψήφους του λαού, κάνοντάς της δήθεν «πλάτες». Η δεκαετία του '30 και του '50 βρήθουν από τις αυθαιρεσίες αυτές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι πριν ή μετά δεν έγιναν πολλές άλλες. Εισβολές της χωροφυλακής (δηλαδή των οργάνων της πολιτείας) στις ευαγγελικές συνάξεις, είτε αυτές γίνονταν σε εκκλησία, είτε αυτές γίνονταν σε ιδιωτικές κατοικίες (χωρίς ένταλμα εννοείται), συλλήψεις, δικαστήρια με την κατηγορία του προσηλυτισμού γίνονταν βροχή, απαγορεύσεις για ανακαίνιση ή ανοικοδόμηση ναών, συμπλοκές σώματος χωροφυλακής (50 άτομα) με τις ευαγγελικές γυναίκες που προσεύχονταν, με 5 -γυναίκες- τραυματίες εκ των οποίων οι δύο σοβαρότατα (Μυλότοπος Γιαννιτών 1956), απαγόρευση ταφής ευαγγελικών νεκρών (π.χ. Ζάκυνθος 1960 αλλά

οι περιπτώσεις είναι πολλές), απαγόρευση ευαγγελικού σχολείου (Κατερίνη 1950), απαγόρευση αναρτήσεως Σταυρού σε ευαγγελικό ναό (Αθήνα 1958), απαγόρευση εισόδου στη χώρα, έλληνα ευαγγελικού ποιμένα, απαγόρευση, απαγόρευση, μα δεν βρέθηκε ένας βουλευτής να στηλιτεύσει τότε όλα αυτά τα γεγονότα; Δεν βρέθηκε. Γιατί δεν θα έβρισκε ψήφους.

Στην αρχή της προηγούμενης διακυβερνήσεως δημιουργήθηκε ένα μεγάλο θέμα με τις ταυτότητες και την αναγραφή του θρησκευματος. Η πολιτική εξουσία είπε ότι θα την καταργήσει και το έκανε. Η εκκλησία αντέδρασε με μεγάλη θέρμη, συνδέοντας την θρησκευτικότητα ή την φιλοπατρία με ένα αστυνομικό έγγραφο, οργανώνοντας λαοσύναξη και δημοψήφισμα. Η τότε αντιπολίτευση είπε ότι θα επανέφερε το θέμα, πράγμα που ουδέποτε έπραξε όταν έγινε κυβέρνηση. Το είπε τότε για ψηφοθηρικούς λόγους λοιπόν. Η εκκλησία έχασε μία πολυμέτρη μάχη: η τότε κυβέρνηση την παραμέρισε, η κατοπινή κυβέρνηση την γέλασε, και ο κόσμος κουράστηκε και την εγκατέλειψε σε αυτόν τον αγώνα. Και η εκκλησία έκλεισε το στόμα της, γιατί έχει ανάγκη την οικονομική βοήθεια της πολιτείας και τα προγράμματα της Ε.Ε. Το σφιχταγκάλιασμα με την πολιτεία πνίγει και φιμώνει την εκκλησία και κανέναν άλλον. Η εκκλησία χάνει από αυτήν την αλληλεξάρτηση, εκτός αν θεωρηθεί ότι τα (πολλά) αργύρια που της δίνει η πολιτεία, αντισταθμίζουν την φίμωσή της.

Και όμως η εκκλησία και οι άνθρωποι της θα μπορούσαν με ένα τρόπο πολύ ουσιαστικό, να φέρουν αλλαγές, υπερασπιζόμενοι τους φτωχούς και τους αδυνάτους με σοβαρές προτάσεις, υπερασπιζόμενοι την Κυριακή αργία, ή καταδικάζοντας την αμαρτία και την διαφθορά -ουσιαστικά και όχι μόνο φραστικά, που φέρνουν απόγνωση στους φτωχούς και τους αδυνάτους και τόσα άλλα. Ας έχουμε στο νου μας τους ανθρώπους αλλά και τις εκκλησίες, που η πίστη τους στο Θεό, έφεραν την μεγάλη αλλαγή στη ζωή των μαύρων της Αμερικής και της Αγγλίας, μεταξύ άλλων τον Ουίλμπερφορς και τον Μ.Α.Κινγκ (ποιμένα) όπως διαβάσαμε στην άλλη σημαντική σειρά που τελειώνει σε αυτό το τεύχος.

Αν η εκκλησία κάνει το καθήκον της ενώπιον του Θεού και των ανθρώπων, δεν θα χρειάζεται κανένα απολύτως δεκανίκι, δείχνοντας ότι η αγάπη του Θεού που επιδεικνύει και κηρύττει, είναι εκείνη που της δίνει ισχύ και επιβολή και λάμψη.

ΑΣΤΗΡ της ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Εκδίδεται από το 1858

"Πάντα δοκιμάζετε
το καλόν κατέχετε"

Α' Θεσσα. 5: 21

www.gec.gr/astir

Λεωφ. Αμαλίας 50, 105 58 Αθήνα
Τηλ: 210 3231079 - Fax: 210 3316 577
email: astir@gec.gr

ΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Ιωάννης Τσεβός

ΔΡΥΤΗΣ:
Μιχ.Δ.Καλοποθάκης (1858-1911)

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΚΔΟΤΕΣ:
Δημ. Μ. Καλοποθάκης (1911-1946)
Μιχ. Β. Κυριακάκης (1946-1989)
Γ. Τασσόγλου (1989-1990)
Φ. Β. Καμπούροπουλος (1991-2002)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Γ. Αδάμ, Τιμ. Αναστασιάδης, Ιωάν. Εμμανουήλ,
Παν. Κανταρίτζης, Αντ. Κουλοφής,
Μελ. Μελετιάδης, Ευαγ. Μήσιος,
Παρ. Παπαγεωργίου, Ιω. Σακινίδου,
Ιωάν. Τσεβός

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ:
Σειράς «Λόγος»: Λ. Κολλόρος
Σειράς «Παλαιά Διαθήκη»: Γ. Αδάμ
Σειράς «Καίνη Διαθήκη»: Στ. Δελγιάννης
Ειδικών αφιερωμάτων: Μελ. Μελετιάδης
Ποίηση, Προσευχές: Λιλ. Βαλαή

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Στέφανος Μοσσιδής

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ: Παναγιώτης Τας

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μυριώ Σακινίδου

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ: Γιώργος Σάκος

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ-ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ: Μαίρη Αλάγιαλη
Λεωφ. Αμαλίας 50 - 105 58 Αθήνα
ΑΡΙΘΜ. ΛΟΓ. ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΑΡΗΛΑ:
149-00-2786-004611 (Ι. Εμμανουήλ)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ:
Θεσ/νίκης: Δημήτριος Σοφός
Κατερίνης: Πάρις Παπαγεωργίου
Κέρκυρας: Βέτα Παντελιού
Χαλκίδας: Νίκος Παντελής
Βοστώνης: Τάκης Τσανικλίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Εσωτερικό & Κύπρος € 10
Ευρώπη: € 26 - ΗΠΑ USD 30
Καναδάς, Αυστραλία κ.λπ. Δολ. 40

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: € 1,00

ISSN 1106-4250

Τα ενυπόγραφα άρθρα απηχούν τις απόψεις των συγγραφέων. Η σύνταξη του περιοδικού διασπείρει το δικαίωμα να κάνει δημοσίευση ή αλλαγές στα προς δημοσίευση κείμενα. Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΑΜΑΡΤΙΑ - Η ΕΧΘΡΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

του κ. Λ. Κολλάρου

“... η αμαρτία δια να φανεί αμαρτία, προξενούσα εις εμέ θάνατον δια του αγαθού, ώστε να γίνει καθ’ υπερβολήν αμαρτωλός η αμαρτία”

Ρωμ. ζ΄ 13

Στο προηγούμενο άρθρο ασχοληθήκαμε με το δόγμα της αμαρτίας στη σχέση που αυτή έχει προς τον Θεό και τόνισθηκε το γεγονός ότι αυτή είναι, στην ουσία και τη φύση της, έχθρα προς τον Θεό, με συνέπεια να μην επιτρέπει στον άνθρωπο να έχει οποιαδήποτε άλλη σχέση με τον Θεό παρά μόνο αυτή της έχθρας. Οποιαδήποτε ίσως άλλη κατάσταση να επέτρεπε στον άνθρωπο να μην είναι τόσο απόλυτα αδιάλλακτος προς τον Θεό και να του άφηνε κάποιο περιθώριο ικανότητας να στραφεί προς τον Θεό, χωρίς την απόλυτη αναγκαιότητα της πρωτοβουλίας του Θεού να διεγείρει με αποτελεσματικότητα τον άνθρωπο, προκειμένου να στραφεί προς τον Θεό με πίστη και μετάνοια. Στο άρθρο αυτό γίνεται μία παρουσίαση του δόγματος της αμαρτίας αλλά τώρα στην σχέση της με τον άνθρωπο και ο βασικός άξονας που θα δούμε να γυρίζει το γράναζι κάθε σκέψης μας είναι η θλιβερή αλήθεια ότι η αμαρτία είναι εχθρός του ανθρώπου.

Στο ανωτέρω εδάφιο μπορούμε ήδη να διακρίνουμε τα βαμμένα με ανθρώπινο αίμα χέρια της αμαρτίας που προκαλεί στον άνθρωπο τον θάνατο. Πρέπει λοιπόν να είναι η αμαρτία εχθρός των κατοίκων του πλανήτη Γη εάν η συνέπεια του εναγκαλισμού της με τον άνθρωπο είναι ο φυσικός θάνατος (και όχι μόνο). Εάν η αμαρτία είναι ενάντια στον Θεό, πρέπει να είναι ενάντια και στον άνθρωπο καθώς δεν μπορεί αυτό που είναι κακό για τον Θεό να είναι καλό για τον άνθρωπο. Το ύψιστο αγαθό του ανθρώπου είναι να δοξάσει τον Θεό και να Τον απολαύσει για πάντα σε μια αιώνια κοινωνία μαζί Του. Αφού αμαρτία είναι η διακοπή αυτής της κοινωνίας, τότε είναι και η κατάρρευση της ανθρώπινης ευτυχίας. Εάν χαθεί το φως της παρουσίας του Θεού εξαιτίας της αμαρτίας, τότε δεν είναι δύσκολο να πιστέψουμε ότι δεν έχει μείνει τίποτα εκτός από το απόλυτο σκοτάδι. Αυτή λοιπόν πρέπει να είναι εχθρός μας διότι με την πτώση του Αδάμ στην αμαρτία θερίσαμε τον θάνατο όχι μόνο με την βιολογική του αλλά και με την βιβλική του έννοια, που είναι η πλήρης αποστέρηση του ανθρώπου από

κάθε πνευματικό καλό και από τον ίδιο τον Θεό.

1. ΕΧΘΡΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ

Αυτό σημαίνει ότι η αμαρτία είναι εχθρός του σώματος του ανθρώπου, δεν χαίρεται με την υγεία του, την ευεξία του, ευημερία του και για την επί μακρόν παραμονή του στον κόσμο αυτό. Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε έχοντας μια τεράστια περιουσία στην κατοχή του, του κληροδοτήθηκε ένας κόσμος που ήταν μία υπαίθρια εξοχική κατοικία στην οποία έβρισκε τα πάντα προς απόλαυση και σε τέτοιες ποσότητες ώστε δεν θα γνώριζε ποτέ στέρηση. Ο,τιδήποτε ήθελε να απολαύσει βρίσκονταν κοντά στο χέρι του με μια αφθονία τόσο διαρκή και μόνιμη που δεν είχε ανάγκη να χτίσει αποθήκες για καιρούς ισχνών αγελάδων, ή για το ενδεχόμενο ξηρασίας, ή κάποιας κακής σοδειάς. Όταν όμως ενέπλεξε τον εαυτόν του στην συνωμοσία κατά του μεγάλου Ευεργέτη του, τα έχασε όλα μονομιάς. Τώρα έχοντας σαν τραγική κληρονομιά του την τιμωρία της εξουσής του από την μέχρι τώρα

κληρονομιά του περιφερόταν σαν φυγάς και ζητιάνος. Ο αυτοκράτορας της Εδέμ τώρα είναι εξορισμένος από την ίδια του τη χώρα την οποία δεν πρόκειται ξανά να δει εκτός μέσα από τον τρόπο λύτρωσης που θα του χορηγήσει ο Θεός. Από τότε και μέχρι σήμερα ο κάθε άνθρωπος γεννιέται και φεύγει από τον κόσμο αυτό γυμνός, για να καταδειχθεί ότι δεν δικαιούται τίποτα, αλλά ζει με τις ελεημοσύνες του Θεού. Ο,τι έχουμε είναι δώρο Θεού που θα μπορούσε να μη μας το είχε δώσει ή αφού το έδωσε θα μπορούσε δικαιωματικά να το πάρει πίσω. Και μάλιστα αν και ο Αδάμ είχε τεράστιες εκτάσεις γης προς καλλιέργεια όλα εκείνα τα χωράφια έφεραν επάνω τους το άχαρο λίπασμα της κατάρτας του Θεού που ανάγκαζε τον Αδάμ και όλους τους απογόνους του να τρώνε το ψωμί τους παλεύοντας με «ακάνθας και τριβόλους».

Πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η κύρια ευτυχία στον

Ό,τι έχουμε είναι
δώρο του Θεού που
θα μπορούσε να μη
μας το είχε δώσει
ή αφού το έδωσε
θα μπορούσε
δικαιωματικά να
μας το πάρει πίσω

παράδεισο δεν συνίστατο στο ότι ο άνθρωπος έτρωγε και έπινε. Η καρδιά της μακαριότητάς του δεν βρισκόταν στην κοιλιά του αλλά στη νηνεμία της γαλήνης στην ψυχή του. Ένοιωθε μέσα του μια ειρήνη βαθιά παρόμοια με αυτή που καθρεφτίζει στην γυάλινη επιφάνεια μιας λίμνης όταν δεν φυσάει πια ο αγέρας. Η νυχτερίδα του τρόμου δεν φτερούγιζε τότε στην ψυχή του Αδάμ· ούτε τον επισκεπτόταν ποτέ η μαύρη σκιά της ανησυχίας· το πικρό ποτήρι της στενοχώριας δεν είχε μέσα του ούτε μια σταγόνα· ούτε τα σύννεφα του φόβου σκοτεινίαζαν τις σκέψεις του για το αύριο· η χαρά του δεν θα ξιζίξε ποτέ· και επιπλέον δεν είχε καμία εξουσία επάνω του ο βασιλιάς του τρόμου, δηλαδή ο θάνατος. Τώρα όμως όλα αυτά τα πήρε και τα σήκωσε ο άνεμος της αμαρτίας. Τώρα ακόμα και το γέλιο, που φυσικά είναι δώρο Θεού, κατάντησε να είναι ανοησία (Εκκλησ.β'2)· τώρα ακόμα και στο γέλιο υπάρχει πόνος (Παρ.ιδ'13). Πως αμαυρώθηκε το χρυσάφι και αλλοιώθηκε το χρυσάφι το καθαρότατο (Θρήνοι δ'1)! Αν δε, μιλήσουμε για τη συνείδηση του ανθρώπου, αυτή είναι γεμάτη τραύματα και μερικές φορές σφαδάζει σαν να έχουν σπάσει όλα της τα κόκαλα. Υπάρχουν περιπτώσεις που η αμαρτία του ανθρώπου κάνει την συνείδηση να περπατάει σκυφτά με ένα τέτοια φορτίο στην πλάτη της που θα έλεγες ότι όλο το βάρος του ουρανού έχει πέσει επάνω της και την έχει καταπλακώσει. Ά, αμαρτία, έχεις κάνει φοβερή ζημιά στον άνθρωπο και κανείς δεν μπορεί να ζυγίσει τα δεινά που του έχεις προξενήσει! Αλλά ακόμα η αμαρτία είναι εναντίον και της ομορφιάς του ανθρώπου. Όχι μόνο σκάβει τον τάφο μας, αλλά σκάβει και μέσα μας φθείροντας τα ζωτικά όργανα του ανθρώπου και σκάβει και πάνω μας καταστρέφοντας σιγά-σιγά την επιδερμίδα μας που ενώ όσο είμαστε νέοι η ομορφιά είναι επάνω μας, όταν περάσουν τα χρόνια φαίνεται ότι κάτι έχει παραμορφώσει το σώμα μας, έχει στραγγίσει τη ζωτικότητά μας, έχει σκάψει βαθιά αυλάκια στην επιδερμίδα μας και έχει μαράνει το άθος της σιότητος.

Ακόμα η αμαρτία είναι εναντίον της αρμονικής σύζευξης και συμβίωσης σώματος και ψυχής. Τα δύο αυτά ζούσαν αρμονικά σε ένα ευτυχισμένο γάμο, έως ότου η αμαρτία έσπειρε το ζιζάνιο της διχόνοιας. Τώρα υπάρχει σύγκρουση σώματος και ψυχής, ανάμεσα στις αισθήσεις και στην λογική, ανάμεσα στο κατώτερο ζωικό ένστικτο και το ανώτερο και ευγενέστερο στοιχείο του ανθρώπινου πνεύματος. Το καθένα από αυτά τα δύο τραβιά προς την αντίθετη κατεύθυνση και έτσι υπάρχει ένας εμφύλιος πόλεμος. Τώρα ο τολαίπυρος άνθρωπος σύρεται μια εδω και μια εκεί σαν να τον παρασέρνουν διάφοροι άνεμοι. Υπήρχε καιρός, δηλαδή πριν την πτώση, που η διάνοια διοικούσε το σώμα, αλλά τώρα ο υπηρέτης καβαλάει το άλογο

ενώ ο πρίγκιπας πηγαίνει με τα πόδια. Ο άνθρωπος έχει αναποδογυρίσει· Το κεφάλι του είναι εκεί που οι φτέρνες του έπρεπε να είναι· η ψυχή του αντί να είναι ελεύθερη είναι δούλη στο σώμα. Το κτήνος είναι πιο δυνατό από τον άνθρωπο και οι αισθήσεις κυριαρχούν επί της λογικής. Με την πτώση του ανθρώπου στην αμαρτία, η σάρκα απέσπασε τα χαλινάρια από τα χέρια του πνεύματος και αυτή τώρα οδηγεί στον τρελό καλπασμό προς την αιώνια καταστροφή.

Και ακόμη η αμαρτία είναι εναντίον και αυτής της ίδιας της ύπαρξης του ανθρώπου. Η αμαρτία στοχεύει όχι μόνο να μην είναι καλά ο άνθρωπος αλλά να μην είναι καθόλου στη ζωή. Πόσες ανθρώπινες υπάρξεις έχει στραγγαλίσει στην μήτρα της μητέρας τους! Πόσες αποβολές και εκτρώσεις έχει προκαλέσει! Πόσοι και πόσοι ξεκινάνε από την κούνια για τον τάφο! Άλλοι πεθαίνουν στην ακμή της δύναμής τους, εκτός από τον όλεθρο μέσω του πολέμου. Μόλις αρχίζουμε να ζούμε αρχίζουμε και να πεθαίνουμε. Τα χρόνια μας

όσα πολλά κι αν είναι περνάνε πιο γρήγορα μπροστά από τα μάτια μας από όσο περνάει μπροστά απ' το βλέμμα μας και το πιο γρήγορο πουλί. Τελικά ξαπλώνει τον άνθρωπο στο χώμα, και τους άρχοντες και τους ζητιάνους, και τους τρανούς και τους άσημους. Το μόνο αβέβαιο στη ζωή αυτή είναι το μήκος της ζωής ενώ το μόνο βέβαιο είναι το τέλος της. Αυτός που γεννιέται σήμερα δεν είναι απόλυτα σίγουρο ότι θα ζει αύριο, αφού η ζωή του ανθρώπου είναι σαν ατμός που χορεύει για λίγο πάνω από το δοχείο με το νερό που βράζει αλλά ταυτόχρονα υψώνεται και γρήγορα χάνεται καθώς

απορροφείται στην απεραντοσύνη του ουρανού. Κι όμως υπάρχουν αμέτρητα πλήθη ανθρώπων που θεωρούν ότι στην αμαρτία και φυσικά μακριά από τον Θεό βρίσκεται η ευτυχία τους. Πράγματι ο άνθρωπος πρέπει να είναι τρελός, ή μάλλον να τον κατάντησε έτσι αυτός ο εχθρός.

2. ΕΧΘΡΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ

Ακόμα πιο σοβαρή είναι η ζημιά που έχουμε υποστεί υπό την πνευματική έννοια καθώς το ηθικό ποιόν του ανθρώπου είναι αυτό που κοιτάζει κυρίως ο Θεός. Η εμφάνιση της ψυχής έχει απείρως μεγαλύτερη σημασία και αξία από την εμφάνιση του σώματος. Ο άνθρωπος ξεκίνησε ως ένα ευγενές δημιούργημα, λίγο κατώτερο από τους αγγέλους (Ψαλ.η'5) αλλά με την πτώση κατάντησε ηθικά λίγο ανώτερος από τα ζώα και επίσης πνευματικά να μοιάζει περισσότερο με τον διάβολο παρά με τον Θεό. Αυτό που τώρα χαρακτηρίζει το άλλοτε ηθικό αριστούργημα είναι η πνευματική μό-

Τα νερά του κατακλυσμού
ήταν τόσο άφθονα που
εξάλειψαν όλο το
ανθρώπινο γένος κι όμως
δεν μπόρεσαν να
εξαλείψουν και να πλύνουν
την ανθρώπινη αμαρτία
αφού η ίδια καρδιά
παρέμεινε και μετά τον
κατακλυσμό όπως και πριν

λυση και διαφθορά. Αυτή η διαφθορά έχει επηρεάσει όχι μόνο την ψυχή αλλά και το σώμα του. Ακόμα και η σάρκα του έχει ανάγκη να καθαριστεί από αυτό το μόλυσμα (Β'Κορ.ζ'1), το σώμα του χρειάζεται να καθαριστεί και αγιαστεί (Α'Θεσ.ε'23). Τα μέλη του σώματος είναι υπηρέτες της ακαθαρσίας και ανομίας (Ρωμ. σ'19). Το στόμα των ανθρώπων είναι γεμάτα κατάρας και πικρίας, η γλώσσα τους είναι δόλια, δηλητήριο φιδιών είναι πίσω από τα χείλη τους και ο λάρυγγας τους είναι ανοιχτός τάφος (Ρωμ.γ'13,14)· τα μάτια είναι γεμάτα μοιχείας (Β'Πέτ.β'14)· τα βλέφαρά μας είναι αλαζονικά (Παρ.λ'13)· τα αφτιά μας είναι νωθρά (Εβρ. ε'11) ή μάλλον τελείως κουφά σαν της ασπίδας (Ψαλ. νη'4)· και με τα δύο χέρια κατεργαζόμαστε την ανομία (Μιχ.ζ'3)· και έχουμε κάνει ειδωλο ακόμα και την κοιλιά μας (Φιλ.γ'19)· η καρδιά είναι όχι απλά πονηρή αλλά η ίδια η πονηρία (Ψαλ.ε'9)· δεν υπάρχει τίποτα επάνω μας ή μέσα μας που να μην είναι ο φορέας του ενός ή του άλλου κακού!

Αλλά ακόμη χειρότερα, αυτό το μόλυσμα έχει κολλήσει στην ψυχή. Πριν την πτώση όλες οι ψυχικές ικανότητες ήταν άγιες και αγιασμός προς τον Κύριο· τώρα όλες είναι μολυσμένες και μόλυσμα εναντίον του Κυρίου. Όλοι οι διαλογισμοί της καρδιάς του είναι μόνιμα κακία (Γέν.σ'5). Τα νερά του κατακλυσμού ήταν τόσο άφθονα που εξάλειψαν όλο το ανθρώπινο γένος κι όμως δεν μπόρεσαν να εξαλείψουν και να πλύνουν την ανθρώπινη αμαρτία αφού η ίδια καρδιά παρέμεινε και μετά τον κατακλυσμό όπως και πριν (Γέν.η'21). Ακόμα και μέχρι σήμερα από την καρδιά του ανθρώπου σαν φίδια ξετρυπώνουν πονηροί διαλογισμοί, λόγια και πράξεις όπως και τότε (Ματ.ιε'19). Η αμαρτία έχει κάνει την καρδιά του ανθρώπου απατηλή και σφόδρα διεφθαρμένη (Ιερ.ιζ'9), έχει σκληρυνθεί σε αμετανοησία μέσα από την απάτη της αμαρτίας (Εβρ. γ'13). Κάνει τον άνθρωπο πεισματικά αποφασισμένο να μη σωθεί αλλά να καταδικαστεί και να μη θέλει να έρθει στον Χριστό για να σωθεί (Ιωάν.ε'40). Όχι μάταιες σκέψεις και λέξεις, αλλά βλάσφημες σκέψεις και λέξεις αναβλύζουν από αυτήν την διεφθαρμένη πηγή και κάνουν τη γλώσσα να φλογίζεται από την γέεννα (Ιάκ. γ'6), τόσο που ακόμα και ο διάβολος δεν θα μπορούσε να ξεράσει τόσο φρικτές βλασφημίες εναντίον του Θεού όσο η γλώσσα και η καρδιά των αμαρτωλών ανθρώπων. Και έτσι ο άνθρωπος θησαυρίζει μόνο οργή για την ημέρα της οργής (Ρωμ.β'5).

Επιπλέον η αμαρτία έχει συσκοτίσει την διάνοια και την αντίληψη του ανθρώπου. Εκ φύσεως δεν υπάρχει κανείς που να καταλαβαίνει τα πνευματικά αλλά όλοι έχουν άγνοια (Ρωμ.γ'11). Οι εργάτες της ανομίας δεν έχουν γνώση (Ψαλ.ιδ'4). Ο άνθρωπος είναι καλυμμένος με πυκνό Αιγυπτιακό σκοτάδι και δεν είναι απλά σκοτεινός αλλά αυτό τούτο το σκοτάδι (Εφεσ ε'8) και δυστυχώς αγαπάει το σκοτάδι (Ιωά.γ'19) τόσο που ακόμα και το φως του να είναι σκότος (Ματ.σ'23). Έχει χάσει τα μάτια του και συνεπώς έχει χάσει και τον δρόμο του. Τίποτα φυσικά απ' αυτά δεν ίσχυε στις χρυσές μέρες της αθωότητάς του. Τότε ο άνθρωπος αντιλαμβάνονταν και το πιο απαλό φύσημα του λόγου του Θεού. Τώρα όμως ο φυσικός άνθρωπος δεν δέχεται τα πράγματα του Πνεύματος του Θεού. Την σοφία του Θεού και το κήρυγμα του ευαγγελίου τα θεωρεί ανοησίες (Α'Κορ.β'14). Α βέβαια, ηθικά μπορεί να είναι εξαιρετικός και με καλή υπόληψη στην κοινωνία, με

άφθονη δόση θρησκευτικότητας και με απaráμιλλη προσήλωση στα τυπικά και στις τελετές της θρησκείας αλλά πνευματικά είναι περιφρονητής και εχθρός του Θεού. Για να γνωρίσει κάποιος το φως του Χριστού χρειάζεται τόση δύναμη όση ήταν κι αυτή με την οποία δημιουργήθηκε ο κόσμος, που φυσικά τόσο τη μία όσο και την άλλη την κατέχει μόνον ο Θεός. Είναι ο Θεός που διατάζει το φως Του να διαλύσει τα σκοτάδια μας (Β'Κορ.δ'6). Τότε είναι που ο φυσικός άνθρωπος αρχίζει να ζει και να βλέπει πνευματικά.

Αλλά ίσως η μεγαλύτερη απόδειξη της πνευματικής τύφλωσης του ανθρώπου βρίσκεται στο ότι δεν αναγνώρισε τον ίδιο τον Υίο του Θεού και στο ότι επιπλέον Τον εσταύρωσε. Το να μη βλέπει κάποιος άνθρωπος τη νύχτα είναι κατανοητό αλλά το να μη βλέπει όταν ο ήλιος λάμπει καταμεσουράνα γίνεται κατανοητό ότι είναι τυφλός. Ο Χριστός ήρθε σαν ήλιος στον κόσμο αυτό και ήταν το φως του κόσμου. Το να μη βλέπουν οι άνθρωποι το φως όταν ο Χριστός δεν ήταν ή δεν είναι στον κόσμο αυτό θα μπορούσε να δικαιολογηθεί. Αλλά να έρθει ο ίδιος ο Χριστός και εμείς όχι μόνο να μη Τον αναγνωρίσουμε αλλά και να Τον πάρουμε και να Τον σταυρώσουμε, ε, τότε πρέπει να είμαστε πράγματι απελπιστικά τυφλοί και να μην έχουμε την δυνατότητα να δούμε όσο καθαρά και να μας παρουσιαστεί η αλήθεια. Σταυρώσαμε κάποιον που «ουδέν άτοπον έπραξε», «διήλθε ευεργετών και θεραπειών», πάντα έπραττε τα έργα που ο Πατέρας του έδωσε να κάνει, κατέδειξε την ειδική του φύση με αμέτρητες αποδείξεις στα θαύματα που εκτέλεσε και θεραπείες που παραχώρησε, μίλησε με τρόπο που «ουδείς άλλος ελάλησε καθώς ούτος ελάλησε», η διδασκαλία Του ήταν «ως έχων εξουσίαν», έκανε δηλώσεις που επιμαρτυρούσαν ότι «ο μη τιμών τον Υιόν δεν τιμά ουδέ τον Πατέρα», φανέρωσε ότι ήρθε να σώσει τον κόσμο και όχι να καταδικάσει τον κόσμο. Σίγουρα αν αφηγούσαν την ιστορία του Χριστού, χωρίς τα γεγονότα της σταύρωσής Του, σε έναν άνθρωπο, οικογένεια, λαό που ποτέ δεν τα είχαν ακούσει, θα σου απαντούσαν, «Έναν τέτοιο άρχοντα καλοσύνης και ειρήνης σίγουρα Τον αγάλιασαν, όλοι οι άνθρωποι Του φίλησαν τα πόδια, Του άνοιξαν και Τον καλωσόρισαν στην καρδιά τους ...». Αν τώρα συνέχιζες να τους διαβάσεις από την Αγία Γραφή το τέλος του Ιησού, θα σου απαντούσαν, «Δεν είναι δυνατόν! Αποκλείεται να Τον σταύρωσαν· δεν μπορεί να λείπει την αλήθεια εδώ η Γραφή· κάποιος λάθος κάνει η Καινή Διαθήκη. Πως έκαναν κάτι τόσο αδιανόητο;» Κι όμως είναι αλήθεια. Είναι τραγική αλήθεια. Και τούτο διότι ο άνθρωπος είναι τραγικός· τραγικά πεσμένος στην αμαρτία· τραγικά, ολοκληρωτικά διεφθαρμένος· απελπιστικά, από την ανθρώπινη σκοπιά, ξεπεσμένος και τελείως ανήμπορος να σηκωθεί. Αυτός είναι ο άνθρωπος. Αν η αμαρτία μπορούσε να πάρει ανθρώπινη μορφή δεν θα ήταν χειρότερη από τον άνθρωπο. Μα και δεν χρειάζεται να το κάνει γιατί ο άνθρωπος έχει πάρει την δική της μορφή και είναι ολόκληρος αμαρτία. Η Γραφή όμως μιλάει και για τη σωτηρία του ανθρώπου. Δεν προέρχεται όμως, ούτε οφείλεται σ' αυτόν, ούτε κατ' ελάχιστον. Αυτή προέρχεται ολοκληρωτικά από τον κυρίαρχο Θεό εν Χριστώ.

Ο κ. Λ. Κολλάρος είναι κήρυκας του Ευαγγελίου στην Ε.Ε.Ε. Ιωαννίνων.

Το βιβλίο του προφήτη Μαλαχία: Οι αμαρτίες των πνευματικών ηγετών

του αιδ. Γ. Αδάμ

Ένα από τα δυσάρεστα που χαρακτήρισαν το 2005 ήταν η σωρεία αποκαλύψεων για τη ζωή των κληρικών. Σκάνδαλα ηθικά, σκάνδαλα οικονομικά, σκάνδαλα δίψας για εξουσία ήρθαν στο φως. Η περικοπή από το βιβλίο του Μαλαχία που θα μελετήσουμε δε θα μπορούσε να είναι πιο επίκαιρη, καθώς περιέχει πολύ σκληρά λόγια για τους ιερείς την εποχή εκείνη.

Μαλαχίας 1:6-2:9

Αυτός όμως, είναι και ο δικός μας κίνδυνος! Να ακούσουμε και να μελετήσουμε το Λόγο του Θεού όχι για μας, αλλά για τους άλλους. Να σκεφτούμε, την πνευματική κατάπτωση των άλλων, ενώ ο Λόγος του Θεού απευθύνεται στον καθένα από εμάς ξεχωριστά. Πρέπει να νικήσουμε αυτόν τον πειρασμό. Πιστεύουμε ότι ο Λόγος του Θεού απευθύνεται στον καθένα ξεχωριστά και επιπλέον πιστεύουμε πως όλοι είμαστε ιερείς του Θεού (Α'Πέτρος 2:9, Αποκάλυψη 1:6).

Η περικοπή αυτή απευθύνεται ιδιαίτερα σε ανθρώπους που ηγούνται στο λαό του Θεού και εμείς όλοι όσοι στεκόμαστε στους άμβωνες, που υπηρετούμε στα Κυριακά Σχολεία, στους Ομίλους Νέων, και τις κατασκηνώσεις, πρέπει ιδιαίτερα να προσέξουμε τα λάθη, τις αμαρτίες, τις προειδοποιήσεις του Θεού, γιατί ο Θεός δεν είναι προσωπολήπτης. Είναι ελεήμων, και δίκαιος με όλους μας.

Η περικοπή χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος αναφέρονται οι αμαρτίες, οι κατηγορίες των ιερέων (1:6-14) και στο δεύτερο γίνεται η κλίση για μετάνοια και δίνεται η προειδοποίηση εάν δε μετανοήσουν (2:1-9).

Ένας πολύ γνωστός πουριτανός θεολόγος, ο Richard Baxter ο οποίος έζησε σε μια εποχή που το στάνταρτ της άγιας ζωής γενικότερα, αλλά και της υπηρεσίας μεταξύ των πνευματικών ηγετών ήταν υψηλότερο από το σημερινό, έγραψε το εξής στο βιβλίο "Ο αναμορφωμένος ποιμένας", το οποίο είναι μια σκληρή πραγματικά έκθεση των αμαρτιών του κλήρου και μια κλήση για να επανέλθουμε εκεί που ο Θεός μας θέλει. Έγραψε λοιπόν, μεταξύ άλλων στο βιβλίο του:

Η πιο μεγάλη και αξιοθρήνητη αμαρτία των εργατών του ευαγγελίου είναι το ότι δεν είναι πλήρως αφιερωμένοι στο Θεό. Δε δίνουν τον εαυτό τους τελείως στο ευλογημένο έργο το οποίο έχουν αναλάβει. Δεν είναι αλήθεια ότι εγωιστικά και σαρκικά ενδιαφέροντα

και όχι του Χριστού, μας κάνουν να αμελούμε το καθήκον μας και μας οδηγούν να γινόμαστε άπιστοι σε αυτά που ο Θεός μας εμπιστεύθηκε; Δεν είναι αλήθεια ότι υπηρετούμε το Θεό φθηνά; Δεν είναι αλήθεια ότι το κάνουμε όσο πιο φανερά γίνεται; Δεν αποφεύγουμε αυτό που θα μας κοστίσει περισσότερο σε παθήματα; Όλα αυτά δεν δείχνουν ότι επιζητούμε επίγεια αντί για επουράνια πράγματα; Και ότι επιζητούμε τα κάτω; Ενώ κηρύττουμε για τις άνωθεν αλήθειες, δεν κάνουμε τον κόσμο το είδωλό μας;

Τι απομένει λοιπόν αδελφοί, παρά να κράξουμε γιατί είμαστε ένοχοι για τις αμαρτίες που αναφέρθηκαν; Δεν πρέπει να ταπεινωθούμε και να θρηνησουμε για τις παραλείψεις μας μπροστά στον Κύριο;

(Richard Baxter,
The Reformed Pastor)

**Αν οι ηγέτες
δεν εμπνεύσουν,
αν οι ηγέτες δίνουν
αυτό που περισσεύει,
και ο λαός το ίδιο θα κάνει**

Αν οι ιερείς του Ισραήλ, όποιες και να ήταν οι αμαρτίες τους, ήταν ταπεινοί και πλησίαζαν το Θεό με μετάνοια όπως ανέφερε ο Baxter, θα υπήρχε ελπίδα για ανανέωση. Όμως, είχαν την ακριβώς αντίθετη στάση. Αντί να ταπεινωθούν στο Θεό προσπαθούσαν να δικαιωθούν και με αυτό τον τρόπο έφευγαν ακόμη πιο μακριά Του.

Η ετυμολογία του Θεού έρχεται στο τέλος και είναι σε δύο

δόσεις.

Ο Θεός λέει

- Αλλ' εσείς ξεκλίνετε από τον δρόμο (2:8)

- Δεν φυλάξατε τους δρόμους μου (2:9)

Και αυτό αφορά την προσωπική τους ζωή. Έχει και συνέχεια όμως. Η δική τους προσωπική απομάκρυνση διέφθειρε τη διακονία τους.

- ήσασταν προσωπολήπτες απέναντι στον νόμο (2:9)

- κάνατε πολλούς να προσκόπουν στον νόμο (2:8)

Συμπερασματικά λοιπόν, (1) Η ζωή τους και (2) η διακονία τους ήταν πρόβλημα. Για αυτόν τον κίνδυνο ακριβώς προειδοποίησε ο Παύλος τους πρεσβύτερους στην Έφεσο, Προσέχετε, λοιπόν, (1) στον εαυτό σας, και (2) σε ολόκληρο το ποίμνιο, στο οποίο το Πνεύμα το Άγιο σάς έβαλε επισκόπους, για να ποιμάνετε την εκκλησία τού Θεού, που απέκτησε με το ίδιο

του το αίμα (Πράξεις 20:35). Όταν ο ηγέτης δεν προσέχει τον εαυτό του αυτό, έχει αντίκτυπο στο ποίμνιο.

Το ίδιο έγραψε και στον Τιμόθεο, Πρόσεχε (1) εις σεαυτόν και (2) εις την διδασκαλίαν, επίμενε εις αυτά· διότι τούτο πράττων και σεαυτόν θέλεις σώσει και τους ακουόντάς σε (Α' Τιμόθεο 4:6).

Η ζωή και η διακονία πρέπει να είναι καθαρά. Το ένα επηρεάζει το άλλο. Αν η ζωή του πνευματικού ηγέτη δεν είναι καθαρή, η διακονία θα επηρεαστεί, και οι άνθρωποι που ο Θεός τον έβαλε να υπηρετεί, και αυτοί θα επηρεαστούν.

Επιστρέφοντας στον Ισραήλ, το πρόβλημα του λαού ολόκληρου, όταν το έψαχνε κάποιος, σε πήγαινε πίσω στην απιστία των ιερέων στο Θεό και στην έλλειψη αφοσίωσης στο Θεό και στο έργο του Θεού.

Οι προσωπικές αποτυχίες λοιπόν των ιερέων καταγράφονται στο πρώτο μέρος (1:6-14) και ήταν βασικά 4.

Οι ιερείς προσέφεραν μολυσμένες θυσίες στο θυσιαστήριο του Θεού

Ήταν απρόθυμοι βέβαια να το παραδεχτούν. Γράφει στο 1:6 πως ενώ λέει ο Κύριος των δυνάμεων στους ιερείς, που καταφρονείτε το όνομά μου, αυτοί απαντούν, και λένε: "Σε τι καταφρονήσαμε το όνομά σου"; (1:6) Μετά όταν συνεχίζει ο Θεός να εξηγήσει με πιο τρόπο περιφρονούν το Όνομα Του, "Προσφέρατε ψωμί μολυσμένο επάνω στο θυσιαστήριό μου"· αυτοί πάλι ανταπαντούν: "και είπατε: Σε τι σε μολύναμε" (1:7);

Είτε το παραδέχονταν, είτε όχι, το θέμα ήταν πως το έκαναν. Το κείμενο μας λέει, *Και αν προσφέρετε ζώο τυφλό για θυσία, δεν είναι κακό; Και αν προσφέρετε ζώο χωλό ή άρρωστο, δεν είναι κακό;* (1:8). Με απλά λόγια προσέφεραν αυτό που δεν ήθελε κανένας. Αυτό που περίσσευε. Για αυτό και ο Θεός ειρωνικά τους προκαλεί: *Πρόσφερε τώρα αυτό στον αρχηγό σου· άραγε, θα ευαρεστηθεί σε σένα ή θα υποδεχθεί το πρόσωπό σου* (1:8);

Σήμερα δεν έχουμε θυσιαστήρια όπως τότε. Αυτό όμως, δε σημαίνει πως δε προσφέρονται θυσίες. Οι πνευματικοί ηγέτες και σήμερα προσφέρουν θυσίες και δυστυχώς προσφέρουν μολυσμένες θυσίες στο θυσιαστήριο του Θεού. Το 1966, στο Παγκόσμιο Συνέδριο Ευαγγελισμού που έγινε στο Βερολίνο ο Billy Graham μιλώντας σε 1200 περίπου απεσταλμένους ευαγγελικών Εκκλησιών από περισσότερες από 100 χώρες είχε το θέμα «Κηλίδες στο θυσιαστήριο» και ανέφερε τους εξής τομείς στους οποίους οι ευαγγελικοί ηγέτες και εξέχοντες ηγέτες πολλές φορές προσφέρουν μολυσμένες θυσίες. Το πρώτο που ανέφερε, ξέρετε ποιο ήταν; Μη σας φανεί παράξενο.

Α. Η μεταστροφή τους. Πολλοί κηρύττουν που δεν έχουν γνήσια σωθεί. Προηγουμένως αναφερόμασταν στον Richard Baxter και στο βιβλίο του "Ο αναμορφωμένος ποιμένας". Γράφει, λοιπόν, εκεί πως «ο Θεός δεν έσωσε κανέναν επειδή ήταν κήρυκας». Σήμερα το θεωρούμε απίθανο να είναι κάποιος ποιμένας, ή ηγέτης στη νεολαία, στο Κυριακό Σχολείο και να μην έχει αναγέννηση. Κακώς που το θεωρούμε απίθανο. Δεν είναι. Οι άνθρωποι τότε είχαν τουλάχιστον

το σθένος να το πουν και να το κηρύξουν. Πως όλοι χρειάζονται αναγέννηση. Και ας έχουν γεννηθεί μέσα στην Εκκλησία. Και ας έχουν υπηρετήσει την Εκκλησία.

Β. Η κλήση για υπηρεσία. Πολλοί κηρύττουν ενώ δεν τους έχει καλέσει ο Θεός να το κάνουν. Επιπλέον, χιλιάδες άλλοι δεν είναι σίγουροι αν ο Θεός τους έχει καλέσει στη διακονία. Πολλοί εγκαταλείπουν τη διακονία κάθε χρόνο για να εργαστούν σε άλλες απασχολήσεις. Αν ο Θεός δεν καλέσει, κανένας δεν πρέπει να πάει. Και όταν ο Θεός καλεί, κανείς δε πρέπει να αρνηθεί. Και τα δύο φέρνουν μιζέρια. Ανυπακοή είναι να πάω, επειδή το θέλω εγώ, και να μην πάω, πάλι επειδή το θέλω εγώ.

Γ. Η προσωπική τους σχέση με το Θεό. Σε μια πρόσφατη έρευνα ενός θεολογικού σεμιναρίου στην Αμερική 93% των φοιτητών, των ανθρώπων που προετοιμάζονταν για τη διακονία, παραδέχτηκαν πως δεν καλλιεργούν καθόλου τη προσωπική τους σχέση με το Θεό, δεν έχουν «προσωπικό θυσιαστήριο», δεν έχουν λατρεία.

Δ. Το κήρυγμά τους. Αμέτρητοι ιεροκήρυκες, νερώνουν το μήνυμα του Λόγου του Θεού, ώστε να αρέσει στα ανθρώπινα αυτιά. Στη Βοστώνη υπάρχει μια εκκλησία πολύ όμορφη και πολύ παλιά. Κάποιος αδελφός που την επισκεπτόταν τακτικά άκουσε τον ποιμένα να σχολιάζει το Ιωάννης 14:6, *Λέγει προς αυτόν ο Ιησούς: Εγώ είμαι η οδός και η αλήθεια και η ζωή· ουδείς έρχεται προς τον Πατέρα, ειμή δι' εμού.* Έλεγε, λοιπόν, ο ποιμένας αυτός: "Κάτι άλλο πρέπει να εννοούσε ο Χριστός όταν έλεγε, κανένας δεν πηγαίνει στον Πατέρα εκτός από εμένα. Δε μπορεί να ήταν τόσο στενόμυαλος ο Χριστός" (!).

Ε. Ο ευαγγελισμός τους. Πολλοί συχνά, και εδώ βρίσκω και τον εαυτό μου να πάσχει πολύ, δεν κηρύττουμε με την αίσθηση του κατεπείγοντος. Μιλάμε για το Θεό, λες και θα ζήσουμε για πάντα. Δε μας πονάει που ο γείτονας μας θα πεθάνει, και θα χαθεί αιώνια.

Στ. Η φροντίδα τους για τις κοινωνικές ανάγκες. Περισοιχιζόμαστε από ανθρώπους με μεγάλες ανάγκες. Από τους περιθωριακούς, ως τις χωρισμένες οικογένειες, τις φτωχές οικογένειες. Πρέπει να δείξουμε πως το ευαγγέλιο του Χριστού γιατρεύει και πως η Εκκλησία του Χριστού έχει από το Λόγο του Θεού τις σωστές λύσεις για τα κοινωνικά προβλήματα. Και εδώ όμως, πολύ συχνά οι εργάτες και οι πνευματικοί υπεύθυνοι ακολουθούμε μια μονοδιάστατη προσέγγιση στη μαρτυρία μας, αδιαφορώντας για το σώμα και τις φυσικές ανάγκες.

Ζ. Οι σχέσεις τους με τους αδελφούς. Πολύ συχνά οι ποιμένες, αδιαφορούν για τις ανάγκες των αδελφών και επικεντρώνονται αποκλειστικά στο κήρυγμα, ή σε άλλες ευθύνες. Άλλες φορές πάλι αφήνουμε μικρές διαφορές να επηρεάζουν και να δηλητηριάζουν σχέσεις με άλλους εργάτες.

Όλα αυτά είναι τρόποι με τους οποίους μολύνεται το θυσιαστήριο του Θεού σήμερα. Και σήμερα οι

πνευματικοί ηγέτες πρέπει να ακούσουν την επίπληξη του Θεού: *λέει ο Κύριος των δυνάμεων σε σας, ιερείς, που καταφρονείτε το όνομά μου (1:6).*

Η δεύτερη αμαρτία των ιερέων ήταν ότι με τη συμπεριφορά τους αυτή, έκαναν κακό στο λαό

Και αυτό βέβαια το αρνούσαν. Αν τους ρωτούσες, θα έλεγαν ότι προσφέρουν σωστή υπηρεσία στο Θεό και τους ανθρώπους. Έπαιρναν τις θυσίες τους, τις προσέφεραν στο Θεό, έκαναν καλό προσφέροντας σε ανάγκες διαφόρων ανθρώπων. Ο Θεός όμως λέει πως περιφρονώντας το Όνομά Του, οδηγούσαν το λαό, ακόμη και τα έθνη να κάνουν το ίδιο. Με αυτό τον τρόπο λοιπόν, έκαναν κακό στους ανθρώπους. Δύο φορές στην περικοπή αυτή ο Θεός αναφέρεται στο μεγάλο όνομα που έχει. *το όνομά μου θα είναι μέγα ανάμεσα στα έθνη, λέει ο Κύριος των δυνάμεων (1:11). Γι' αυτό, επικατάρατος να είναι ο απατεώνας, ο οποίος έχει στο ποιμνίο του αρσενικό, και κάνει ευχή, και στον Κύριο θυσιάζει ένα διεφθαρμένο πράγμα· επειδή, εγώ είμαι μέγας βασιλιάς, λέει ο Κύριος των δυνάμεων, και το όνομά μου είναι τρομερό ανάμεσα στα έθνη (1:14).*

Ο Θεός ενδιαφέρεται για τη δόξα Του, για το όνομά Του. Αν οι διάκονοι του Θεού είναι ευσεβείς, ο λαός του Θεού θα ελκυστεί. Επιπλέον θα τείνουν προς αυτή την κατεύθυνση ακόμη και οι ασεβείς. Αν όμως, οι υπηρέτες του Θεού είναι ασεβείς, αν δείχνουν με τη στάση τους πως η προσφορά στο Θεό είναι αξιοκαταφρόνητη και η υπηρεσία είναι βάρος, τότε δε θα οικοδομηθεί κανείς και οι ζωές τους δε θα φανερώσουν τις αρετές του Θεού. Αντίθετα, το όνομα του Θεού θα βλασφημηθεί.

Το ίδιο ακριβώς λέει στη Ρωμαίους ο Παύλος, μιλώντας για τους Ιουδαίους, που έλεγαν πως είχαν την αλήθεια και πως ήταν οι δάσκαλοι αυτών που δεν ήξεραν. *Δες, εσύ ονομάζεσαι Ιουδαίος, και επαναπαύεσαι στον νόμο, και καυχάσαι στον Θεό, και γνωρίζεις το θέλημά του, και διακρίνεις τα όσα διαφέρουν, καθώς διδάσκει από τον νόμο· και έχεις πεποιθήση στον εαυτό σου, ότι είσαι οδηγός τυφλών, φως εκείνων που είναι μέσα στο σκοτάδι, παιδαγωγός των αφρόνων, δάσκαλος των νηπίων, έχοντας τον τύπο της γνώσης και της αλήθειας, που είναι μέσα στον νόμο. Εσύ, λοιπόν, που διδάσκεις τον άλλον, δεν διδάσκεις τον εαυτό σου; Εσύ που κηρύττεις να μη κλέβουν, κλέβεις; Εσύ που λες να μη μοιχεύουν, μοιχεύεις; Εσύ που αηδιάζεις για τα είδωλα, διαπράττεις ιεροσυλία; Εσύ που καυχάσαι στον νόμο, ατιμάζεις τον Θεό με την παράβαση του νόμου; Επειδή, όπως είναι γραμμένο, το όνομα του Θεού εξαιτίας σας δυσφημείται ανάμεσα στα έθνη. (Ρωμαίους 2:17-24).*

Είναι μεγάλο λάθος να παραβαίνει κάποιος το νόμο. Είναι μεγαλύτερο να το κάνει ο άνθρωπος συνειδητά. Είναι πολύ μεγαλύτερο, τρομακτικό να γίνεται κάποιος αιτία άλλοι να παραβαίνουν το νόμο του Θεού. Να γίνονται σκάνδαλο σε ψυχές, ώστε

αυτοί οι άνθρωποι να μην τιμούν το Θεό.

Η τρίτη αμαρτία των ιερέων ήταν η περιφρόνηση της υπηρεσίας τους

Συγκεκριμένα γράφει στα εδάφια 11β-13α, *το όνομά μου θα είναι μέγα ανάμεσα στα έθνη, λέει ο Κύριος των δυνάμεων. Εσείς, όμως, το βεβηλώσατε, λέγοντας: Το τραπέζι του Κυρίου είναι μολυσμένο· κι αυτά που τοποθετούνται επάνω του, το φαγητό του, είναι αξιοκαταφρόνητο. Εσείς είπατε, ακόμα: Δέστε, τι ενόχληση! Και το καταφρονήσατε (1:11β-13α).* Αντί να νοιώθουν χαρούμενοι, προνομιούχοι, ένοιωθαν ως οι στερημένοι και οι καημένοι. Αυτά που παίρνομε ως ιερείς, το φαγητό, οι καρποί, τι αξιοκαταφρόνητο που είναι! Φέρνουν οι άνθρωποι ό,τι χειρότερο έχουν, και από αυτό το καλύτερο καίγεται στη θυσία, και εμείς παίρνομε τα υπολείμματα των υπολειμμάτων. Αντί να σκεφτούν πως η δική τους συμπεριφορά είχε προκαλέσει την περιφρόνηση των ανθρώπων για το Θεό και τις θυσίες του Θεού.

Το βλέπει αυτό κάποιος και σήμερα. Δε μπορεί κάποιος ηγέτης να παραπονιέται πως οι άνθρωποι δε συμμετέχουν, βαριούνται, δεν ασχολούνται με την Εκκλησία, δεν ασχολούνται με το έργο, όταν οι ίδιοι δίνουν το βήμα με το παράδειγμά τους. Αν οι ηγέτες δεν εμπνεύσουν, **αν οι ηγέτες δίνουν αυτό που περισσεύει, και ο λαός το ίδιο θα κάνει.**

Η ζωή και η διακονία πρέπει να είναι καθαρά. Το ένα επηρεάζει το άλλο. Αν η ζωή του πνευματικού ηγέτη δεν είναι καθαρή, η διακονία θα επηρεαστεί, και οι άνθρωποι που ο Θεός τον έβαλε να υπηρετεί, και αυτοί θα επηρεαστούν

Η τέταρτη αμαρτία των ιερέων ήταν η αμφισβήτηση, η πρόκληση του Θεού

Το είχαμε δει αυτό όταν ξεκινήσαμε τον Μαλαχία. Κάθε φορά που ο Θεός τους επιπλήττει για κάτι δεν το παραδέχονται, και λένε, «Εμείς; Πως το κάναμε εμείς αυτό;»

- Σε τι καταφρονήσαμε το όνομά σου; (1:6)

- Σε τι σε μολύναμε; (1:7)

Οι απαντήσεις τους δείχνουν ανθρώπους που δεν είναι δίκαιοι, αλλά αυτοδικαιώνονται. Οι δίκαιοι δεν υπερασπίζονται τον εαυτό τους αλαζονικά, όταν ο Θεός κάνει μια παρατήρηση. Τη δέχονται και αλλάζουν.

Ένα καλό παράδειγμα είναι ο Ιώβ. Το βιβλίο τον παρουσιάζει από την αρχή ως ένα άνθρωπο δίκαιο ο οποίος χάνει την περιουσία του, την οικογένειά του και την υγεία του παρά το γεγονός ότι είναι δίκαιος. Σε όλο το βιβλίο προσπαθεί να καταλάβει τι έχει συμβεί και οι φίλοι του αντί να τον βοηθήσουν, τα μπλέκουν τα πράγματα περισσότερο. Στο τέλος μιλάει ο Θεός. Και προκαλεί τον Ιώβ. Στα τελευταία κεφάλαια, τον φέρνει αντιμέτωπο με το πόσο μικρός είναι, το πόσα λίγα ξέρει και άρα το πόσο λίγο καταλαβαίνει τα πράγματα γύρω του. Όταν τελειώνει ο Θεός, ο Ιώβ δεν απαντάει σαν αυτούς τους ιερείς. Θυμάστε τι λέει; *Εγώ, λοιπόν, πρόφερα εκείνο που δεν καταλά-*

βαινα· πράγματα υπερθαύμαστα για μένα, που δεν τα γνώριζα. Άκουσε, παρακαλώ· κι εγώ θα μιλήσω· θα ρωτήσω, κι εσύ διδάξε με. Άκουγα για σένα με την ακοή του αυτιού, αλλά τώρα σε βλέπει το μάτι μου· γι' αυτό, αηδιάζω με βδελυγμία τον εαυτό μου, και μετανιώ με χύμα και στάχτη (Ιώβ 42:3-6). Και τα λέει αυτά, μέσα στον πόνο του, μέσα στη θλίψη του. Ποιος από εμάς έχει χάσει, την περιουσία του όλη; Τα παιδιά του όλα έχουν πεθάνει; Και την υγεία του; Φαίνεται το ότι είναι δίκαιος, γιατί **ακούει** το Θεό, δέχεται την επίπληξη Του.

Υπάρχει ακόμη ένα σημείο που αξίζει να το προσέξει κανένας. Οι ιερείς προτιμούσαν να μην υπάρχουν καν ο ναός, παρά να συνεχίζουν να προσφέρουν θυσίες, άξιες περιφρόνησης. Αργότερα μια κοινότητα, η κοινότητα του Κουμράν χρησιμοποιούσε αυτό το εδάφιο για να δικαιολογήσει τη δική τους απόρριψη της Ιερουσαλήμ και των ιερέων τους. *Ποιος είναι ακόμα και μεταξύ σας, που θα έκλεινε τις θύρες, για να μη ανάβετε φωτιά στο θυσιαστήριό μου μάταια; Δεν έχω ευχαρίστηση σε σας, λέει ο Κύριος των δυνάμεων, και δεν θα δεχθώ προσφορά από το χέρι σας (1:10).*

Αυτή η ευχή τους πραγματοποιήθηκε. Ο Θεός μόνιμα έκλεισε το ναό χρησιμοποιώντας το 70 μ.Χ. το Ρωμαίο στρατηγό Τίτο. Πολλές εκκλησίες στην πορεία των χρόνων έκλεισαν γιατί ο Θεός δεν είναι προσωπολήπτης. Ο Θεός μετακινεί τη λυχνία μας, γιατί δεν εμπαιίζεται. Ό,τι σπέρνουμε αυτό και θερίζουμε.

Τι τους ζητάει λοιπόν ο Θεός να κάνουν; Ποια είναι η κλήση του Θεού προς τους ιερείς καθώς έχουν ακούσει τις κατηγορίες σε βάρος τους;

Και προσοχή γιατί αν δεν ακούσουν, ο Θεός θα γίνει πολύ αυστηρός μαζί τους και με τους απογόνους τους (2:1-3), *Και, τώρα, ιερείς, σε σας γίνεται αυτή η εντολή. Αν δεν ακούσετε, και αν αυτό δεν το βάλετε στην καρδιά, για να δώσετε δόξα στο όνομά μου, λέει ο Κύριος των δυνάμεων, τότε θα στείλω την κατάρα επάνω σας, και θα καταραστώ τις ευλογίες σας· ναι, μάλιστα και τις καταράστηκα, επειδή δεν το βάζετε αυτό στην καρδιά σας. Δέστε, εγώ θα απορρίψω τα σπέρματά σας, και θα σκορπίσω κοπριά επάνω στα πρόσωπά σας, την κοπριά των γιορτών σας· και θα σας σηκώσω μαζί της.*

Αυστηρά λόγια, έτσι δεν είναι; Καθρεφτίζουν τον άγιο χαρακτήρα του Θεού μας. Αυτό που εντυπωσιάζει, όμως, σε αυτό το τμήμα του βιβλίου είναι η σύντομη αλλά και άριστη περιγραφή του γνήσιου ποιμένα, η οποία βέβαια αναμιγνύεται με την επιτίμηση του Θεού για τον άπιστο ποιμένα. Ο Θεός στρέφει την προσοχή τους πίσω στον Λευί, τον πατέρα της φυλής των Λευιτών και των ιερέων και αναφέρεται στο πως ο Λευί σεβόταν το Θεό και τιμούσε την κλήση του (2:4-7).

Περιγράφει πώς καθένας που διακονεί για το Θεό πρέπει να ζει και να μιλάει.

Το πρώτο χαρακτηριστικό του γνήσιου υπηρέτη του Θεού είναι η σωστή δική του σχέση με το Θεό. Αυτό το ονομάζει ο Μαλαχίας, «φόβος, σεβασμός». *Η διαθήκη μου, της ζωής και της ειρήνης, ήταν μαζί του· και τις έδωσα σ' αυτόν λόγω του φόβου με τον οποίο*

με φοβόταν, και σεβόταν το όνομά μου (2:5). Η αρχή της σοφίας είναι ο φόβος του Θεού. Αν ο ιερέας, ο ποιμένας, ο δάσκαλος, δε φοβάται το Θεό, τίποτα άλλο δε θα είναι στη θέση του. Κάθε τι πνευματικό ξεκινάει όταν ο ηγέτης έχει τη σωστή εικόνα για το Θεό και δεν παίζει ο ίδιος με τα πράγματα του Θεού.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό του γνήσιου υπηρέτη του Θεού είναι η αφοσίωσή Του στην αλήθεια του Λόγου του Θεού. *Ο νόμος τής αλήθειας ήταν στο στόμα του, και ανομία δεν βρέθηκε στα χείλη του (2:6α).* Η σωστή διακήρυξη του Λόγου του Θεού είναι πάρα πολύ μεγάλη ευθύνη. Δε μπορείς να το κάνεις με ελαφρότητα, ούτε «άρπα κόλλα» όπως λέει ο λαός. Ούτε μπορείς να νερώνεις την αλήθεια για να μη γίνεις δυσάρεστος.

Το τρίτο χαρακτηριστικό του γνήσιου υπηρέτη του Θεού είναι η ευσέβειά του. *Περπάτησε μαζί μου με ειρήνη και ευθύτητα, και πολλούς επέστρεψε από ανομία (2:6β).* Δεν έχει νόημα να κηρύττει κάποιος κάτι, χωρίς να το ζει. Το παράδειγμά μας, αν είναι σωστό μπορεί να διδάξει πολύ περισσότερο από τα λόγια μας, και αν είναι στραβό μπορεί να μηδενίσει το κήρυγμά μας.

Πολλές εκκλησίες στην πορεία των χρόνων έκλεισαν γιατί ο Θεός δεν είναι προσωπολήπτης. Ο Θεός μετακινεί τη λυχνία μας, γιατί δεν εμπαιίζεται. Ό,τι σπέρνουμε αυτό και θερίζουμε

Το τέταρτο χαρακτηριστικό του γνήσιου υπηρέτη του Θεού είναι η διατήρηση της γνώσης του Θεού. *Επειδή, τα χείλη τού ιερέα θα φυλάττουν γνώση, και από το στόμα του θα ζητήσουν νόμο· για τον λόγο ότι, αυτός είναι άγγελος του Κυρίου των δυνάμεων (2:7).* Καταλαβαίνουμε πως δεν εννοείται ότι ο ιερέας είναι απλά μια αποθήκη πληροφοριών. Είναι ο άνθρωπος ο οποίος σε οδηγεί στο Θεό σωστά.

Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς με αυτά που ακούσαμε; **Πρώτα**, να τα λάβουμε υπόψη μας, για τον εαυτό μας. Ο Θεός όλους μας καλεί να ζήσουμε έτσι. **Δεύτερον**, να προσευχηθούμε. Να προσευχηθούμε για τους ηγέτες μας και να ζητούμε ο Θεός να τους οδηγήει να ζουν έτσι. **Τρίτο**, αν βρισκόμαστε σε ηγετική θέση, να υπακούσουμε.

1. Σωστή προσωπική σχέση με το Θεό, να φοβούνται και να σεβονται το Θεό.
2. Σωστό κήρυγμα, να μην νερώνουν το κήρυγμα του ευαγγελίου.
3. Ζωή προσωπικής ευσέβειας, η ζωή τους να εμπνέει.
4. Φύλαξη και μετάδοση της αλήθειας για το Θεό.

Έτσι να προσεύχεστε για τον ποιμένα, τους πρεσβυτέρους, για τους υπεύθυνους νεολαίας, για αυτούς που διδάσκουν στο Κυριακό, στην Κατασκίηση, τίποτα. Αυτό είναι το θέλημά Του. Τίποτα λιγότερο, τίποτα περισσότερο. Αμήν.

Ο αδ. Γ. Αδάμ είναι ποιμένας της Β' Ε.Ε.Ε. Αθηνών

Ο Χριστός έρχεται αλλά τα σημεία δεν το δείχνουν!

Πότε ο Χριστός δεν θα έλθει;

του αιδ. Μ. Μελετιάδη

Συνέχεια από το προηγούμενο

Μκ. 13.24-27

I. Η 2^Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Εάν τα λεγόμενα του Ιησού Χριστού στην περικοπή του Μάρκου 13.3-23, η οποία αναλύθηκε στο προηγούμενο άρθρο, αποτελούν προειδοποίηση για τους φανατικούς των σεναριολογιών του τέλους, τότε η περικοπή του Μάρκου 13.24-27 αποτελεί προειδοποίηση για όλους εκείνους που αντιμετωπίζουν την όλη διδασκαλία της 2ης έλευσης του Κυρίου με σκεπτικισμό κι αμφισβήτηση. Ένας σκεπτικισμός που μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο σε: πνευματικό ύπνο, πνευματική αδιαφορία και απώλεια πίστης και σκοπού για την ζωή του.

Δεν είναι λίγοι εκείνοι που σήμερα μονολογούν, "Πού είναι ο Χριστός; Πότε θα έρθει; Μήπως η όλη διδασκαλία για τη 2η έλευση είναι παραμύθι;" Βεβαίως, μια τέτοια προσέγγιση δεν είναι κάτι το καινοφανές. Την είχαν ήδη αντιμετωπίσει οι Απόστολοι. Ο απόστολος Πέτρος γράφοντας στην Β' Πέτρου 3.3-4 λέει, "Τότε πρώτον γινώσκοντες ότι ελεύσονται επί εσχάτων των ημερών εμπαίκτηι, κατά τας ιδίας επιθυμίας αυτών πορευόμενοι και λέγοντες Πού εστίν η επαγγελία της παρουσίας αυτού; Αφ' ης γαρ οι πατέρες εκοιμήθησαν, πάντα ούτω διαμένει απ' αρχής κτίσεως." Ο δε απόστολος Παύλος αφιερώνει ολόκληρη περικοπή γι' αυτό το θέμα στην Β' Επιστολή του προς τους Θεσσαλονικείς 5.1-11.

Στο Μάρκο 13.31 ο Ιησούς λέει κάτι το οποίο πραγματικά είναι παράλογο για την ανθρώπινη λογική κι εμπειρία, "Ο ουρανός και η γη παρελεύσονται, οι δε λόγοι μου ου μη παρελεύσονται." Για την ανθρώπινη εμπειρία ο ουρανός και η γη δηλώνουν μονιμότητα ενώ τα λόγια δηλώνουν το εφήμερο. Όμως, σε αντίθεση με όλα αυτά ο Χριστός διακηρύττει ότι εκείνο που θα μείνει δεν θα είναι ο ουρανός και η γη, αλλά ο ΛΟΓΟΣ Του. Είτε οι άνθρωποι Τον διαβάζουν, είτε Τον γνωρίζουν, είτε Τον αμφισβητούν, Ο ΛΟΓΟΣ Του είναι αληθινός, μόνιμος και αιώνιος. Γι' αυτό το λόγο ο αναγνώστης καλείται να δώσει προσοχή στα λεγόμενα Του. Γράφει σχετικά ο Γρηγόριος Ρώμης ο επονομασθείς και Μέγας,

Τίποτα σ' αυτόν τον κόσμο δεν είναι πιο σταθερό από τους ουρανούς και τη γη, ενώ τίποτα μέσα στον φυσικό χώρο δεν παρέρχεται γρηγορότερα από την ομιλία. Οι λέξεις όταν έχουν ξεστομιστεί παύουν να είναι... Τελικά,

ό,τι σου φαίνεται ότι διαμένει και παραμένει αναλλοίωτο αποδεικνύεται ότι δεν διαρκεί και δεν παραμένει αναλλοίωτο στην αιωνιότητα. Ενώ οτιδήποτε δικό μου φαίνεται ότι φεύγει τόσο παραμένει και δεν επιδέχεται αλλαγή. 'Ο Λόγος μου που φαίνεται να φεύγει, εκφράζει αλήθειες μου μένουν στον αιώνα.'¹

Μέσα απ' αυτήν την σταθερά του Λόγου του Ιησού Χριστού, λοιπόν, προσεγγίζεται το κεφάλαιο. Λέει, λοιπόν, ο Κύριος συνεχίζοντας, "Αλλ' εν εκείναις ταις ημέραις, μετά την θλίψιν εκείνην" (Μκ. 13.24)². Το λογικό ερώτημα που γεννάει αυτός ο λόγος είναι: "Πόσος χρόνος μεσολαβεί μεταξύ εκείνης της θλίψεως και του τέλους;" Σ' ένα τέτοιο ερώτημα ο Χριστός δεν απαντά. Έτσι, αφήνει από τη μια τους αναγνώστες Του όχι μόνο να μη γνωρίζουν "χρόνους και καιρούς" και από την άλλη δίνει το μήνυμα να μην ασχολούνται με χρονικούς προσδιορισμούς. Εφ' όσον, λοιπόν, ο Χριστός δεν δίνει χρονικές πληροφορίες δεν πρέπει οι Χριστιανοί απεγνωσμένα να ψάχνουν και να προσπαθούν να συμπεράνουν τα σημεία και την ώρα. Διότι, όπως αναφέρθηκε στο πρώτο μέρος του άρθρου, η ενασχόληση με χρονικούς υπολογισμούς μπορεί να αποπροσανατολίσει τον πιστό ώστε να εγκαταλείψει την αποστολή που ο Θεός έδωσε στην εκκλησία "να κηρύττει το ευαγγέλιο". Ο Θεός κάλεσε την εκκλησία να κηρύττει και όχι να αστρολογεί ή να οιωνολογεί. Ο συνδετικός κρίκος μεταξύ του σήμερα και του τέλους είναι ο ευαγγελισμός στον οποίο ο Χριστιανός πρέπει να είναι πιστός διότι ο Χριστός έρχεται! Και...

A. ΕΡΧΕΤΑΙ ΜΕ ΔΟΞΑ (Πραξ. 1,10-11)

Τη στιγμή που ο Κύριος αναλαμβάνεται στους ουρανούς ο Άγγελος πληροφορεί τους άφωνους μαθητές Του λέγοντάς τους, "Και ως ατενίζοντες εις τον ουρανόν πορευομένου αυτού, και ιδού άνδρες δύο παρειστήκεισαν αυτοίς εν εσθήτι λευκή, οι και είπον άνδρες Γαλιλαίοι, τι εστήκατε εμβλέποντες εις τον ουρανόν; Ούτος ο Ιησούς ο αναλήφθεϊς αφ' υμών εις τον ουρανόν, ούτως ελεύσεται ον τρόπον εθεάσασθε αυτόν πορευόμενον εις τον ουρανόν." Για τον ευαγγελιστή Μάρκο η παρουσία του Κυρίου θα συνοδεύεται από μια κοσμική διαταραχή:

- Ο ήλιος που έδινε το φως του και χώριζε την ημέρα από τη νύχτα θα σκοτιστεί (13.24)
- Το φεγγάρι που φώτιζε τη νύχτα δεν θα φέγγει πια (13.24)
- Τα άστρα που γεμίζουν τον ουρανό θα χάσουν την διαστημική τους θέση (13.25)
- Ουράνιες δυνάμεις θα σαλευτούν (13.25)

Δηλαδή, όταν ο Χριστός παρουσιασθεί όλο το σύμπαν θα το γνωρίζει. Θα είναι ένα συμπαντικό γεγονός που σημαίνει ότι δεν θα υπάρχουν μυστικές παρουσίες Του εδώ ή εκεί σύμφωνα με την προσφιλή τακτική των αιρετικών (εδ. 21). Αυτά τα συμπαντικά φαινόμενα δεν μπορούν να εκληφθούν ως σημεία που αναγγέλλουν τον ερχομό Του (διότι ο ερχομός Του δεν προαναγγέλλεται), αλλά αποτελούν την απόδειξη ότι ο Ιησούς Χριστός έχει ήδη έρθει! Είναι μέσα σ' αυτήν την στιγμή του τρόμου και της σύγχυσης, που η κοσμική διαταραχή θα προκαλέσει στους ανθρώπους, που "... και τότε όψονται τον Υιόν του ανθρώπου ερχόμενον εν νεφέλαις μετά δυνάμεως πολλής και δόξης" (Μκ. 13.26).

Έτσι, η 2η έλευση του Ιησού Χριστού θα είναι εντελώς διαφορετική από την πρώτη Του έλευση. Την πρώτη φορά ήρθε εν αδυναμία, ως ευάλωτο βρέφος "εκ Πνεύματος Αγίου" για να βρεθεί "εν γαστρή" μια αδύναμη, άγνωστη, φτωχή αλλά "κεχαριτωμένη" κοπέλα και να γεννηθεί μέσα σ' ένα σταύλο δίχως να το γνωρίζει κανείς. Αντίθετα, στην 2η έλευσή Του θα έρθει με όλη τη μεγαλοπρέπεια Του, με τα στρατεύματα και τις δυνάμεις του ουρανού, για να Τον αναγνωρίσουν και να τον φοβηθούν όλοι οι λαοί της γης.

Την πρώτη φορά ήρθε για να κηρύξει, να υπηρετήσει, να φορτωθεί τις αμαρτίες του ανθρώπου (αν και ο Ίδιος αναμάρτητος), να απορριφθεί, να διωχθεί, να υποφέρει, να γίνει κατάρα, να καταδικασθεί αδικώς και να φονευθεί. Στη 2η έλευσή Του θα έρθει για να βασιλεύσει. Να αποτελειώσει τον νικημένο Εχθρό Του, να παραλάβει τον κόσμο ως κληρονομιά Του, να ερυσιάσει εν δικαιοσύνη, να κρίνει όλους τους ανθρώπους και να ζησει αιώνια με την Νύμφη Του για την σωτηρία της Οποίας έδωσε την ζωή Του.

Τι όμορφες και παρήγορες αλήθειες για κείνους οι οποίοι γνωρίζουν τον Ιησού Χριστό ως προσωπικό Σωτήρα, έχουν συνειδητά πιστέψει σ' Αυτόν και απολαμβάνουν μια στενή καθημερινή σχέση μαζί Του. Τον γνωρίζεις;

B. ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ: ΝΑ ΣΥΝΑΞΕΙ ΤΟΥΣ ΔΙΚΟΥΣ ΤΟΥ (Μκ. 13.27)

"Και τότε αποστέλει τους αγγέλους αυτού και επισυνάξει τους εκλεκτούς αυτού εκ των τεσσάρων ανέμων, απ' άκρου γης έως άκρου ουρανού."

Το πρώτο έργο Του ερχόμενου Βασιλιά Ιησού Χριστού θα είναι να συνάξει τους δικούς Του, τους εκλεκτούς Του, από τις τέσσερις άκρες της γης. Εκλεκτός δεν είναι κάποιος εθνικός λαός, όπως πιστεύουν οι της θεολογίας των Οικονομιών, που στην προκειμένη περίπτωση γι' αυτούς είναι ο λαός Ισραήλ.³ Εάν ο φυσικός Ισραήλ είναι ο εκλεκτός λαός τότε μεταξύ των άλλων προνομιών που θα απολαμβάνει είναι και το γεγονός του ρυθμιστή και η αιχμή του δόρατος της ιστορίας⁴. Κάτι τέτοιο, όμως, βιβλικά και πατερικά⁵ είναι παράλογο. Εκλεκτός λαός είναι η Εκκλησία του Ιησού Χριστού, η προ καταβολής του κόσμου Νύμφη Του. Έτσι, Ρυθμιστής της Ιστορίας δεν μπορεί να είναι κάποιο έθνος αλλά ο Θεός μέσω της Εκκλησίας. Από την άλλη, στο προσωπικό επίπεδο "Εκλεκτός" είναι το πρόσωπο εκείνο που αφού άκουσε το ευαγγέλιο του Ιησού Χριστού πίστεψε σ' Αυτόν, εμπιστεύθηκε τη ζωή του σ' Αυτόν μετανοώντας για την αμαρτία Του και μένει πιστός Του έως το τέλος.

Έτσι, η ασφάλεια των δικών Του, βεβαιώνει ο Χριστός, είναι δεδομένη όταν η κρίση του Θεού θα

πέσει πάνω σ' ολόκληρη τη γη. Ο Κύριος δεν θα κάνει τίποτε εάν πρώτα δεν ασφαλίσει τους δικούς Του μακριά από τον κίνδυνο της κρίσης. Αυτός είναι ο τρόπος που ο Θεός έχει ενεργήσει μέσα σε ολόκληρη την ιστορία της Σωτηρίας. Για παράδειγμα, ο κατακλυσμός δεν άρχισε προτού ο Νώε μπει στην κιβωτό για να σωθεί. Μάλιστα, ήταν ο Θεός που έκλεισε και ασφάλισε την πόρτα. Η φωτιά δεν έπεσε στα Σόδομα και Γόμορρα προτού ο Θεός οδηγήσει τον Λωτ έξω από τις πόλεις που θα δέχονταν την οργή του Θεού. Ενώ οι κρίσεις του Θεού και η οργή Του είχαν ως αντικείμενο ολόκληρη την Αίγυπτο, ωστόσο υπέφεραν μόνο οι Αιγύπτιοι (Έξοδος 11). Ο Θεός προστάτευσε τον Λαό Του ενώ εκείνος δεν Τον γνώριζε καν! Η οργή του Θεού πάνω στους απίστευτους δεν θα πέσει προτού Εκείνος οδηγήσει τους δικούς Του σε ασφάλεια. Η οργή του Θεού δεν μπορεί να πέσει στους πιστούς του Κυρίου Ιησού Χριστού, στην Εκκλησία Του, στο Σώμα Του, σ' αυτούς τους οποίους "... αποκατήλλαξεν εν τω σώματι της σαρκός αυτού δια του θανάτου, παραστήσαι υμάς (αυτούς) αγίους και αμώμους και ανεγκλήτους κατενώπιον αυτού..." (Κολοσσαείς 1.23)⁶.

Γι' αυτό, ο αληθινός πιστός πρέπει να ενατενίζει προς εκείνη την ημέρα της παρουσίας του Κυρίου δίχως φόβο. Όσο τρομερή κι αν είναι η 2η έλευση θα είναι τρομερή για όλους εκείνους που δεν πίστεψαν και δεν έμειναν πιστοί έως τέλους. Αλλά για τους δικούς Του θα είναι ευλογημένη η ώρα. Γι' αυτό γράφει ο Αυγουστίνος και καλεί, "Ας μην αρνούμαστε την πρώτη έλευσή Του, ώστε να μη τρομάξουμε στην δεύτερη."⁷ Το βιβλίο της Αποκαλύψεως σχεδόν ολοκληρώνεται με τα λόγια του Κυρίου που τα επαναλαμβάνει τρεις φορές, "Ίδού έρχομαι ταχύ, και ο μισθός μου μετ' εμού, αποδούναι εκάστω ως το έργον έσται αυτού... Μακάριοι οι ποιούντες τας εντολάς αυτού, ίνα έσται η εξουσία αυτών επί το ξύλον της ζωής, και τοις πυλώσιν εισέλθωσιν εις την πόλιν" (Απ. 22.12-13). Και κλείνει η Αγία Γραφή με τα λόγια "Ναι, έρχομαι ταχύ. Αμήν. Ναι, έρχου Κύριε Ιησού" (Απ. 22.20). Αυτά δεν είναι λόγια πιστών που φοβούνται την οργή του Θεού. Αντίθετα, είναι λόγια ανθρώπων που προσβλέπουν στην ώρα της 2^{ης} έλευσής Του με θάρρος, προσδοκία και αγαλλίαση.

II. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΤΟΙΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ; (Μκ. 13.28)

Τα υπόλοιπα εδάφια αποτελούν μια ανακεφαλαίωση των όσων έχει πει ο Χριστός αλλά τούτη τη φορά εν μορφή Παραβολών.

1. Η παραβολή της συκιάς (13.28-31)
2. Ο χρόνος του Ερχομού Του (13.32)
3. Η παραβολή του θυρωρού (13.33-37)

A. Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΥΚΙΑΣ (13.28-31)

Επανελημμένα αυτή η παραβολή έχει χρησιμοποιηθεί ως επιχείρημα και απόδειξη για την τάση πολλών να κοιτάζουν και να επιζητούν σημεία. Όμως, μια προσεκτικότερη μελέτη της παραβολής και ταυτόχρονη σύγκριση με την αμέσως επόμενη, η οποία σχετίζεται άμεσα με τη 2η έλευση του Ιησού Χριστού, θα φανερώσει ότι μια τέτοια προσέγγιση και χρήση της παραβολής δεν μπορεί να γίνει. Κι αυτό διότι το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η παραβολή της συκιάς, που βρίσκεται στο χωρίο 13.29, "Ούτως και υμείς, όταν ιδήτε ταύτα γινόμενα, γινώσχετε ότι εγγύς εστιν επί θύραις"

είναι αντίθετο με το συμπέρασμα της 2ης παραβολής που βρίσκεται στο χωρίο 13.35, "... γρηγορείτε ουν ούκ οίδατε γαρ πότε ο Κύριος της οικίας έρχεται, οψέ, ή μεσονυκτίου ή αλεκτοροφωνίας ή πρωί."

Δηλαδή, η μια παραβολή καλεί τους αναγνώστες να προσέχουν τα σημεία και η άλλη κατηγορηματικά λέει ότι κανένας δεν γνωρίζει ούτε μπορεί να γνωρίζει (άρα δεν μπορεί να συμπεράνει από κάποια σημεία⁸) πότε είναι ο καιρός "οὐκ οίδατε γαρ πότε ο καιρός εστιν" (13.33). Μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση φανερώνει την σύγχυση και την αντίφαση από την μια και την ανάγκη για κάτι που να τακτοποιεί το πρόβλημα και να οδηγεί τον αναγνώστη σε μια αρμονική κατανόηση των δύο παραβολών, από την άλλη. Αυτό το "κάτι" είναι οι παραβολές να ερμηνευτούν μέσα στο πλαίσιο στο οποίο δίνονται.

Έτσι, στην παραβολή της συκιάς κάτι που συστηματικά παραβλέπουν όσοι την σχετίζουν με την 2η έλευση του Ιησού Χριστού είναι τα λόγια του Ιησού που την τοποθετούν σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο μέσα από το οποίο δεν είναι σωστό και ηθικό να βγουν, "Αμήν λέγω υμίν ότι ου μη παρέλθη η γενεά αυτή μέχρις ου πάντα ταύτα γένηται!" (Μκ. 13.30). Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η παραβολή της συκιάς είναι ένα παράδειγμα που ο Κύριος χρησιμοποιεί (ήταν άνοιξη, και οι συκίες ήδη είχαν βγάλει τα μπουμπούκια τους) κι έχει να κάνει όχι με το τέλος του κόσμου (π.χ. 2η έλευση) αλλά με ένα άλλο γεγονός κρίσης και οργής του Θεού που συνέβη κατά την περίοδο που εκείνη η γενιά βρισκόταν εν ζωή.⁹ Αυτό το γεγονός δεν είναι άλλο από την κρίση που ο Θεός έφερε πάνω στην Ιερουσαλήμ, στο Ναό και στον λαό του Ισραήλ το 70 μ.Χ. εκπληρώνοντας έτσι την απάντηση που ο Ίδιος είχε δώσει στο ερώτημα του ανώνυμου μαθητή (Μκ. 13.1-2). Τα δε λόγια του Κυρίου, "... όταν ιδητε ταύτα γίνοντα..." (Μκ. 13.29) αναφέρονται στα γεγονότα που θα οδηγήσουν στη εγκατάσταση του βδελύγματος της ερημώσεως για το οποίο έχει μιλήσει νωρίτερα και στο οποίο αναφερόμενος είπε, "Όταν δε ιδητε το βδέλυγμα της ερημώσεως ... τότε οι εν τη Ιουδαία φυγέτωσαν..." (Μκ. 13.14)

B. Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΕΡΧΟΜΟΥ (Μκ. 13.32)

Συνεχίζει ο Χριστός και λέει, "Περί δε της ημέρας εκείνης ή της ώρας ουδείς οίδεν, ουδέ οι άγγελοι εν ουρανώ, ουδέ ο Υιός, ει μη ο Πατήρ." Ο Κύριος όσο καιρό ήταν εδώ κάτω στη γη, η ανθρωπινή Του φύση, δεν γνώριζε τον καιρό της 2ης έλευσης Του. Στην πραγματικότητα κανένας δεν τον γνωρίζει, ούτε άνθρωπος, ούτε άγγελος. Έτσι, οποιοσδήποτε λέει ότι γνωρίζει ή έχει υπολογίσει, λέει ψέματα και είναι ΠΛΑΝΟΣ. Μόνο ο Θεός γνωρίζει το τέλος το οποίο θα έρθει ξαφνικά δίχως να δίνει την ευκαιρία για τελευταίας στιγμής προετοιμασία. Είναι αυτή ακριβώς η άγνοια του χρόνου που οδηγεί τον Κύριο να καλεί τον χριστιανό να είναι πάντοτε έτοιμος.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι εάν ο Κύριος έδινε στον άνθρωπο το δικαίωμα να επιλέξει εάν θα ήθελε να γνωρίζει τον χρόνο της 2^{ης} έλευσής Του, θα επέλεγε το Ναι! Θα ήθελε να το γνωρίζει. Ωστόσο, Αυτός που κρατά στα δικά Του χέρια τους χρόνους και τους καιρούς δεν δίνει αυτό το προνόμιο σε κανέναν. Αντίθετα, η δική Του θέση και απάντηση στο ανθρώπινο αγωνιώδες "Πότε;" είναι: "οὐκ οίδατε γαρ πότε ο καιρός εστιν" (Μκ. 13. 33)¹⁰.

Βέβαια το ερώτημα, ανθρώπινο και λογικό, τίθεται, "Είναι η στέρηση από την Εκκλησία αυτής της πληρο-

φορίας τόσο κακό;"¹¹ Μάλλον όχι! Διότι έτσι ο ερχομός Του είναι πάντα άμεσος και επικείμενος!

Γράφοντας πάνω σ' αυτό το θέμα λέει ο Μ. Αθανάσιος, "Διότι ποιιοι εάν γνώριζαν το χρόνο του τέλους δεν θα έμεναν αδιάφοροι για τον παρεμβάλλοντα χρόνο; Αλλά εάν αγνοούν, δεν θα είναι πιο έτοιμοι μέρα με τη μέρα; Ακριβώς γι' αυτό το λόγο ο Σωτήρας είπε, 'οὐκ οίδατε γαρ πότε ο καιρός εστιν' "¹²

Τι θα γινόταν εάν η πρώτη εκκλησία γνώριζε το χρόνο του ερχομού Του και για χάρη παραδείγματος αυτός είχε οριστεί να γίνει την 1.1.2000, θα εργαζόταν ή θα αναπαυόταν; Μάλλον το δεύτερο. Αντίθετα, η απόκρυψη του χρόνου της 2^{ης} έλευσης έχει οδηγήσει τους πιστούς κάθε εποχής να είναι έτοιμοι και να εργάζονται διότι ο χρόνος είναι λίγος, διότι ποτέ δεν γνωρίζουν κάποια εποχή που δεν έρχεται ο Ιησούς Χριστός. Έτσι, η άγνοια του χρόνου λειτουργεί ως μοχλός και παράγοντας "... μήποτε βαρηθώσιν υμών αι καρδίαι εν κραipaλή και μέθη και μερίμναις βιωτικαίς, και αιφνίδιος εφ' υμάς επιστή η ημέρα εκείνη..." (Λκ. 21.34). Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η άγνοια είναι ευεργετική καθώς ωθεί τους πιστούς σε αναμονή της έλευσης του Κυρίου ανά πάσα στιγμή. Μια αναμονή που συνεπάγεται και μ' ένα κάλεσμα για ετοιμότητα.

Γ. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΘΥΡΩΡΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Μκ. 13.33-37)

Στη συνέχεια ο Κύριος δίνει έμφαση στην έννοια της ετοιμότητας αφηγούμενος την παραβολή του θυρωρού, του οποίου η ευθύνη ήταν να αγρυπνεί ώστε όταν ο Κύριός του επιστρέψει από το ταξίδι να Τον υποδεχθεί ανοίγοντας Του την πόρτα. Μ' αυτήν την παραβολή ο Κύριος αποκαλύπτει στους μαθητές Του τι θέλει να κάνουν στη διάρκεια της απουσίας Του.

1. Να προσέχουν (Μκ. 13.33)

Ο Κύριος υπόσχεται να επιστρέψει ως ο Κύριος του Σπιτιού Του και να ζητήσει λογαριασμό από τους δούλους Του για το πώς εργάστηκαν και πραγματεύτηκαν την περίοδο της απουσίας Του. Γι' αυτό το λόγο τους καλεί να προσέχουν την ζωή τους, να είναι γεμάτη από έργα καλά. Να προσέχουν την συμπεριφορά τους, να είναι ανάλογη με την σωτηρία τους (Κολοσσαείς 1.9-12).

2. Να Προσεύχονται (Μκ. 13.33)

Η προετοιμασία συνίσταται όχι στην παρακολούθηση οιωνών αλλά στην συνεχή κι άμεση κοινωνία με τον Θεό Πατέρα. Που σημαίνει ότι δεν πρέπει να αμελείται η προσευχή στην ζωή του Χριστιανού. Δεν πρέπει να αφήνει ψυχρότητα να χαρακτηρίζει τη σχέση του με τον Θεό. Άλλωστε, η προσευχή ήταν ένας από τους καρπούς που αναζήτησε στον Ναό όταν τον επισκέφτηκε αμέσως μετά την είσοδό Του στα Ιεροσόλυμα.¹³

3. Να Εργάζονται (Μκ. 13.34-35)

Ως δούλοι Του, οι πιστοί, έχουν έργο να εργαστούν ανάλογα με το χάρισμα που το Άγιο Πνεύμα τους έχει δώσει με σκοπό το Ευαγγέλιο να κηρυχτεί και η Εκκλησία Του να μεγαλώσει. Σύμφωνα με την παραβολή των Ταλάντων ο Κύριος θα ζητήσει λογαριασμό για το πώς οι δούλοι Του πραγματεύτηκαν τα Τάλαντα που τους εμπιστεύτηκε. Το έργο του Ευαγγελίου δεν είναι η αποκλειστικότητα ενός ειδικού ιερατείου, αλλά το έργο κάθε αναγεννημένου Χριστιανού ο οποίος καλείται να λάμψει και να αλατίσει τον κόσμο Του ενώ ταυτόχρονα περιμένει τον Κύριό του να επιστρέψει. Ο Ιωάννης Καλβίνος εκφράζει την στάση που πρέπει να χαρακτηρίζει τον πιστό του Ιησού Χριστού που αναμε-

νει την 2^η έλευσή Του, "Θέλετε ο Κύριός μου να με βρει αργό;"¹⁴

Ας επιτραπεί το τέλος του άρθρου να κλείσει σ' ένα προσωπικό τόνο. Ναι, το Ευαγγέλιο πρέπει να κηρυχθεί και θα κηρυχθεί αλλά είσαι έτοιμος για την 2^η ένδοξη έλευσή Του; Αग्रυπνάς; Προσέχεις; Προσεύχεσαι; Εργάζεσαι; Τον περιμένεις; Ως θυρωρός θα Του ανοίξεις την πόρτα όταν επιστρέψει για να Τον υποδεχθείς; Βέβαια, οι πιθανότητες είναι να σε επισκεφτεί προσωπικά και να σε καλέσει να φύγεις απ' αυτόν τον κόσμο προτού Εκείνος επιστρέψει. Θα είσαι καλός θυρωρός να Του ανοίξεις την πόρτα και να Τον δεχτείς; Αλλά, πέρα από το βέβαιο γεγονός της 2^{ης} ένδοξης έλευσής Του και πέρα από το γεγονός της κοίμησής σου, ο Χριστός σ' επισκέπτεται καθημερινά και περιμένει από σένα να Τον υποδεχτείς. Βλέπεις, δύο μέρες μετά απ' αυτήν την συζήτηση που έχει ο Χριστός με τους μαθητές, ο Πέτρος μέσα σε διάστημα ολίγων ωρών θα βιώνει αυτά τα τέσσερα στάδια της επίσκεψής Του που αναφέρει στο 13.35:

α. Την Οψίαν (την Εσπέραν): Στο τελευταίο Δείπνο ο Κύριος επισκέπτεται τον Πέτρο αλλά αυτός δεν αग्रυπνά με αποτέλεσμα να μη δεχτεί την επίσκεψη, Μκ. 14.17, 27-31.

β. Το Μεσονύκτιον: Στον Κήπο της Γεσθημανή ο Χριστός επισκέπτεται τον Πέτρο¹⁵ αλλά αυτός αντί να προσεύχεται κοιμάται και δεν αग्रυπνά, Μκ. 14.37-38.

γ. Την Αλεκτωροφωνίαν: Πριν ο Αλέκτωρ λαλήσει δις ο Πέτρος Τον απαρνείται τρεις, βλασφημώντας και αναθεματίζοντας, Μκ. 14.66-72.¹⁶

δ. Την Πρωίαν: Ο Πέτρος Τον εγκαταλείπει με αποτέλεσμα ο Χριστός "μόνος να πάρει τον δρόμο / μ' ένα σπον ώμο σταυρό"¹⁷, Μκ. 15.1.¹⁸

Ωστόσο, ο Χριστός είναι Θεός της 2^{ης} ευκαιρίας, "ει απιστούμεν, εκείνος πιστός μένει: αρνήσασθαι εαυτόν ου δύναται" (Β' Τιμοθέου 2.12). Την ημέρα της Ανάστασης όταν εμφανίζεται στις φοβισμένες γυναί-

κες, που είχαν πάει στον Τάφο, μεταξύ άλλων τους λέει, "... υπάγετε είπατε τοις μαθητές ... και τω Πέτρω..."¹⁹ (Μκ. 16.7). Α, τον Πέτρο! Ιδιαίτερα τον Πέτρο! Στο πρόσωπο και στην συμπεριφορά των μαθητών και ιδιαίτερα του Πέτρου, πρέπει ο κάθε πιστός να δει τον εαυτό του!

Ουδείς των Θνητών θα γνωρίζη την ώραν
Καθ' ην ο Χριστός του Πατρός Του την χώραν
Αφείς, θα κατέλθ' ουρανόθεν ενδόξως
Να δεχθή τους πιστούς Αυτού.

ΕΠΩΔΟΣ

Πότε τέλος Χριστέ
την Σην θ' αναμέλψω ωδήν!
Ο Σωτήρ μας επιστρέφει
Αλληλούϊα, αμήν! Αλληλούϊα, αμήν!

Πρωί ή αργά, εν φωτί της ημέρας,
Ή ίσως νυκτός εν τω σκοτει βαθείας,
Χριστός ο Σωτήρ θα κατέλθη ενδόξως
Να δεχθή τους πιστούς Αυτού.

Εν ω στρατιαί των αγγέλων υμνούσι
Και πάντοθεν νίκης ωδαί αντηχούσι,
Χριστός ο Σωτήρ βασιλεύων ενδόξως
Θα δεχθή τους πιστούς Αυτού.

Ω! τι ευτυχής λογισμός, τι λαμπρότης!
Εάν, πριν με πλήξη θανάτου νεκρότης,
Ο μέγας Σωτήρ επιστρέψη ενδόξως
Και δεχθή τους πιστούς Αυτού.²⁰

"Ναι, έρχομαι ταχύ. Αμήν. Ναι, έρχου Κύριε Ιησού"
(Απ. 22.20)

Ο αιδ. Μ. Μελετιάδης είναι ποιμένας της Ε.Ε.Ε.Βόλου.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Oden Thomas, ed. *Ancient Christian Commentary on Scripture. Mark*. Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1998. Σελ. 189-190.

² Αυτή η θλίψη δεν μπορεί να ταυτιστεί με την λεγόμενη "μεγάλη θλίψη".

³ Πάνω σ' αυτό το θέμα, Μ. Μελετιάδης, *Ιουδαίοι ή Εθνικοί: Η Χριστιανική Παγκοσμιοποίηση*. Αστήρ της Ανατολής. Σεπτέμβριος 2005. Σελ. 248-251.

⁴ Είναι μέσα σ' αυτό το πλαίσιο κατανόησης της ιστορίας (ότι ο φυσικός Ισραήλ είναι ο ρυθμιστής της ιστορίας) που ο περίφημος "ευαγγελικός" εροκήρικας Pat Robertson ερμήνευσε την πρόσφατη περιπέτεια υγείας του πρωθυπουργού του Ισραήλ κ. Αριέλ Σαρόν ως θεία τιμωρία για την προδοσία του να παραχωρήσει γη του "εκλεκτού λαού" στους Παλαιστίνιους. Είπε ο "προφήτης" του Θεού πάνω στη γη κ. Robertson για τον κ. Σαρόν, "Αυτός διαίρουσε την γη του Θεού. Κι εγώ του λέω, 'Ουαί στον οποιοδήποτε Πρωθυπουργό του Ισραήλ που πορεύεται έναν ανάλογο δρόμο για να καθησυχάσει την Ε.Ε., τα Ηνωμένα Έθνη ή τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.' Ο Θεός λέει, 'Αυτή η γη μου ανήκει. Και καλά θα κάνεις να την αφήσεις ήσυχη.'" *TIME*, 16 Ιανουαρίου 2006, σελ. 11. (Ο κ. Robertson συμπεριφέρεται ως ένα Χριστιανός "Χομεϊνί" που βγάζει φετβά για όσους ο ίδιος θεωρεί υβριστές!)

⁵ Επίσης, μέσα σ' αυτό το πλαίσιο κατανόησης της ιστορίας είχε γράψει το 1970 ο γκουρού των σεναρίων του τέλους Hal Lindsey, "Ο Ιουδαίος αποτελεί το σημαντικότερο σημείο αυτής της γενιάς." *The Late Great Planet Earth*. New York, NY: Bantam Books, 1974. Δεύτερη σελίδα του βιβλίου.

Θα ήθελα πάλι να επαναλάβω, ώστε τα λεγόμενά μου να μην διαστρεβλωθούν, ότι είμαι υπέρ των δικαίων της ύπαρξης και ασφάλειας του λαού Ισραήλ, όπως και κάθε άλλου λαού. Ότι ως Χριστιανοί και πολίτες της Ευρώπης οφείλουμε ευγνωμοσύνη για την θρησκευτική και πολιτισμική προσφορά των Εβραίων. Και τέλος, ως άνθρωποι πρέπει να θυμόμαστε το Ολοκαύτωμα και να τιμούμε την μνήμη των εκατομμυρίων Εβραίων στις 27 Ιανουαρίου, σύμφωνα με Νόμο που ψήφισε η Βουλή των Ελλήνων. Αυτά, όμως, δεν σημαίνουν ότι είναι "ο εκλεκτός λαός του Θεού". Ο Θεός δεν έχει κανένα εθνικό λαό ως "εκλεκτό". "Εκλεκτός Λαός του Θεού" είναι η Εκκλησία η οποία απαρτίζεται από ανθρώπους κάθε φυλής, γλώσσας, έθνους, ηθικής και πολιτισμικής προέλευσης.

⁶ Γράφει σχετικά ο ιερός Αυγουστίνος στα σχόλια του στον Ψαλμό 96.15 αν και ίσως με την αλληγορική του μέθοδο ερμηνείας θα είχαμε πρόβλημα,

Ότι Αυτός θα συνάξει τους εκλεκτούς Του από τους τέσσερις ανέμους σημαίνει ολόκληρο τον κόσμο. Διότι, όπως έχω ήδη πει, ο ίδιος ο Αδάμ δηλώνει στα Ελληνικά ολόκληρο τον κόσμο με τα τέσσερα γράμματα (Α,Δ,Α,Μ). Σύμφωνα με τη σκέψη των Ελλήνων οι τέσσερις γωνίες του κόσμου έχουν αυτά ως αρχικά γράμματα: Ανατολή, Δύσις, Άρκτος και Μεσημβρία. Ο Αδάμ μετά την πτώση του διασκορπίστηκε σε όλο τον κόσμο. Αυτός πρώτα βρισκόταν σ' ένα σημείο αλλά έπεσε και διαλύθηκε σε πολλά κομμάτια με τους απογόνους του να γεμίζουν ολόκληρο τον κόσμο. Αλλά το έλεος του Θεού ξαναμαζεύει τα διάφορα κομμάτια από κάθε μέρος και τα συγκολλά με την φωτιά της αγάπης και ξαναφτιάχνει το διαλυμένο Ένα. Έτσι, κανένας ας μην απογοητεύεται. Αυτός είναι ένα θαυμάσιο έργο τέχνης. Αλλά σκεφτείτε Ποιος είναι ο Καλλιτέχνης του έργου. Αυτός που δημιούργησε, αναδημιουργεί. Αυτός που έπλασε, μεταρρυθμίζει... Αυτός θα συνάξει τους εκλεκτούς Του να είναι μαζί Του στην κρίση, ενώ οι υπόλοιποι θα χωριστούν απ' Αυτόν. Schaff Philip, Editor. *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*. Vol. VIII. Saint Augustin: Expositions on the Book of Psalms. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1983. Σελ.474-475.

⁶ Πολλοί συγχέουν την οργή του Θεού με την παιδεία του Θεού. Το πρώτο, σύμφωνα με το Λόγο του Θεού, έχει ως αντικείμενο του όλους όσους βίωσαν την ζωή τους μέσα στην αμαρτία και την άρνηση τους Ιησού Χριστού στην ζωή τους. Το δεύτερο έχει ως αντικείμενο τους εκλεκτούς, τα παιδιά του Θεού (Ιωάννης 1.12, Εβραίους 12.3-11).

⁷ Saint Augustin: Expositions on the Book of Psalms. Ψαλμός 96.14. Σελ. 474.

⁸ Διότι αυτός ακριβώς είναι ο σκοπός των σημείων: να συμπεράνουν τον χρόνο της 2^{ης} έλευσης ώστε ο πιστός να είναι έτοιμος.

⁹ Για ένα τέτοιο γεγονός που θα βίωνε η συγκεκριμένη γενιά είχε μιλήσει ο Ιησούς Χριστός νωρίτερα στο Μκ. 9.1, "Και έλεγεν αυτοίς: Αμήν λέγω υμίν ότι εισί τινες των ώδε εσθηκότων, οτινες ου μη γεύσονται θανάτου έως αν ιδωσι την βασιλείαν του Θεού εληλυθίαν εν δυνάμει."

¹⁰ Οι μαθητές ως "ομοιοπαθείς με ημάς" δεν θα αντέξουν να μην Του θέσουν και πάλι αυτό το βασανιστικό ερώτημα λίγο πριν Τον δουν να αναλαμβάνεται από ανάμεσά τους, "Κύριε, ει εν τω χρόνω τούτω αποκαθιστάνεις την βασιλείαν τω Ισραήλ;" Για να λάβουν και πάλι την ίδια απάντηση από τον Κύριο και την οδηγία να ασχοληθούν με κάτι πολύ σημαντικότερο από την "χριστιανική οιωνοσκοπία", "... ουχ υμών εστι γνώναι χρόνους ή καιρούς ους ο Πατήρ έθετο εν τη ίδια εξουσία, αλλά λήψεσθε δύναμιν επελθόντος του Αγίου Πνεύματος εφ' υμάς, και έσεσθε μου μάρτυρες εν τε Ιερουσαλήμ και εν πάση τη Ιουδαία και Σαμαρεία και έως εσχάτου της γης" (Πράξεις των Αποστόλων 1.6-8).

¹¹ Μήπως η προσπάθεια να "γίνουμε σοφοί" μας οδηγεί σε μια συμπεριφορά ανάλογη με της Εύας και τον πειρασμό της να αποκτήσει "την γνώση" που ο Θεός της είχε στερήσει;

¹² Schaff Philip, Editor. A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church. Vol. IV. Saint Athanasius: Four Discourses Against the Arians. 3.49. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1983. Σελ.421.

¹³ Περισσότερα αναφέρονται στην τελευταία υποσημείωση (#14) του πρώτου μέρους άρθρου αυτού, Αστήρ της Ανατολής. Δεκέμβριος 2005. Σελ. 333.

¹⁴ Ryle, J. C. Expository Thoughts on Mark. Edinburgh: The Banner of Truth Trust. 1985. Σελ. 294

¹⁵ Τον οποίο για πρώτη φορά αφού τον μετονόμασε σε Πέτρο τον αποκαλεί με το προηγούμενο όνομά του, "Σίμων". Γιατί άραγε;

¹⁶ Αμέσως μετά την δεύτερη αλεκτροφωνία ο Πέτρος βγαίνει έξω και κλαίει πικρά. Όμως, υπάρχει μια μικρή λεπτομέρεια στην αφήγηση της ιστορίας που δείχνει την σκληρότητα του Πέτρου που δεν καταλαβαίνει το βάρος της πράξης του ακόμη κι όταν ο πετεινός λαλεί την 2^η φορά κι ενώ ο Χριστός τον είχε προετοιμάσει. Εάν δεν ήταν το έλεος του Κυρίου ο Πέτρος δεν θα μετανοούσε ώστε να κλάψει πικρά. Διότι μας πληροφορεί ο Λουκάς, "... εφώνησεν αλέκτωρ. Και στραφείς ο Κύριος ενέβλεψε τω Πέτρω, και υπεμνήσθη ο Πέτρος του λόγου του Κυρίου, ως είπεν αυτώ ότι πριν αλέκτορα φωνήσαι απαρνήση με τρις. Και εξελθών έξω ο Πέτρος έκλαυσε πικρώς" (Λκ. 22.60-62). Α, το λυτρωτικό έλεος του Κυρίου που μας οδηγεί στην μετάνοια διότι ούτε γι' αυτό είμαστε ικανοί!

¹⁷ Από τον ύμνο του Αγγελου Δαμασκηνίδη, Θέλω Ν' Ακούω Για Κείνον.

¹⁸ Πόσες φορές ο Κύριος δεν μας επισκέπτεται στη διάρκεια του 24ώρου στις σκέψεις μας, στις πράξεις μας, στα λόγια μας, στα κινήτρά μας, στις αποφάσεις μας, στους στόχους μας, στον χρόνο μας, στα πλούτη μας, στις σχέσεις μας, κ.λ.π. και μας βρίσκει 'κοιμώμενους' στον κόσμο μας, ώστε στο τέλος πάλι μένει "Μόνος"; Τελικά, ο Κύριος μας επισκέπτεται μύριες μυριάδες φορές στο διάστημα της ζωής μας, μέσα στην καθημερινότητά μας κι εμείς αδιαφορώντας γι' αυτές τις επισκέψεις, για τις οποίες θα κριθούμε, ασχολούμαστε με οiwνούς απατώντας τον εαυτό μας κι εξαπατώντας πολλούς άλλους.

¹⁹ Ο Κύριος τους ζητά να Τον συναντήσουν στην Γαλιλαία. Γιατί άραγε; "Χάρις, Χάρις, Ω Θαυμάσια Χάρις!"

²⁰ Μόσχου Ξενοφών Π. "Ουδείς Των Θνητών Θα Γνωρίζει Την Ώραν" ΥΜΝΟΛΟΓΙΟ. Έκδοση της Γενικής Συνόδου της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας. Οκτώβριος 1995.

BIBLIOΓΡΑΦΙΑ

- Bergman Susan. A Cloud of Witnesses: 20th Century Martyrs. London: HarperCollins Pub., 1997
- Burdon Christopher. Stumbling on God: Faith and Vision through Mark's Gospel. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1990.
- Chomsky Noam, FATEFUL TRIANGLE - The U.S., Israel and the Palestinians, London 1999
- Cole Alan. The Gospel According to St. Mark. Tyndale New testament Commentaries. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1977.
- Durant, Ariel and Will. The Lessons of History. New York: Simon and Schuster, 1961
- Ευσέβιος Πάμφιλος, Εκκλησιαστική Ιστορία. Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1991.
- Garland David E. The NIV Application Commentary. Mark. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House. 1996. (Από τα καλύτερα).
- Hooker Morna D. The Gospel According to Saint Mark. Peabody, MA: Hendrickson Pub., 1991.
- Hughes Kent. Mark. Vol. II. Westchester, IL: Crossway Books. 1989.
- Ιώσηπος Φλάβιος, Ιουδαϊκοί Πόλεμοι, 5,5,6. The Works of Josephus. Peabody, MA: Hendrickson Pub. 1987
- Joachim Langhammer. Τι θα απογίνει ο κόσμος μας; Διευκρινίσεις για το σχέδιο σωτηρίας του Θεού. Bad Salzflun, Germany: Evangeliums-Mission, 1998
- Kaplan Esther. With God on Their Side. New York: The New Press, 2004
- Καραβιδόπουλος Ιωάννης. Το Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Π. Πουρναρά, 1997 (Θεωρώ ότι είναι ένα από τα καλύτερα).
- Lindsey Hal. The Late Great Planet Earth. New York, NY: Bantam Books, 1974
- McDowell David. West of Eden. A Christian Perspective of the New Age Movement. Shippensburg, PA: Companion Press, 1993.
- Northcott Michael. An Angel Directs the Storm. New York: I. B. Tauris, 2994. Wallis Jim. God's Politics. HarperSanFrancisco, 2004
- Oden Thomas, ed. Ancient Christian Commentary on Scripture. Mark. Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1998.
- Παρουσία του Χριστού. Μετάφραση: Μητροπολίτης Βρεσθένης Δημήτριος Τρακατέλλης. Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος, 1998
- Ryle, J. C. Expository Thoughts on Mark. Edinburgh: The Banner of Truth Trust. 1985.
- Schaff Philip, Editor. A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church. First Series, Vol. VIII. Saint Augustin: Expositions on the Book of Psalms. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1983.
- Schaff Philip, Editor. A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church. Second Series, Vol. IV. Saint Athanasius: Four Discourses Against the Arians. 3.49. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1983.
- ΥΜΝΟΛΟΓΙΟ. Έκδοση της Γενικής Συνόδου της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας. Οκτώβριος 1995.

Άρθρα

Βλάχος Γεώργιος και Τσερεντζούλια Αναστασία. "Έρχεται το Τέλος του Κόσμου;" ΘΕΟΣ & ΘΡΗΣΚΕΙΑ. Τεύχος 4. 1999. Σελ. 107-108.

Gibbs Nancy. "Apocalypse Now", TIME Vol. 160, No. 8, 19 Αυγούστου 2002, σελ. 42

Μελετιάδης Μελέτιος. "Ιερίχ'· Το Ανθρωπίνως Αδιανόητο", ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ. "Ο Ιησούς Έρχεται Αλλά Τα Σημεία Δεν Το Δείχνουν" ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ, Δεκέμβριος 2005, σελ. 329-333

TIME, 5 Σεπτεμβρίου 2005, σελ. 13

TIME, 16 Ιανουαρίου 2006, σελ. 11.

Η Συμβολή της Βίβλου στον Πολιτισμό / 2

του δρος Ι. Κρεμμύδα

Ο "Α.τ.Α." με ιδιαίτερη χαρά δημοσιεύει τη διάλεξη του Δρα Ιωάννη Π. Κρεμμύδα, Προέδρου του ΔΣ της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρίας, που δόθηκε στα πλαίσια "Διαπολιτισμικής Ημερίδας" η οποία διοργανώθηκε από την "Ελληνική Βιβλική Εταιρία" και το "Παιδαγωγικό Ινστιτούτο" (21.11.2005) με γενικό θέμα: "Η Αγία Γραφή ως παγκόσμιο Πολιτιστικό Αγαθό".

ΤΟ ζήτημα όμως δεν είναι πώς η Αγία Γραφή έχει ως τώρα συμβάλει στον Πολιτισμό, αλλά πώς θα καταστεί δυνατή η σε εύρος και βάθος επιρροή της στο μέλλον για τη διαμόρφωση ενός καλύτερου και δικαιότερου κόσμου, στον οποίο θα πρωτανεύει η αληθινή γνώση, η με αυτάρκεια ευσέβεια, η αγάπη και η σύμπνοια, η ειρήνη, η δικαιοσύνη, η ελευθερία, η ανοχή και η ευημερία για όλους. Το μείζον ζήτημα είναι πώς θα μπορέσουν τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας να σταθούν μπροστά στο ωστικό κύμα της πολιτισμικής και ηθικής απελπισίας και σύγχυσης, του ανικανοποίητου και των αδιεξόδων του σύγχρονου κόσμου.

Η διαπολιτισμικότητα της Αγίας Γραφής έγκειται ακριβώς σ' αυτό: στο ότι έχει εναλλακτικές λύσεις, όχι ίσως για κάποιαν ορατά μαγική επέμβαση στην καλύτερευση της ζωής –και άρα στην πρόοδο του πολιτισμού– αλλά στην εσωτερική αλλαγή του ατόμου, ανεξαρτήτως εθνικότητας, θρησκευματος ή ομολογίας, προγόνων και Ιστορίας, πολιτικής προτίμησης και φιλοσοφίας. Προτείνει ένα κοινό όραμα για όλους τους πολιτισμούς. Το όραμα της συντριμμένης καρδιάς και της ταπεινής εξάρτησης από τον Θεό.

Σύμφωνα με τον Jonathan Edwards, «δεν είμαστε σε θέση να τα καλλιεργήσουμε –μονάχοι μας– τα πνευματικά και ηθικά χαρακτηριστικά τα οποία απαιτούνται για την ορθή μεταφυσική αντίληψη και διαλεκτική. Πρόκειται για εμφυτεύματα του Θεού, ο οποίος τα δίδει ως ενεργήματα ειδικής χάριτος». Η θεώρηση της φυσικής δημιουργίας

και υπόστασης των φαινομένων, καθώς και η συντήρησή τους ως αποτέλεσμα πράξης του Θεού-Δημιουργού, οριοθετεί και ορίζει τον τόπο της ταπεινής και εξαρτημένης σχέσης μας από Εκείνον¹.

Μεγάλοι σοφοί, διανοητές και επιστήμονες φυσιοδίφες, καλλιτέχνες – ζωγράφοι και γλύπτες, μουσουργοί και ποιητές, παραγωγοί και σκηνοθέτες– εμπνεύστηκαν από τα κείμενά της, γοητεύτηκαν από το μήνυμά της. Είναι οι ελεημένοι από τον πλούτο του περιεχομένου της Βίβλου, του αποκαλυμμένου Λόγου του Θεού, οι οποίοι με τη σειρά τους "ελεούν" με την έμπνευσή τους και τα έργα τους την ανθρωπότητα.

Πηγαίνοντας πίσω στις
απαρχές, τις καταβολές
και την ανατολή του
σύγχρονου κόσμου
διαπιστώνει κανείς και
στέκεται με δέος μπροστά
στην ιλιγγιώδη επιρροή της
Αγίας Γραφής και του
ζωοφόρου μηνύματός της

Πώς είναι δυνατόν στον λίγο χρόνο που έχουμε στη διάθεσή μας ν' απαριθμήσουμε τα πεδία της επιρροής την οποία η Βίβλος έχει ως τα σήμερα ασκήσει πάνω στον πολιτισμό; Επειδή –κατά τη Βιβλική ρήση: «ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος» περί Elliot και Lewis, Milton και Blake, Pascal και Leibniz, Händel και Bach, Ελύτη και Σεφέρη, Dürer και Leonardo

da Vinci, Rembrandt και Botticelli, Newton και Faraday, Gutenberg και Michelangelo, Zefirelli και Gibson, Rachmaninoff και Kuhnau, Claudel και Rousseau, Dante και Goethe, Hugo και Dostoyevsky, Maxwell και Copernicus, Descartes και Boyle, Locke και Kierkegaard, Bacon και Kepler, και όχι μόνον.

Μια βόλτα στους πανεπιστημιακούς δρομίσκους των κορυφαίων ιδρυμάτων ανώτατης παιδείας του δυτικού κόσμου (Harvard, Yale, Princeton, Columbia, Cambridge, Oxford, Tübingen, Basel, Charles, Leuven, Notre Dame,

Loyola, Chicago κλπ.) είναι ικανή να πείσει.

Πηγαίνοντας πίσω στις απαρχές, τις καταβολές και την ανατολή του σύγχρονου κόσμου διαπιστώνει κανείς και στέκεται με δέος μπροστά στην ιλιγγιώδη επιρροή της Αγίας Γραφής και του ζωοφόρου μηνύματός της.

Η Βίβλος όχι μόνο κατήργησε την έχθρα και όχι μόνο κατάλυσε τους φραγμούς που πόλωναν τη σχέση ανάμεσα σε Ιουδαίους και Εθνικούς, φέρνοντας κοντά τους ανθρώπους, που για αιώνες βρίσκονταν σε κατάσταση πολιτιστικής έντασης, αν όχι σύγκρουσης, αλλά η διδασκαλία της έδωσε² καινούργια κατεύθυνση και νόημα στον ελληνικό-ρωμαϊκό πολιτισμό και όχι μόνον. Το γνωστό βιβλίο του Rodney Stark³, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Baylor, με τίτλο “Η Εξάπλωση του Χριστιανισμού”, περιέχει πολλά στοιχεία τα οποία φωτίζουν τον τομέα αυτόν. «Στη Βίβλο οφείλεται: α) Ο τονισμός της μοναδικής αξίας του ανθρωπίνου προσώπου, με το κήρυγμα για το ανεκτίμητον της ψυχής. β) Η έμφαση στην ελευθερία και στην ευθύνη του ανθρώπου. γ) Η διακήρυξη της ισότητας και αδελφότητας μεταξύ όλων ανεξαιρέτως των ανθρώπων. δ) Η αποκάλυψη του υπέρτατου νόμου της ανιδιοτελούς και θυσιαζόμενης αγάπης η οποία τοποθετεί σε εντελώς νέα βάση τις ανθρώπινες σχέσεις, εναρμονίζοντας την ποικιλία των προσώπων και την ελευθερία τους. ε) Η πίστη στο λογικά αδύνατο (στο πέραν της λογικής εφικτό), που έδωσε ιδιαίτερη ώθηση για την υπέρβαση της φαινομενικής αναγκαιότητας, προωθώντας την εξέλιξη και την αναζήτηση κάθε είδους αλήθειας –συμπεριλαμβανομένης και της επιστημονικής– πέρα από τα φαινόμενα. ς) Η πρόκληση και πρόσκληση για συνεχή υπέρβαση στον πνευματικό βίο, για τάνυση όλων των ανθρωπίνων δυνάμεων, για κίνηση και πορεία “από δόξης εις δόξαν”⁴.

Το μήνυμα της Αγίας Γραφής είναι διαχρονικό και, όπως ο Ιγνάτιος ο Θεοφόρος το διατυπώνει στις επιστολές του ξανά και ξανά, περιέχει το μήνυμα της «όντως ζωής». Εδώ έγκειται και ο διαπολιτισμικός της χαρακτήρας. Μέσα απ’ αυτήν –τη Βίβλο– αναδύεται η σταθερά της αιώνιας πρόθεσης του Δημιουργού, η οποία αφορά όχι μονάχα στην εσχατολογική συντελική σωτηρία αλλά και στη βιωματική σωτηρία του ανθρώπου, την απελευθερωτική δηλ. απαλλαγή του από τα πάθη, τις μικρότητες και την εξαναγκαστική καταπίεση της βεβαρημένης συνείδησης των αστοχιών και της ενοχής του.

«Η μεταφυσική σύνδεση της ζωής με τον θάνατο, με το άγνωστο, με τον Θεό, με την αιωνιότητα, έχει φθάσει σε σημείο κρίσιμο», σημειώνει ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος⁵. Πού θα βρει καταφυγίο και “αποκούμπι” ο σύγχρονος άνθρωπος, αν δεν στραφεί στον παρακλητικό Λόγο του Θεόπνευστου ρήματος;

Η Βίβλος ίσταται στο στερέωμα της Ιστορίας ως η υπέρτατη σταθερά της οποίας το ειδικό

βάρος δεν είναι απλώς διαχρονικό, και διαπολιτισμικό, αλλά αιώνιο: “ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελεύσονται” (Λκ 21,33) θα πει ο Σωτήρας: και πάλι δια των χειλέων Πέτρου του αποστόλου: “τὸ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.” (Α’ Πε 1,25).

Γι’ αυτό και ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος εκθειάζοντας τη Βίβλο σχολιάζει: «Πνευματικὸς λειμὼν καὶ παράδεισος τρυφῆς ἢ τῶν θεῶν γραφῶν ἀνάγνωσις. Παράδεισος τρυφῆς, ἐκείνου τοῦ παραδείσου βελτίων. Τοῦτον τὸν παράδεισον οὐκ ἐν τῇ γῆ ἀλλ’ ἐν ταῖς τῶν πιστῶν ψυχαῖς ἐφύτευσεν ὁ Θεός». Ο Μέγας Αθανάσιος διερωτάται: «Ἀμελήσω γραφῶν, πόθεν ἢ γνῶσις; Καταλείψω γνῶσιν, πόθεν ἢ πίστις;» και «γνῶσις ἐστὶν σύνεσις, εἰδησις (οἶδα), νόησις» θα πει ο Ησύχιος. Ο πατέρας του Έθνους Αδαμάντιος Κοραΐς θα σημειώσει (στον “**Συνέκδημο Ιερατικό**” του, που περιέχει μετάφραση και σχόλια στις δύο προς Τιμόθεον και την προς Τίτον επιστολές – εκδ. 1884– Αθήνα) ότι «Γνῶσιν ονομάζουμε την φρόνηση και γνωστικόν τον φρόνιμο». Αυτή η Γνώση αποτελεί το επίκεντρο της αποκαλύψεως της Βίβλου, τον πυρήνα και το κεντρικό της θέμα, που είναι ο Ιησούς Χριστός, μέσα στον οποίον «εἰσιν πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως».

Γνωστικός και φρόνιμος είναι καθένας που γνωρίζει εκείνον που είναι η αιώνια ζωή, μαζί με τον Πατέρα «αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἵνα γινώσκωσιν σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν» (Ιω 17,3). Στον αντίποδα της αληθούς γνώσεως χάσκει η «**ψευδώνυμος γνώσις**» η οποία μάλιστα, στείρα ούσα, φυσικί.

Ο ιερὸς Μωϋσῆς, μιλώντας στον αρχαίο Ισραήλ εξ ονόματος του Γιαχβέ, εξηγεί ότι η ευμερία και η προοπτική του έθνους είναι αλληλένδετη/ συυφασμένη

με τη γνώση του Λόγου του Θεού: «ἐμβαλεῖτε τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ὑμῶν καὶ ἀφάψετε αὐτὰ εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς ὑμῶν καὶ ἔσται ἀσάλευτον πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν καὶ διδάξετε αὐτὰ τὰ τέκνα ὑμῶν λαλεῖν αὐτὰ καθημένους ἐν οἴκῳ καὶ πορευομένους ἐν ὁδῷ καὶ κοιταζομένους καὶ διανισταμένους» (Δευτ 11).

«Στήτε», προτρέπει ο ιερὸς συγγραφέας, «ἀναλαβόντες τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶν ῥῆμα θεοῦ» (Εφ 6). Αυτό το «**ῥῆμα**», το μήνυμα της Βίβλου, καταργεί εθνικιστικούς φραγμούς και υπεροπτησεις, φέρνει κοντά άνδρες και γυναίκες, γονεῖς και παιδιά, αφεντικά και υφισταμένους, ξένους και ντόπιους, Ιουδαίους και Εθνικούς, πλούσιους και φτωχούς, ισχυρούς και αδυνάτους. Το μήνυμα της ελπίδας της είναι η κοινωνία με τον εν Τριάδι Θεόν (Πατέρα, Υἱόν και Άγιον Πνεῦμα). Απευθύνεται εις πάντα τὰ ἔθνη πρὸς μαρτυρίαν - Χριστὸς ἢ ἐλπίς (Κολ 1,27) –προκειμένου οι έννοιες του δικαίου, του ορθού και του αληθινού, της αλληλεγγύης, της συμφιλίωσης, της ίασης στη σχέση λαών και κοινοτήτων, ο σεβασμός και προστασία των δικαιωμάτων των αδυνάτων, η καλλιέργεια της αγάπης προς τον πλησίον, να πραγματοποιούνται και να εξαρθούν για να γίνει, επί τέλους,

ορατή σε όλη τη γη η δόξα και το μεγαλειώδες του ελεήμονος, φιλανθρώπου και πλήρους χάριτος Θεού μας.

Ολόκληρος ο Λόγος του Θεού, σε γλωσσικό ιδίωμα κατανοητό από όλους, για κάθε ομοεθνή μας, είναι η ευχή και η προσδοκία μας, καθώς ακόμα βρισκόμαστε στην ανατολή της τρίτης χιλιετίας. Κι αυτό, όχι για να υπάρχει απλά μια Βίβλος σε κάθε ελληνικό χριστιανικό σπίτι, ενοριακό στασίδι, τσάντα μαθητή ή οικογενειακή βιβλιοθήκη, αλλά για να μελετάται και να γίνεται αφετηρία και βάση πνευματικού στοχασμού και βιώματος. Και κάτι ακόμα: Στόχος δεν είναι η εγκεφαλική, στείρα γνώση της Βίβλου, αλλά η υπέρτατη γνώση του Θεού της Βίβλου «έν ω είσιν πάντες οί θησαυροί τής σοφίας καί γνώσεως» (Κολ 2,3). Αυτή η γνώση έχει τη δύναμη να συμβάλλει ουσιαστικά και κυριολεκτικά στον πολιτισμό, για τη διαμόρφωση ενός ατόμου ειρηνικού, και κατ' επέκτασιν ενός συνόλου, το οποίο θα γεννά πολιτισμό με ειρήνη, ευσέβεια και αυτάρκεια, ανεξαρτήτως γλώσσας και εθνικότητας, με κοινό όραμα, ενός κόσμου ουσιαστικά ανθρώπινου, ο οποίος θα αντιταχθεί στην απειλή του απάνθρωπου και απρόσωπου ομοιώματός του. “*Έργο μας*” κατά τον καθηγ. Miroslav Volf του Παν/μίου του Yale “*παραμένει η κλήση του Θεού, ο οποίος μας καλεί να συνεισφέρουμε το ταπεινό μερτικό μας για την ευημερία και ευπορία των οικογενειών μας, των κοινοτήτων μας, του κόσμου μας*”⁶.

Πρόσφατα, γνωστός Έλληνας δημοσιογράφος⁷, ρώτησε σε συνέντευξή του τον βιοχημικό Ααρών Τσιχανόβερ, νομπελίστα χημείας για το 2004, –ο οποίος σημειωτέον θα αναγορευθεί επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών (στις 25.11.2005)– την ερώτηση: «*Γιατί η Βίβλος (ανάμεσα σε άλλα) νίκησε τον χρόνο;*». Και απαντά ο Ισραηλινός –διεθνούς βεληνεκούς– επιστήμων: «...γιατί εκφράζει... θεμελιώδεις αξίες. Ορισμένα πράγματα θεωρούνται τόσο θεμελιώδη που μπορούν να μας κατευθύνουν σε όλη μας τη ζωή».

Υποσημειώσεις

¹ W.J. Wood, **Epistemology - Becoming Intellectually Virtuous**, (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1998), σελ. 191.

² Αναστάσιος Γιαννουλάτος, **Παγκοσμιοότητα και Ορθοδοξία** (Αθήνα: Εκδόσεις Ακρίτας, 2000), σελ.127.

³ Rodney Stark, **Η Εξάπλωση του Χριστιανισμού**, μετάφρ. Μαρίας Λουκά, (Αθήνα: Άρτος Ζωής, 2005).

⁴ Αναστάσιος Γιαννουλάτος, **Παγκοσμιοότητα και Ορθοδοξία** (Αθήνα: Εκδόσεις Ακρίτας, 2000), σελ.110-136.

⁵ Παναγιώτης Κανελλόπουλος, **Ο Χριστιανισμός και η Εποχή μας**, (Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, 2004), σελ. 175.

⁶ Miroslav Volf, *God at Work*, Word and World, vol. 25, No. 4, Fall 2005, σελ. 381-393.

⁷ Θανάση Λάλα, Ααρών Τσιχανόβερ – **Ο Νομπελίστας που... Νικάει τον Καρκίνο** (Συνέντευξη στο ΒΗΜΑΖΙΝΟ, Αρ. 264, 6/11/2005, σελ. 44-58).

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Ειδοποιούνται οι αγαπητοί συνδρομητές του “ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ” να εξοφλήσουν τη συνδρομή τους.

**Με κατάθεση στον αριθμό Λογαριασμού Τραπέζης ALPHA
149-00-2786-004611 (Ιωάννης Εμμανουήλ)**

ή με ταχυδρομική επιταγή ή στους κατά τόπους αντιπροσώπους.

*Προσοχή!!! Μην αμελήσετε να δώσετε στην τράπεζα το ονοματεπώνυμό σας
ώστε να ενημερωθεί το αρχείο μας.*

Οι συνδρομές για το έτος 2006 έχουν ως εξής:

Ελλάδα και Κύπρος: 10 €

Οι συνδρομές του εξωτερικού: Χώρες Ευρωπαϊκής Ενώσεως: 26 €, ΗΠΑ: 30 δολάρια ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία: 40 δολάρια Καναδά ή Αυστραλίας

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΘΕΡΜΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟΤΕΡΟ ΤΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥΣ

Ο Κύριος άκουσε την κραυγή μου

Ψαλμός 40:1-4, 5, 8-13, 16-17

Ούτε στιγμή δεν έπαυσα
να Σ' αναζητώ Κύριε.
Κί' Εσύ άκουσες την κραυγή μου,
μ' ένωσες και μ' ανέβασες
απ' τον λάκκο του χαμού.

Στήριξες τα πόδια μου πάνω στο βράχο.
Στέριωσες τα βήματά μου.
Έβαλες στα χείλη μου, νέο τραγούδι
για να Σε υμνώ, Θεέ μου.
Ας το μάθουν οι πολλοί
για να Σε σεβαστούν, για να στηρίζουν σε Σένα την ελπίδα τους.

Μακάριος αυτός που ελπίζει σε Σένα
και δεν εμπιστεύεται τους ματαιόδοξους και τους ψεύτες.

Χαράχτηκε μέσα στην καρδιά μου ο νόμος Σου, Κύριε.
Χαίρομαι Θεέ μου να εκτελώ το θέλημά Σου.

Επιθυμών Κύριε, όπως ο Δαβίδ,
να διαλαλήσω παντού
τ' αναρίθμητα έργα Σου, τα θαυμαστά.
Τα σχέδιά Σου, τη φροντίδα Σου για μένα.
ΙΚάνωσέ με παρακαλώ,
να μιλήσω στους γύρω μου για την αλήθεια Σου,
τη δικαιοσύνη Σου, την πιστότητά Σου,
την αγάπη Σου και το έλεός Σου,
για όλα όσα νιώθω να με φρουρούν καθημερινά.

Όταν λιποψυχώ κι' οι ανομίες μου με τριγυρίζουν
προσεύχομαι
κι' Εσύ έρχεσαι ετοιμοτάτη βοήθεια
να μ' ελευθερώσεις.

Ας αγάλλονται κι' ας ευφραίνονται
όλοι όσοι Σ' εκζητούν
όσοι είναι ευγνώμονες
για την Σωτηρία που προσφέρεις.

Ας αναφωνήσουμε όλοι:
"Μεγαλυνθήτω ο Κύριος".

Αμήν.

Λ. Βαλαή

Γερμανικός Προτεσταντισμός και Ναζισμός

Δ. Η περίοδος 1939 - 1945

του δρος Θ.Γ. Γραμμένου

Τον Ιανουάριο του 1939, ο διευθυντής της Καγκελαρίας και υπαρχηγός του Χίτλερ, Martin Bormann, στοχεύοντας στον περιορισμό των αρμοδιοτήτων των στρατιωτικών κληρικών, αναφέρει σε εμπιστευτική του επιστολή προς την Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκηση της Βέρμαχτ ότι η πλειονότητα των κληρικών αποτελεί δυνητικούς εχθρούς του κράτους και στην περίπτωση πολέμου θα πρέπει να αναμένει κανείς από αυτούς, στην καλύτερη περίπτωση, ουδέτερη στάση. Τον Φεβρουάριο, οι τοπικές εκκλησίες που διοικούνται από Γερμανούς Χριστιανούς (Θουριγγία, Μεκλενβούργο, Σαξωνία-Άνχαλτ) αποφασίζουν τη διαγραφή των μελών της Εκκλησίας που έχουν εβραϊκή καταγωγή. Στις 26 Μαρτίου, ανακοινώνεται η «Διακήρυξη του Godesberg», στην οποία οι διοικήσεις των εκκλησιών της Πρωσίας, της Σαξωνίας-Άνχαλτ, της Έσσης-Νασάου, του Σλέσβικ-Χόλσταϊν, της Θουριγγίας, του Μεκλενβούργου, του Παλατινάτου, του Όλτενμπουργκ, του Λύμπεκ και της Αυστρίας δηλώνουν ρητά πως «η χριστιανική πίστη αποτελεί τον αφεύρωτο θρησκευτικό αντίποδα στον ιουδαϊσμό». Στις 6 Μαΐου οι εκκλησίες αυτές ιδρύουν στο Eisenach το «Ινστιτούτο για την έρευνα της εβραϊκής επίδρασης στη γερμανική εκκλησιαστική ζωή». Στο καταστατικό του αναφέρεται πως «...προϋπόθεση για το μέλλον του χριστιανισμού είναι η απο-εβραιοποίηση της Εκκλησίας...ένα αναπόδραστο καθήκον για τη σημερινή εκκλησιαστική ζωή».

Στις 23 Αυγούστου 1939 η Γερμανία υπογράφει Σύμφωνο μη Επιθέσεως με τη Σοβιετική Ένωση, ενώ την 1^η Σεπτεμβρίου παραβιάζει τα σύνορα της Πολωνίας αρχίζοντας τον πιο αιματηρό παγκόσμιο πόλεμο στην ιστορία της ανθρωπότητας. Την ίδια ημέρα τί-

Το Προεδρείο των «Γερμανών Χριστιανών» στο Βερολίνο το 1933. Ανάμεσά τους, αξιωματικοί των SS, των SA, και πάστορες. Διακρίνεται, εναλλάξ, το σύμβολο της Κίνησης και ο αγκυλωτός σταυρός.

Ο Επίσκοπος του Ράιχ, Ludwig Müller

θεται σε ισχύ διάταγμα υπογραμμένο από τον Χίτλερ (στην πραγματικότητα το διάταγμα υπεγράφη στα τέλη Οκτωβρίου του 1939 αλλά είχε αναδρομική ισχύ) που επιτρέπει την ευθανασία σε ολόκληρη την επικράτεια του Ράιχ. Στο διάταγμα αυτό αντιδρούν οι Ευαγγελικοί επίσκοποι Wurm και von Bodelschwingh, ο πάστορας P. Braune, και ο Καθολικός επίσκοπος von Galen. Στο μεταξύ, λόγω της γενικής επιστράτευσης, οι εκκλησίες απογυμνώνονται από μεγάλο αριθμό ποιμένων και ιεροκλήρων. Έτσι, για πρώτη φορά στην ιστορία της Ευαγγελικής Εκκλησίας, σε πολλές εκκλησίες τον ρόλο του ποιμένα και του ιεροκήρυκα αναλαμβάνουν γυναικές και ιδιαίτερα οι σύζυγοι ποιμένων. Το ναζιστικό καθεστώς χρειάζεται πλέον την υποστήριξη από κάθε Γερμανό, άρα και από τους Χριστιανούς. Άρα, αποφεύγει οποιαδήποτε ενέργεια μπορεί να διαταράξει ή να επιδεινώσει τις σχέσεις με πιστούς Χριστιανούς. Μάλιστα, στις 2 Μαρτίου 1940, η Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκηση (OKW) της Βέρμαχτ εκφράζει επισήμως την επιθυμία της προς τις εκκλησιαστικές Αρχές να διακόψουν οποιαδήποτε δίωξη κατά μελών της Ομολογιακής Εκκλησίας, καθώς κάτι τέτοιο ενδεχομένως θα επιδράσει αρνητικά στη στρατιωτική θητεία των τελευταίων. Στο μεταξύ, στις περισσότερες εκκλησίες, ακόμη και σε κάποιες της Ομολογιακής Εκκλησίας, ακούγονται πατριωτικά-εθνικιστικά μηνύματα. Ο πρόεδρος του Συνδέσμου Ευαγγελικών Κληρικών του Ράιχ, πάστορας F. Klingler, δηλώνει: «Η Μεγάλη Γερμανία μας καλεί. Πρόκειται για έναν αγώνα. Και στον αγώνα παύει κάθε διαφωνία εντός του δικού μας στρατοπέδου. Τώρα στεκόμαστε όλοι στην ίδια γραμμή και φέρουμε την ίδια πανοπλία. Διότι εάν ο Θεός είναι υπέρ ημών, τις θέλει είσθαι καθ' ημών;». Καθώς ο πόλεμος γενικεύεται, ο Χίτλερ διατάσσει τον αρχηγό της Υπηρεσίας Ασφαλείας (SD) του Ράιχ, διαβόητο Reinhard Heydrich, να απαγορεύσει

Σελίδα από το αντισημικό παιδικό περιοδικό *Der Giftpilz* (το δηλητηριώδες μανιτάρι). Η λεζάντα γράφει: «Όταν βλέπετε ένα σταυρό να θυμιάσει τη φρικτή δολοφονία που διέπραξαν οι Εβραίοι στον Γολγοθά...»

την έκφραση στα κυριακάτικα κηρύγματα οποιασδήποτε πολιτικοστρατιωτικής επίκρισης. Οι παραβάτες θα στέλνονται αμέσως σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Με διάταγμα, η βάπτιση, ο γάμος, η ομολογία, και η ταφή οφείλουν πλέον να εκτελούνται από τις κομματικές Αρχές ή, τουλάχιστον με την παρουσία εκπροσώπου τους. Ωστόσο, το διάταγμα

υλοποιείται τελικά μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Παράλληλα, καθιερώνεται η πραγματοποίηση όλων των συγκεντρώσεων της Χιτλερικής Νεολαίας, υποχρεωτικών για τους νέους, το πρωί κάθε Κυριακής ώστε να παρεμποδίζεται η παρακολούθηση της λατρείας από αυτούς.

Στις 12 Ιουλίου 1940 απαγορεύεται η αποστολή εντύπων θρησκευτικού περιεχομένου σε στρατευμένους. Στις 9 Ιουνίου 1941, ο Martin Bormann, σε μυστική επιστολή προς την Υπηρεσία Ασφαλείας και τη Γκεστάπο, ζητεί την εξάλειψη κάθε εκκλησιαστικής επιρροής στον δημόσιο βίο. Άμεσα συλλαμβάνονται και εκτοπίζονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης 18 πάστορες της Ομολογιακής Εκκλησίας, οι οποίοι εκτελούνται με συνοπτικές διαδικασίες. Στις 22 Ιουνίου η Γερμανία επιτίθεται στη Σοβιετική Ένωση. Παράλληλα, στην κατεχόμενη Πολωνία συλλαμβάνονται και εγκλείονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης 2000 ιερείς της Καθολικής Εκκλησίας, 1300 από τους οποίους θα εκτελεστούν ή θα πεθάνουν από κακουχίες. Στα τέλη του Ιουνίου 1941 απαγορεύεται η έκδοση οποιουδήποτε εντύπου θρησκευτικού περιεχομένου. Μέχρι τότε κυκλοφορούσαν σε ολόκληρη τη Γερμανία περισσότερα από 3000 ευαγγελικά έντυπα και εφημερίδες. Την ίδια χρονιά απολύονται με νόμο από κάθε εκκλησιαστική υπηρεσία όλοι οι βαπτισμένοι Χριστιανοί εβραϊκής καταγωγής. Ο Επίσκοπος Wurth διαμαρτύρεται στις Αρχές προβάλλοντας το επιχείρημα ότι, σύμφωνα με τον νόμο αυτό, ο ίδιος ο Ιησούς και οι μαθητές Του θα έπρεπε να αποκλειστούν από την Εκκλησία. Όπως αναμενόταν, οι διαμαρτυρίες του περνούν απαρατήρητες. Στις 6 Ιουλίου, η Σύνοδος Επισκόπων που πραγματοποιείται στην πόλη Fulda εκδίδει ποιμαντορική επιστολή στην οποία καταδικάζει τα μέτρα περί ευθανασίας, ενώ από 1ης Σεπτεμβρίου 1941, όλοι οι Εβραίοι ηλικίας μεγαλύτερης ή ίσης των 6 ετών που ζουν στην επικράτεια του Ράιχ, υποχρεούνται να φέρουν σε εμφανές σημείο το κίτρινο αστέρι του Δαυίδ. Στις 11 Δεκεμβρίου, η Γερμανία κηρύσσει τον πόλεμο στις ΗΠΑ, ενώ έχει προηγηθεί η ιαπωνική επίθεση στο Περλ Χάρμπορ στις 7 Δεκεμβρίου.

Στις 20 Ιανουαρίου 1942 πραγματοποιείται η περφημη Διάσκεψη της Wannsee, στο Βερολίνο, στην

οποία μετέχουν ανώτατοι αξιωματούχοι των SS και της SD (μεταξύ των οποίων ο R. Heydrich, ο Adolf Eichmann και ο αρχηγός της Γκεστάπο, Heinrich Müller), εκπρόσωποι των διοικήσεων των κατεχόμενων ανατολικών περιοχών, καθώς και μέλη της κυβέρνησης του Ράιχ. Αποφασίζεται η «Τελική Λύση» (Endlösung), δηλαδή ο συντονισμός και η συστηματοποίηση των απαραίτητων ενεργειών για τη μαζική εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης, ενώ στα τέλη Μαρτίου αρχίζουν οι πρώτες μαζικές εκτοπίσεις Εβραίων από τη Δυτική Ευρώπη στο Άουσβιτς, όπου τον Ιούνιο αρχίζουν οι μαζικές εκτελέσεις ανδρών, γυναικών, και παιδιών με χρήση δηλητηριώδους αερίου, και ακολουθούν τα υπόλοιπα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Δεν θα υπάρξει καμία επίσημη αντίδραση εκ μέρους της DEK ή της Ομολογιακής Εκκλησίας. Φωτεινή εξαίρεση θα αποτελέσει ο Dietrich Bonhoeffer (θα συλληφθεί τον Απρίλιο του 1943), ο οποίος δεν παύει να καταδικάζει ρητά, κατηγορηματικά, και προπάντων δημοσίως, την εξόντωση των Εβραίων και την ύπαρξη στρατοπέδων συγκέντρωσης και να καλεί σε «βία κατά της βίας της εξουσίας».

Την 31η Ιανουαρίου 1943 παραδίδεται στο Στάλινγκραντ ό,τι έχει απομείνει από την 6η γερμανική στρατιά (250.000 άνδρες υπό τον στρατάρχη von Paulus) και αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση για την κατάρρευση του Γ Ράιχ. Παρ' όλα αυτά, στις 18 Φεβρουαρίου, σε μια κατάμεστη αίθουσα του Βερολίνου και υπό καταιγισμό χειροκροτημάτων, ο Goebbels ανακοινώνει τον «ολοκληρωτικό πόλεμο» (totaler Krieg). Σε μια κλιμάκωση βομβαρδισμών, εκτελέσεων, και καταστροφών που θα κρατήσει μέχρι το 1945 αποθεώνεται το περιεχόμενο της φράσης «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Στις 19 Απριλίου αρχίζει η εξέγερση του Γκέτο της Βαρσοβίας, η πρώτη ένοπλη αντίδραση Εβραίων, η οποία θα καταπνιγεί στο αίμα. Το φθινόπωρο του 1943 πραγματοποιείται στο Breslau της Σιλεσίας η 12η Σύνοδος της Ομολογιακής Εκκλησίας της Πρωσίας, στην οποία καταδικάζεται η εξόντωση ανθρώπων για φυλετικούς λόγους, καθώς και η ευθανασία. Πρόκειται για μία από τις ελάχιστες, επίσημες ανακοινώσεις της Ομολογιακής Εκκλησίας κατά της μαζικής εξόντωσης ανθρώπων.

Στις 6 Ιουνίου 1944 οι Σύμμαχοι πραγματοποιούν την απόβαση στη Νορμανδία. Στις 20 Ιουλίου, προσπάθεια εξόντωσης του Χίτλερ στη διάρκεια σύσκεψης στο αρχηγείο του, στην Ανατολική Πρωσία, οργανωμένη από ανώτερους αξιωματικούς της Βέρμαχτ υπό τον συνταγματάρχη K. von Stauffenberg, αποτυγχάνει. Η βόμβα εκρήγνυται δευτερόλεπτα πριν από την προγραμ-

Καθολικοί ιερείς χαιρετούν φασιστικά σε συγκέντρωση της Καθολικής Νεολαίας στο Βερολίνο το 1933.

ματισμένη στιγμή και, ως εκ θαύματος, ο τύραννος διαφεύγει τον θάνατο με ελαφρά τραύματα. Στη συνέχεια και μετά από μια παρωδία συνοπτικών δικών, ο Χίτλερ προβαίνει σε σωρεία εκτελέσεων αντιφρονούντων ανώτερων αξιωματικών και πολιτών ή απλώς υπόπτων για ανάμειξη στην απόπειρα. Η ηγεσία της Ομολογιακής Εκκλησίας αποφασίζει να αφαιρέσει το όνομα του Dietrich Bonhoeffer από τις προσευχές της υπέρ κρατουμένων μελών της, ενώ διαχωρίζει εντελώς τη θέση της από αυτόν μετά την γνωστοποίηση για τη συμμετοχή του στην απόπειρα κατά του Χίτλερ. Η ενέργεια αυτή θεωρείται μέχρι σήμερα από τα πλέον μελανά σημεία στην ιστορία της Ευαγγελικής Εκκλησίας στη Γερμανία.

Στις 21 Οκτωβρίου 1944, αμερικανικά στρατεύματα εισέρχονται στην πρώτη μεγάλη πόλη της δυτικής Γερμανίας, το Aachen. Στις 12 Ιανουαρίου 1945 αρχίζει η Μεγάλη Αντεπίθεση του Κόκκινου Στρατού στο Ανατολικό Μέτωπο. Τα γερμανικά στρατεύματα, με καταρακωμένο το ηθικό και χωρίς εφεδρείες, υποχωρούν. Στις 27 Ιανουαρίου, οι Σοβιετικοί απελευθερώνουν το Άουσβιτς. Στις 9 Απριλίου εκτελείται ο Dietrich Bonhoeffer, ενώ στις 30 Απριλίου ο Χίτλερ αυτοκτονεί. Στις 2 Μαΐου, μετά από σκληρές μάχες, ο Κόκκινος Στρατός καταλαμβάνει το Βερολίνο, ενώ στις 9 Μαΐου παύουν οι εχθροπραξίες σε όλα τα μέτωπα, καθώς ο γερμανικός στρατός υπογράφει την επίσημη και άνευ όρων συνθηκολόγησή του.

Στο μεταξύ, η Γερμανική Ευαγγελική Εκκλησία (DEK) προσπαθεί να συνέλθει από όσα έχουν συμβεί τα τελευταία 15 χρόνια και να ανασυνταχθεί. Τον Οκτώβριο του 1945, σε μια προσπάθεια αυτοκάθαρσης, θα προβεί στη λεγόμενη «Ομολογία Ενοχής» που θα αποτελέσει την αφετηρία μιας νέας περιόδου στη ζωή της, πλέον μετονομασμένης, Ευαγγελικής Εκκλησίας της Γερμανίας (EKD).

Ε. Η Ομολογία Ενοχής (Schuldbekentnis) της Στουτγάρδης

«Το Συμβούλιο της Ευαγγελικής Εκκλησίας στη Γερμανία χαιρετίζει τους εκπροσώπους του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών κατά τη συνεδρίασή του στην πόλη της Στουτγάρδης στις 18 και 19 Οκτωβρίου 1945 και δηλώνει:

Είμεθα ευγνώμονες για την επίσκεψη αυτή, καθώς μαζί με τον λαό μας βιώνουμε τη δυστυχία, αλλά και μια αλληλεγγύη της ενοχής. Με μεγάλο πόνο δηλώνου-

με: Από τη χώρα μας μεταδόθηκε άπειρος πόνος σε πολλές χώρες και πολλούς λαούς. Ό,τι δηλώσαμε συχνά στους πιστούς μας, εκφράζουμε τώρα εν ονόματι ολόκληρης της Εκκλησίας: Για πολλά χρόνια αγωνιστήκαμε εν ονόματι του Ιησού Χριστού κατά του πνεύματος που βρήκε την τρομερή έκφρασή του

Ο Χίτλερ υπογράφει αυτόγραφο για μια πιστή Καθολική.

Μέλη των Ταγμάτων Εφόδου (SA) με τα λάβάρά τους, μετά από εκκλησιασμό

στο εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς βίας. Όμως κατηγορούμε τους εαυτούς μας επειδή δεν αγωνιστήκαμε με περισσότερο θάρρος, δεν προσευχηθήκαμε με περισσότερη πίστη, δεν πιστέψαμε με περισσότερη χαρά και δεν αγαπήσαμε με περισσότερο πάθος. Οι εκκλησίες μας οφείλουν να κάνουν μια καινούργια αρχή. Στη βάση της Αγίας Γραφής, με το βλέμμα προσηλωμένο με κάθε σοβαρότητα στον μοναδικό Κύριο της Εκκλησίας, αποπειρώνται να φέρουν την κάθαρση από ξένες προς την πίστη επιρροές και την επαναφορά της ευταξίας. Ελπίζουμε ότι ο Θεός του ελέους και της ευσπλαχνίας θα χρησιμοποιήσει τις εκκλησίες μας ως εργαλείο Του και θα τις εξουσιοδοτήσει να διακηρύξουν τον Λόγο Του και το Θέλημά Του για υπακοή τόσο εκ μέρους ημών όσο και ολόκληρου του λαού μας. Μας γεμίζει μεγάλη χαρά το γεγονός ότι, σε αυτή την καινούργια αρχή, μας επιτρέπετε να συνδεθούμε εγκάρδια με τις υπόλοιπες εκκλησίες της παγκόσμιας κοινότητας. Ελπίζουμε πως ο Θεός, μέσω της κοινής διακονίας των εκκλησιών, θα ελέγξει το πνεύμα της εξουσίας και των αντιποίνων σε ολόκληρο τον κόσμο και θα παρέμβει ώστε να κυριαρχήσει το πνεύμα της ειρήνης και της αγάπης, αποκλειστικά και μόνο στο οποίο η βασανισμένη ανθρωπότητα μπορεί να βρει την ίαση. Έτσι, τούτη την ώρα όπου ολόκληρος ο κόσμος χρειάζεται μια καινούργια αρχή, παρακαλούμε: Έλα Άγιο Πνεύμα!»

Στουτγάρδη, 19 Οκτωβρίου 1945

Επίσκοποι Th.Wurm, H.Meiser, Dr.O.Dibelius
Πάστορες M.Niemöller, W.Niesel, H.Asmussen
Εκκλησιαστικοί Σύμβουλοι Dr.H.Lilje, H.Held,
H.Hahn, Dr.Dr. G.Heinemann

ΣΤ. Οι Ελεύθερες Ευαγγελικές Εκκλησίες

Στη Γερμανία της δεκαετίας του 1930, οι λεγόμενες Ελεύθερες Εκκλησίες, δηλαδή ουσιαστικά οι Μεθοδιστές και οι Βαπτιστές¹, αποτελούν ένα μικρό κλάσμα σε σύγκριση με τους Λουθηρανούς και τους Αναμορφωμένους Χριστιανούς. Ηγέτης της Μεθοδιστικής Εκκλησίας μέχρι το 1936 είναι ο J.L. Nuelsen, ένας Αμερικανός γερμανικής καταγωγής, ο οποίος είχε εγκατασταθεί στη Γερμανία το 1912. Ο Nuelsen συνεργάζεται αρκετά με τους Ναζί. Συχνά αρθρογραφεί εγκωμιάζοντας την εθνικοσοσιαλιστική πολιτική σε ζητήματα θρησκείας και προτρέποντας τις ΗΠΑ να στηρίξουν τον Χίτλερ. Ωστόσο, διαφωνεί με τους Ναζί σε αρκετά άλλα θέματα. Μάλιστα, το 1936, στην πρώτη γενική σύνοδο της Γερμανικής Μεθοδιστικής Επισκοπικής Εκκλησίας, ο

Ο λουθηρανός επίσκοπος Σαξωνίας F. Koch στη Δρέσδη το 1933

Nuelsen προειδοποιεί για τους κινδύνους μιας γενικευμένης συνεργασίας με τους Ναζι αναφέροντας: «Και αν συμβεί, το κράτος να λειτουργήσει με τρόπους εμφανώς αντιχριστιανικούς, τότε μια ελεύθερη εκκλησία έχει περισσότερη ελευθερία να υψώσει τη φωνή της υπακούοντας στον Λόγο του Θεού. Δεν θα σπεύσουμε να γίνουμε μάρτυρες, αλλά ούτε πρέπει να το αποφύγουμε αναζητώντας συμβιβασμούς που κρύβονται πίσω από δειλία. Η κλήση μιας ελεύθερης εκκλησίας συμπεριλαμβάνει και μια ειδική κλήση σε μαρτυρία, κι έτσι πρέπει επίσης να είναι μια εκκλησία μαρτύρων όταν αυτό είναι αναγκαίο.»

Το 1933, ο υπουργός εξωτερικών K. von Neurath και ο υπουργός προπαγάνδας, J. Goebbels, καλούν τον επίσκοπο Nuelsen να επισκεφθεί φυλακές στο Βερολίνο και να μιλήσει με πολιτικούς κρατούμενους, προκειμένου να πειστεί ο ίδιος για την καλή μεταχείρισή τους από τις Αρχές. Πράγματι, ο Nuelsen, με τηλεγραφήματα σε αμερικανικές και βρετανικές διαμαρτύρεται έντονα για την αγγλοσαξωνική αρθρογραφία περί διεξαγόμενων βασανιστηρίων στις φυλακές του Γ' Ράιχ, και τονίζει ότι «στη Γερμανία απλώς βασιλεύουν η σταθερότητα, η πειθαρχία και η τάξη!» Ηγετικά στελέχη της Γερμανικής Μεθοδιστικής Εκκλησίας ταξιδεύουν συχνά στις ΗΠΑ (τα ταξιδιωτικά έξοδα καλύπτονταν αρκετές φορές από το γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών), όπου δίνουν συνεντεύξεις και διαλέξεις στις οποίες εξυμνούν το ναζιστικό καθεστώς και τα επιτεύγματά του! Αν και διατηρεί επιφυλάξεις για τη φυλετική πολιτική των Ναζι, ο Nuelsen περιγράφει τον Χίτλερ ως έναν «ακέραιο χαρακτήρα με ειρηνικές διαθέσεις, ο οποίος θα σώσει την Ευρώπη από τον άθεο μπολσεβικισμό». Μάλιστα, ο Nuelsen τονίζει με κάθε ευκαιρία πως σε καμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα η Μεθοδιστική Εκκλησία δεν απολαμβάνει μεγαλύτερη ελευθερία απ' ό,τι στη Γερμανία.

Ο διάδοχός του Nuelsen, Dr. F.H.O. Melle, γίνεται ο πρώτος επίσκοπος της Γερμανικής Μεθοδιστικής Εκκλησίας των 53.000 μελών, αξίωμα που διατήρησε μέχρι το 1946. Ο Melle συνεργάζεται ακόμη πιο στενά με τους Ναζι και υποστηρίζει την Κίνηση των «Γερμανών Χριστιανών». Θεωρεί τη συνεργασία με το καθεστώς ως πατριωτικό καθήκον αλλά και ως έναν τρόπο να ανελιχθεί σε υψηλότερα αξιώματα. Το αποτέλεσμα είναι ο Χίτλερ να συμπαθήσει τη Μεθοδιστική Εκκλησία. Γνωρίζει πως, αν και μικρές σε αριθμό μελών, οι μεθοδιστικές και βαπτιστικές εκκλησίες αποτελούν μεγάλες εκκλησίες στον αγγλοσαξωνικό κόσμο κι έτσι οι Γερμανοί ηγέτες τους θα προσφέρουν μια καλή προπαγάνδη του ναζιστικού καθεστώτος

στις ΗΠΑ και τη Μ. Βρετανία. Ο Melle συνεχίζει, με μεγαλύτερο ζήλο από τον προκάτοχό του, τα προπαγανδιστικά ταξίδια στις ΗΠΑ δίνοντας διαλέξεις, σε συνεργασία με τη γερμανική πρεσβεία στις ΗΠΑ, ακόμη και σε σχολεία. Το περιεχόμενο των διαλέξεων γίνεται σαφές από τον τίτλο μιας από αυτές στη Ν.Υόρκη: «Ο Κύριος ευλογεί κάθε βήμα του Χίτλερ». Ο γερμανικός Μεθοδισμός κάνει προμετωπίδα του το εδάφιο ιγ' 1 από την προς Ρωμαίους Επιστολή: «πάσα ψυχή ας υποτάσσεται εις τα ανωτέρας εξουσίας». Έτσι, οποιαδήποτε διαφωνία και αντίρρηση θεωρείται αντίρρηση προς το θέλημα του Θεού. Η ανταπόδοση εκ μέρους των Ναζι δεν είναι αμελητέα. Μεταξύ άλλων, η Μεθοδιστική Εκκλησία (όπως και η Βαπτιστική) παύει να θεωρείται «αίρεση» και το 1935 μετεξελίσσεται σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Επίσης, σε μία περίπτωση, παίρνει την άδεια να αγοράσει μια εβραϊκή συναγωγή και να τη μετατρέψει σε λατρευτικό Οίκο. Ο Χίτλερ βαπτίζει τον γιο ενός Μεθοδιστή πάστορα, ενώ το 1938 δωρίζει προσωπικώς στη μεθοδιστική ενορία του Schneidemühl 10.000 μάρκα για την αγορά εκκλησιαστικού οργάνου. Αυτό ήταν το μεγαλύτερο δώρο που έκανε ποτέ ο Χίτλερ σε οποιαδήποτε γερμανική εκκλησία. Τελικά, το αποτέλεσμα είναι η Γερμανική Μεθοδιστική Εκκλησία όχι μόνο να σιωπήσει απέναντι στα εγκλήματα των Ναζι αλλά και εμμέσως να τα εξυμνήσει.

Παρόμοια είναι και η στάση των Γερμανών Βαπτιστών. Πολλά ηγετικά στελέχη των Γερμανών Βαπτιστών υποστηρίζουν ευθύς εξ αρχής τους Ναζι, ενώ η Κίνηση των «Γερμανών Χριστιανών» αντιμετώπιζεται εξ αρχής αδελφικά από τον Ευαγγελικό Σύνδεσμο (Ελευθέρων Εκκλησιών). Παρ' ότι οι Ελεύθερες Εκκλησίες τηρούν στάση ουδετερότητας στη διαμάχη μεταξύ Ομολογιακής Εκκλησίας και Γερμανικής Ευαγγελικής Εκκλησίας, μεμονωμένες βαπτιστικές εκκλησίες, όπως στην Ανατολική Πρωσία και τη Ρηνανία, προσχωρούν στην πρώτη. Πάντως η παρουσία του Karl Barth στην Ομολογιακή Εκκλησία και οι θεολογικά φιλελεύθερες απόψεις του αποτελούν μεγάλο πρόβλημα για πολλούς, θεολογικά συντηρητικούς Βαπτιστές και Μεθοδιστές της εποχής. Ενθαρρυσμένος από τον Επίσκοπο Melle, ο Βαπτιστής εκδότης της σημαντικότερης ελεύθερης ευαγγελικής εφημερίδας *Allianzblatt*, G. Nagel, προωθεί με άρθρα του την αρχή του μη παρεμβατισμού στη βάση της πεποίθησης ότι το ναζιστικό καθεστώς εγγυάται τις θρησκευτικές ελευθερίες. Γενικά, η κύρια γραμμή

Ο Χίτλερ χαιρετά τον «Επίσκοπο του Ράιχ», Ludwig Müller

πλεύσης του Ευαγγελικού Συνδέσμου Ελευθέρων Εκκλησιών μέχρι το 1937 είναι η πάση θυσία αποφυγή κάθε αρνητικής δημοσιότητας. Κάπως καθυστερημένα, το 1942, η Βαπτιστική Εκκλησία (τότε με 70.000 μέλη) μετατρέπεται επίσης σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Η έννοια του «Θετικού Χριστιανισμού» που εισάγει ο θεωρητικός του ναζισμού A. Rosenberg, είναι ιδιαίτερα ελκυστικός για τις Ελεύθερες Εκκλησίες τόσο στη Γερμανία όσο και στη Βρετανία. Στις 24 Ιουλίου 1944, με αφορμή την αποτυχημένη απόπειρα κατά του Χίτλερ, ο Επίσκοπος της Μεθοδιστικής Εκκλησίας, Melle, και ο πάστορας Paul Schmidt ως εκπρόσωπος της Βαπτιστικής Εκκλησίας αποστέλλουν το εξής τηλεγράφημα: «Εν ονόματι του Ευαγγελικού Συνδέσμου Ελευθέρων Εκκλησιών, θέλουμε να εκφράσουμε τα πιο εγκάρδια συγχαρητήριά μας για τη διάσωσή σας από αυτήν την τόσο ειδική δολοφονική απόπειρα. Διατελούμε με βαθιά ικανοποίηση, χάρις στον Θεό, και με τη διαβεβαίωση της διαρκούς προσευχής μας για Εσάς, τον Φύρερ.»

Το φθινόπωρο του 1946, ο Ευαγγελικός Σύνδεσμος (Ελευθέρων Εκκλησιών) διατυπώνει, στη διάρκεια συνεδριάσής του μια «ομολογία ενοχής» παρόμοια με εκείνη

Καρφίτσα με το σύμβολο των «Γερμανών Χριστιανών»

της Γερμανικής Ευαγγελικής Εκκλησίας. Ωστόσο, η ομολογία αυτή γίνεται δημόσια γνωστή μόλις τον Ιανουάριο του 1947, όταν εντοπίζεται στο πρόγραμμα της Εβδομάδας Συμπροσευχής των Ελευθέρων Εκκλησιών: «Ομολογούμε ότι πρέπει εν μέρει να κατηγορηθούμε επειδή το έθνος μας περιφρόνησε τις αιώνιες βάσεις της δικαιοσύνης. Ομολογούμε ότι το έθνος μας και η τελευταία κυβέρνησή του παρεκτράπησαν κατά μια αντι-θεϊκή και αλαζονική έννοια, έχασαν την ταυτότητά τους και αμάρτησαν κατά άλλων ανθρώπων. Ομολογούμε ότι επιδείξαμε ελάχιστη αντίσταση στη βία, τα ψέμματα, και τη διαστρέβλωση της δικαιοσύνης. Ομολογούμε ότι οι προσευχές μας ήταν λιγοστές, η παρέμβασή μας στον Θεό για το έθνος μας και τις δυσκολίες του πολύ ρηχή και όχι αρκετά σοβαρή». Όπως και στην Ομολογία της Γερμανικής Ευαγγελικής Εκκλησίας, δεν υπάρχει καμία ρητή αναφορά στην εξόπτωση των Εβραίων ή τα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

ΤΕΛΟΣ

Ο δρ. Θεοφάνης Γ. Γραμμένος διδάσκει Μαθηματικά και Φυσική στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Βιβλιογραφία

Γενικά:

- K. Meier: *Kreuz und Hakenkreuz – Die Evangelische Kirche im Dritten Reich*, 1992, DTV
- G. Besier: *Die Kirchen und das Dritte Reich. Bd. 3: Spaltungen und Abwehrkämpfe 1934 – 1937*, 2001, Berlin.
- H.-W. Krumwiede κ.α. (Hrsg.): *Kirchen- und Theologiegeschichte in Quellen. Neuzeit, 2. Teil.*, 1979, Neukirchener Verlag.
- H. Prolingheuer: *Wir sind in die Irre gegangen. Die Schuld der Kirche unterm Hakenkreuz*, 1987, Köln.
- K. Scholder: *Die Kirchen und das Dritte Reich. Bd. 1: Vorgeschichte und Zeit der Illusionen, 1918 – 1934*, 1977, Berlin.
- K. Scholder: *Die Kirchen und das Dritte Reich. Bd. 2: Das Jahr der Ernüchterung 1934*, 1985, Berlin.
- W. Niemöller: *Der Pfarrernotbund. Geschichte einer kämpfenden Bruderschaft*, 1976, Friedrich Wittig Verlag.
- C. Nicolaisen: *Der Weg nach Barmen. Die Entstehungsgeschichte der Theologischen Erklärung von 1934*. Neukirchen-Vluyn 1985.
- W. Bodenstein, Ausgabe: *Ist nur der Besiegte schuldig? Die EKD und das Stuttgarter Schuldbekenntnis von 1945*, 1986, Ullstein.
- M. Greschat (Hrsg.): *Im Zeichen der Schuld: 40 Jahre Stuttgarter Schuldbekenntnis, eine Dokumentation*, 1985, Neukirchener Verlag.
- B. Hiddemann (Hrsg.): *Das Stuttgarter Schuldbekenntnis: 1945–1985*, 1985, Evangelische Akademie.
- R. Steigmann-Gall: *The Holy Reich : Nazi Conceptions of Christianity, 1919-1945*, 2003, Cambridge University Press.
- J.S. Conway: *The Nazi Persecution of the Churches*, 1997, Regent College Publishing.
- E..W. Lutzer: *Hitler's Cross: The Revealing Story of How the Cross of Christ Was Used As a Symbol of the Nazi Agenda*, 1998, Moody Publishers.
- D.L. Bergen: *Twisted Cross: The German Christian Movement in the Third Reich*, 1996, University of North Carolina Press.

- M.D. Hockenos: *A Church Divided – German Protestants Confront the Nazi Past*, 2004, Indiana University Press.
- R.P. Erickson, S. Heschel (eds.): *Betrayal: German Churches and the Holocaust*, 1999, Augsburg Fortress Publishers.
- M. Phayer: *Protestant and Catholic Women in Nazi Germany*, 1990, Wayne State University Press.
- N.M. Railton, "German Free Churches and the Nazi Regime", *Journal of Ecclesiastical History*, 1998, vol.49, No 1, σελ.85.

Για τον Dietrich Bonhoeffer:

- E. Bethge: *Dietrich Bonhoeffer. Theologe - Christ - Zeitgenosse. Eine Biographie*, 2004, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- E. Bethge, R. Bethge, Chr. Gremmels: *Dietrich Bonhoeffer. Bilder aus seinem Leben*, 2005, Gütersloher Verlagshaus.
- F. Schlingensiepen: *Dietrich Bonhoeffer 1906 - 1945. Eine Biographie*, 2005, C.H.Beck.
- R. Wind: *Dem Rad in die Speichen fallen*, 2001, Beltz & Gelberg.
- S. Dramm: *V-Mann Gottes und der Abwehr? Dietrich Bonhoeffer und der Widerstand*, 2005, Gütersloher Verlagshaus.
- Chr. Feldmann: *Wir hätten schreien müssen. Das Leben des Dietrich Bonhoeffer*; 1998, Herder.
- T.R. Peters: *Die Präsenz des Politischen in der Theologie Dietrich Bonhoeffers*, 1976, Kaiser, 1976.

Για τον Martin Niemöller:

- M. Schreiber: *Martin Niemöller*, 1997, Rowohlt.
- J. Bentley: *Martin Niemöller*, 1984, Free Press.
- M. Niemöller: *Exile in the Fatherland – Martin Niemöller's Letters from Moabit Prison*, 1986, W.B. Eerdmans Publ.

Υποσημειώσεις

Μέχρι σήμερα, οι εκκλησίες των Μεθοδιστών και των Βαπτιστών στη Γερμανία αποτελούν τα βασικά μέλη του Ευαγγελικού Συνδέσμου (Ελευθέρων Εκκλησιών) στον οποίο, ας σημειωθεί, δεν ανήκει καμία συνάθροιση Πεντηκοστιανών.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΑΥΡΩΝ ΤΩΝ ΗΠΑ

του κ. Στ. Κατσάρκα

Είμαι στις δεκαετίες του '50 και του '60, εκατό περίπου χρόνια μετά την κατάργηση της δουλείας, που ο αγώνας των αφροαμερικανών για ίσα δικαιώματα παίρνει δραματικό χαρακτήρα. Μέχρι τότε το καθεστώς του «άπαρτχάιντ», ο πλήρης διαχωρισμός λευκών και μαύρων σε οποιοδήποτε χώρο, σε οποιαδήποτε οργάνωση ή οργανισμό και σε οποιοδήποτε ίδρυμα, είναι απόλυτος. Μαύροι και άσπροι δεν μπορούν να πιουν ούτε νερό από την ίδια βρύση ή να έχουν τις ίδιες ανέσεις σε δωμάτια ξενοδοχείων. Ο διαχωρισμός ισχύει στις κατοικίες, στις εκκλησίες, ακόμη και στις φυλακές και στα δικαστήρια. Στα 1947 για πρώτη φορά κάποιος νέγρος αμερικανός παίκτης του μπέιζμπολ καλείται να παίξει σε πρωτάθλημα όπου παίρνουν μέρος μόνο λευκοί αθλητές. Στα 1954 κερδίζεται άλλη μια μάχη, ενάντια στο διαχωρισμό λευκών και μαύρων στα σχολεία. Το Ανώτατο Δικαστήριο αποφαινεται ότι τα χωριστά σχολεία αποτελούν παράνομο θεσμό. Φυσικά θα περάσουν ακόμη πολλά χρόνια για την οριστική νίκη και δεν είμαι σίγουρος αν ακόμη και σήμερα η εκπαίδευση είναι παντού κοινή σε όλους.

Στα μέσα της δεκαετίας του '50 γεννιέται κι αρχίζει να διαδίδεται η μουσική ροκ εντ ρολ, πρόδρομος της σημερινής ροκ. Μια από τις κυριότερες πηγές προέλευσής της είναι και τα νέγρικα θρησκευτικά τραγούδια. Η ουσία είναι πως στην αρχή το ροκ εντ ρολ είναι σε μεγάλο ποσοστό «κομμένο» από τις ραδιοφωνικές εκπομπές. Είναι, βλέπετε, μουσική «των μαύρων». Μέχρι που το υιοθετεί ένας λευκός που αναγορεύεται βασιλιάς του ροκ εντ ρολ. Το όνομα του είναι Έλβις Πρίσλεϋ. Τότε μόνο απαλλάσσεται η μουσική ροκ από το φυλετικό της στίγμα.

Είπαμε ότι ο πλήρης διαχωρισμός στις δυο φυλές ισχύει σε οποιοδήποτε χώρο. Και φυσικά και στα μέσα μαζικής μεταφοράς. Το πίσω μέρος του λεωφορείου προορίζεται για τους μαύρους. Οι μαύροι πρέπει ν' ανέβουν από τη μπροστινή πόρτα, να πληρώσουν το εισιτήριό τους, να κατέβουν από την ίδια πόρτα, και να ξανα ανέβουν στο λεωφορείο από την πίσω πόρτα, προφανώς για να μην περάσουν από το μέρος που προορίζεται για τους λευκούς. Αφού πληρώσουν το εισιτήριό τους δεν είναι σίγουρο πως θα προλάβουν να ξαναμπουν από την πίσω πόρτα, γιατί αρκετοί από τους λευκούς οδηγούς ξεκινούν χωρίς να τους παίρνουν υπ' όψη τους. Όταν οι «άσπρες» θέσεις είναι γεμάτες, ο οδηγός επεκτείνει το «άσπρο τμήμα» του λεωφορείου υποχρεώνοντας τους μαύρους στις πίσω θέσεις να σηκωθούν για να καθίσουν οι λευκοί.

Είναι την 1^η Δεκεμβρίου του 1955 που ένα φαινο-

μενικά ασήμαντο γεγονός ανοίγει το τελευταίο ίσως κεφάλαιο του αγώνα των μαύρων για ίσα δικαιώματα. Το βράδυ της μέρας εκείνης, στην πόλη Μοντγκόμερ της Αλαμπάμα, η Ρόζα Παρκς, μια γυναίκα 42 χρονών, κουρασμένη από τη δουλειά της αρνείται να παραχωρήσει τη θέση της σ' ένα λευκό που θέλει να επεκτείνει το «άσπρο τμήμα» του λεωφορείου με τον τρόπο που περιγράψαμε. Συλλαμβάνεται από την αστυνομία, καταδικάζεται σε πρόστιμο 14 δολαρίων και απολύεται από τη δουλειά της. Το γεγονός αυτό σηματοδοτεί την έναρξη ενός πολύχρονου αγώνα για την κατάργηση του «άπαρτχάιντ» οποιασδήποτε μορφής και για την πλήρη ισότητα μαύρων και λευκών. Μέσα από τον αγώνα αυτόν αναδεικνύονται δυο μεγάλες μορφές, που μένουν από τότε σύμβολα στην ιστορία των ανθρώπων δικαιωμάτων: ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, χριστιανός ευαγγελικός ποιμένας, και ο Μάλκολμ ΕΞ -Malcolm X- ηγέτης των μαύρων μουσουλμάνων. Και οι δυο δολοφονούνται από ακραίους φανατικούς, σε ηλικία 39 χρονών, ο Κινγκ στις 4 Απριλίου του 1968, ο Μάλκολμ ΕΞ στις 21 Φεβρουαρίου του 1964. Οι δυο αυτοί άνθρωποι-σύμβολα, με τη ζωή τους και τους αγώνες τους έχουν να μας διδάξουν αρκετά. Ο πρώτος, ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, παρόλο που επηρεάζεται και από τη φιλοσοφία της μη βίας του Μαχάτμα Γκάντι, είναι ουσιαστικά ένας άνθρωπος που εμπνέεται από το πρόσωπο του Χριστού και από τις αρχές του ευαγγελίου. Βέβαια οι περισσότεροι από τους «συντηρητικούς» λεγόμενους χριστιανούς θα είχαν αντιρρήσεις και για κάποιες θεολογικές του θέσεις, και για το ότι έδωσε υπέρμετρη έμφαση στο κοινωνικό μέρος του ευαγγελίου σε βάρος ίσως του πνευματικού μηνύματος της σωτηρίας του ανθρώπου, αν και υπάρχουν μαρτυρίες πως στο τέλος της ζωής του στράφηκε σε πιο «ευαγγελικές» θέσεις. Όπως και νάναι όμως, αναρωτιέμαι σε τι άραγε ωφελεί η «θεολογική ορθότητα» όταν συνυπάρχει με ό,τι ακριβώς πολέμησε και στιγματίσε ο Κύριος στην επίγεια παραμονή του: με την υποκρισία, το φαρισαϊσμό, την εθελοθρησκία, με όλα εκείνα που σκληραίνουν την ανθρώπινη καρδιά και της αφαιρούν την ικανότητα ν' αγαπά, να συγχωρεί, να κατανοεί, να σέβεται την προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου που πλάσθηκε κατ' εικόνα και ομοίωση του Δημιουργού του. Δυστυχώς η πλειοψηφία των χριστιανών -ευαγγελικών κυρίως- για διάφορους λόγους έχει υιοθετήσει στη διάρκεια της ιστορίας μια περιέργη συμπεριφορά και κάποιες παράξενες αντιλήψεις για διάφορα θέματα, με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε «ψευτοδιλήμματα», όπως τα λέμε, που αποπροσανατολίζουν και παραπλανούν: 'Η πνευματικότητα* ή υψηλό πολιτιστικό επίπεδο. Και

τα δυο δεν πάνε μαζί. Ή περίτεχνα οικοδομήματα με υπέροχη μουσική και με απουσία αληθινής πνευματικής ζωής, ή απλές χριστιανικές συντροφικές πνευματικά θερμές που ενσυνείδητα πολλές φορές αποστρέφονται την ποιότητα, το υψηλό πολιτιστικό επίπεδο και την υψηλή τέχνη, «γιατί όλα αυτά δεν είναι πνευματικά». Ή ψυχρή λογική και τυπικισμός και άψογη θεολογία, ή ξέχειλος συναίσθηματισμός με απουσία συχνά οποιασδήποτε λογικής. Είναι αυτό το φαινόμενο που κάπου αλλού το έχω διατυπώσει με την ορολογία του Άρθουρ Κάιςλερ : ή κομισάριος, ή γιόγκι. Κι εδώ, στη δική μας περίπτωση, ένα ανάλογο ψευτοδίλημμα : ή κήρυγμα σωτηρίας χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το κοινωνικό μέρος του ευαγγελίου -«αν οι άνθρωποι δεχτούν τη σωτηρία, τα κοινωνικά θέματα λύνονται αυτόματα»- ή κοινωνικό ευαγγέλιο με λίγη ή καθόλου προσοχή στο πνευματικό σωτηριακό μήνυμα του σταυρού. Αποτελεί όνειδος των «συντηρητικών» λεγόμενων χριστιανών, ότι οι κακώς αποκαλούμενοι «φιλελεύθεροι», οι ορθολογίζοντες χριστιανοί, στάθηκαν πολύ πιο σωστά, πολύ πιο κοντά στη διδασκαλία του Χριστού στο θέμα των φυλετικών διακρίσεων, της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισαν αρκετοί από τους «συντηρητικούς» πιστούς ν' αντιλαμβάνονται μερικά πράγματα και να διορθώνουν λαθεμένες αντιλήψεις και αντιβιβλικές πρακτικές.

Ας μη σπεύδουμε λοιπόν να πάρουμε τη θέση όλων εκείνων που άκριτα και άδικα κατηγορήσαν το Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, χαρακτηρίζοντάς τον μάλιστα* και σαν... κομμουνιστή -γνωστή τακτική μιας πολύ γνωστής πολιτικής παράταξης. Έναν άνθρωπο που αγωνίστηκε να επικρατήσει η δικαιοσύνη του Θεού στον άδικο κόσμο μας -που για αρκετές αδικίες του είναι υπεύθυνοι και αρκετοί από εκείνους που ισχυρίζονται πως είναι χριστιανοί,- έναν αγνό οραματιστή και αληθινό προφήτη, όπως τον χαρακτηρίζουν πολλοί κι ανάμεσά τους κι ο μεγάλος Μπίλλυ Γκράχαμ. Στο κάτω-κάτω, ας είχαν όλοι εκείνοι που τον κατηγορούν τη μισή από τη δική του συνέπεια ανάμεσα στη θεωρία και στην εφαρμογή της, ανάμεσα στη διδασκαλία του Χριστού και σ' εκείνα που πίστευαν και έκαναν, και μετά θα είχαν το δικαίωμα να μιλήσουν. Γράφει ο Carl Ellis, μαύρος χριστιανός συγγραφέας στο βιβλίο του «Επιτέλους Ελεύθεροι;» («Free at Last?»): «Είμαστε ευγνώμονες στο Θεό γι' αυτόν τον προφήτη που είχε μια αντίληψη για την αγάπη ίδια μ' εκείνη του Ιησού, που είχε τη λαμπρή πνευματική καλλιέργεια του απόστολου Παύλου, την ποιητική λαλιά του Ιερεμία, την αντίληψη περί δικαιοσύνης του Αμώς, το σκηνικό δραματικό ύφος του Ιεζεκιήλ και το ηγετικό προφίλ του Μωϋσή. Ο Θεός είχε μιλήσει στον αδελφό Μάρτιν. Όπως είχε πει κι ο ίδιος:

“Ο Θεός μου έχει μιλήσει, και δεν πρόκειται να ξεφύγω απ' αυτή την ευθύνη...”

Μπορεί αυτό να σημαίνει φυσικό θάνατο, αλλά κι αν ακόμη αυτό συμβεί, θα πεθάνω για την ελευθερία του λαού μου! Ο Θεός μου έχει μιλήσει!”»

Τόχουμε γράψει κι αλλού, κι είναι δυστυχώς απαραίτητος κανόνας. Όπου οι χριστιανοί αποτυγχάνουν στην αποστολή τους, έρχονται άλλες ομάδες να πάρουν τη θέση τους με πολύ δυσάρεστα αποτελέσματα. Και δυστυχώς αυτό έγινε κι εδώ με την εκκλησία της Αμερικής, το τμήμα της που αποτελείται από τους λευκούς κατοίκους της κυρίως στο νότο. Μια εκκλησία που έχει επιτελέσει θαύματα κι έχει γράψει υπέροχες σελίδες, έχει όμως κατά καιρούς αποτύχει οικτρά

σε θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης και δικαιωμάτων ανθρώπινων ομάδων, με κυριότερο το φυλετικό πρόβλημα της χώρας. Με αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος από τους καταπιεσμένους κι αδικημένους αφροαμερικανούς ν' ακολουθήσει το δρόμο της βίας. Έχουν μείνει στην ιστορία οι μεγάλες φυλετικές ταραχές κυρίως της δεκαετίας του '60 και η δημιουργία οργανώσεων μαύρων που είχαν σα σκοπό τη διεκδίκηση δικαιωμάτων με βίαιο τρόπο, όπως οι περίφημοι Μαύροι Πάνθηρες και η οργάνωση «Μαύρη Δύναμη» (Black Power). Άλλωστε κάποιιοι απ' αυτούς τους ακραίους αδιάλλακτους ήταν που έβγαλαν απ' τη μέση το μεγάλο προφήτη της ειρήνης, το Μάρτιν Λούθερ Κινγκ. Ας όψονται οι «χριστιανοί» που με την άκαμπτη και σκληρή στάση τους προετοίμασαν το έδαφος για ν' αναπτυχθούν τέτοιου είδους δηλητηριώδη φυτά.

Κι ακόμη ήταν η θρησκεία του Ισλάμ που αποκόμισε σημαντικά κέρδη από την αποτυχία των χριστιανών. Ένας ιδιότυπος ισλαμισμός διασπασμένος σε διάφορες περιέργες εκδόσεις και παραλλαγές με διάφορους ηγέτες και αυτόκλητους προφήτες. Είναι ένα περίεργο φαινόμενο αυτή η στροφή τόσο πολλών μαύρων αμερικανών προς το μουσουλμανισμό, κάτι που μπορεί να το δικαιολογήσει μονάχα η απελπισία κι η έλλειψη ιστορικής γνώσης. Γιατί είναι γνωστό από την ιστορία πως οι πρώτοι διδάξαντες το δουλεμπόριο στην Αφρική ήταν οι άραβες μουσουλμάνοι, και πως ουσιαστικά η δουλεία σε διάφορες μορφές της ισχύει ακόμη και σήμερα σε αρκετές μουσουλμανικές χώρες. Δεν είναι δα και τόσο προοδευτική θρησκεία ο ισλαμισμός για να καταργήσει το θεσμό της δουλείας. Κι αν σήμερα στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική, περιοχές όπου κυριαρχεί ο αραβικός μουσουλμανισμός, έχουν απομείνει τόσο λίγοι μαύροι ύστερα από τόσους αιώνες δουλείας, σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες όπου οι μαύροι είναι πολλά εκατομμύρια, αυτό οφείλεται σε δύο λόγους: ο πρώτος είναι ότι εκεί οι μαύροι σκλάβοι κατά κανόνα ευνοχίζονταν κι επομένως σαν ανθρώπινη ομάδα παρουσίαζαν πολύ χαμηλή γεννητικότητα. Και ο δεύτερος ότι είχαν υψηλή θνησιμότητα.

Και δεν είναι μονάχα η στάση των μουσουλμάνων απέναντι στη δουλεία που κάνει το μουσουλμανισμό ακατάλληλο για ιδεολογικό καταφύγιο των μαύρων αμερικανών. Είναι και ο ρατσισμός και η ιδεολογική ακαμψία που είναι σύμφυτα με τη θρησκεία του Ισλάμ. Πώς τόσο πολλοί αφροαμερικανοί ασπάστηκαν μια θρησκεία που τα ιερά βιβλία της διακηρύττουν ότι οι αμαρτωλοί που θα καταδικαστούν από τον Αλλάχ θα έχουν μαύρα πρόσωπα, τη στιγμή που το σύνθημα που εξαρχούσε την εποχή των φυλετικών ταραχών ήταν «Το Μαύρο Χρώμα Είναι Ωραίο» («Black is Beautiful»), είναι ένα ανεξήγητο φαινόμενο. Κι εδώ ακριβώς βρίσκεται η τραγωδία της αποτυχίας του δεύτερου μεγάλου αγωνιστή για τα ίσα δικαιώματα των μαύρων, του μαύρου αμερικανού μουσουλμάνου Malcolm Little, που μετονομάστηκε σε Malcolm X, ή με τη μουσουλμανική έκδοση του ονόματός του: Ελ Χάϊ Μαλίκ Ελ Σαμπάζ. Φύση ορμητική και καθόλου ειρηνοποιός, σε αντίθεση με το Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, φαντάστηκε ο Μάλκολμ ΕΞ ότι θα μπορούσε, όντας μουσουλμάνος ο ίδιος, και με αφετηρία το κίνημα του Ισλάμ, να συνενώσει τους αφροαμερικανούς ανεξάρτητα από τη θρησκεία τους και τα υπόλοιπα πιστεύω τους σ' ένα κοινό αγώνα με κοινά ιδανικά. Απατήθηκε οικτρά κι απογοητεύτηκε πολύ νωρίς. Τέτοιου είδους ιδεολογίες δε γνωρίζει ο ισλαμισμός. Ο ισλαμισμός είναι ένα καθαρά αραβικό

κατασκέυασμα, και είναι εντελώς ακατάλληλος για παγκοσμιοποίηση και παγκόσμια συναδέλφωση, κι ούτε και μπορεί να δημιουργήσει «χημικές αντιδράσεις» με άλλες κουλτούρες εκτός από την αραβική. Παραμένει πάντα ξένος, σαν το λάδι που μένει στην επιφάνεια του νερού χωρίς ν' ανακατεύεται με τη μάζα του. Κι είναι αληθινά κρίμα, γιατί έχοντας οι χριστιανοί ένα μοναδικό όπλο στα χέρια τους, την πίστη του Χριστού που εκτός από το σωτηριακό της μήνυμα περιέχει και τα απαραίτητα στοιχεία -μόνη αυτή- για την ολοκλήρωση και την τελείωση των ιδανικών της αγάπης και της συναδέλφωσης ανάμεσα στους ανθρώπους, πρόδωσαν τις ίδιες τους τις ιδέες κι άφησαν το μεγάλο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ ν' αγωνίζεται μόνος του για τα ιδανικά αυτά που έπρεπε πρώτοι αυτοί να υποστηρίξουν.

Σήμερα, τριάντα τόσα χρόνια από την ηρωική εκείνη εποχή, η χώρα έχει προχωρήσει σημαντικά και οι φυλετικές προκαταλήψεις υποχωρούν όλο και περισσότερο. Μένει ωστόσο ακόμη αρκετός δρόμος να περπατηθεί μέχρι τον τελικό σκοπό, και ιδιαίτερα σε μερικές πολιτείες του νότου. Πέρασαν όμως τόσα χρόνια, και χύθηκε άδικα τόσο αίμα και τόσα δάκρυα... Και καθώς αναθυμώμαστε μελαγχολικά όσα τραγικά έχουν συμβεί, σκεφτόμαστε πόσο δίκιο είχε ο Μαχάτμα Γκάντι όταν έλεγε: «ο χριστιανισμός είναι καλός, οι χριστιανοί όμως δεν είναι καλοί»... Κι ήταν ο Αντρέ Ζιντ, αν δεν κάνω λάθος, που πρόφερε τούτα τα λόγια: «ποτέ θρησκεία δεν προδόθηκε περισσότερο από τους οπαδούς της, όσο ο χριστιανισμός από τους χριστιανούς»... Το χειρότερο είναι ότι τα ίδια ή παρόμοια λάθη επαναλαμβάνονται και σήμερα σε πολλούς άλλους τομείς. Πόσο λίγο διδάσκονται οι χριστιανοί από την ιστορία -από την ίδια τους την ιστορία...

Αγαπητοί μου αδελφοί, αγαπητοί μου φίλοι,

Η περιπέτεια που έζησε η μαύρη φυλή με τη δουλεία και στη συνέχεια με τη φυλετική καταπίεση και τις φυλετικές διακρίσεις αποτελεί ένα από τα πιο φρικτά εγκλήματα του δυτικού κόσμου. Και το χειρότερο είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό από τους χριστιανούς είτε ανέχτηκε αυτό το έγκλημα, είτε επωφελήθηκε απ' αυτό, δικαιολογώντας τα μάστιγα τάχα από τη Βίβλο και ησυχάζοντας έτσι τις ταραγμένες συνειδήσεις. Υπολογίζεται ότι η Αφρική έχασε πενήντα με εκατό εκατομμύρια ανθρώπους της με το εμπόριο των δούλων. Είπε πρόσφατα ο καθηγητής Maulana Karenga, μια από τις πιο έγκριτες προσωπικότητες της σύγχρονης Αφρικής: «Το ολοκαύτωμα αυτό είχε σα συνέπεια να χαθεί ένα μεγάλο μέρος από τους νέους μας και από ανθρώπους ικανούς και επιδέξιους, κι αυτό είχε επίδραση στην επιστημονική, τεχνολογική και πολιτιστική πρόοδο της Αφρικής». Οι υπέρμαχοι των φυλετικών διακρίσεων κατηγορούν τους μαύρους για υψηλή εγκληματικότητα και για έλλειψη προσαρμογής στην οργανωμένη κοινωνική ζωή. Κι αν ακόμη ήταν έτσι -που δεν είναι, γιατί ένα μεγάλο μέρος από τους μαύρους ακόμη και σήμερα καταδικάζονται από τα αμερικανικά δικαστήρια, κυρίως των νότιων πολιτειών, με εντελώς ανεπαρκή ή και κατασκευασμένα στοιχεία- κι αν ακόμη λοιπόν δεχτούμε ότι τα πράγματα εν μέρει είναι έτσι, υπεύθυνοι και πάλι είναι εκείνοι που προκάλεσαν όλη αυτή την τραγωδία, που ξεκλήρισαν εκατομμύρια ανθρώπους από τα σπίτια τους και από τις πατρίδες τους, που τους στέρησαν την ελευθερία

και την ανθρώπινη διαβίωση, και που τελικά τους καταδίκασαν να ζουν στο περιθώριο και στην καταφρόνια.

Υποσχεθήκαμε στον τίτλο της ομιλίας μας όχι μόνο να ξενανήσουμε τους ακροατές μας σ' ένα ενδιαφέρον κομμάτι της ιστορίας, αλλά συγχρόνως και να αντλήσουμε απ' αυτό τα αναγκαία διδάγματα. Θέλω να ελπίζω ότι στο μέτρο του δυνατού το πραγματοποιήσαμε. Κι αν πρέπει να συνοψίσουμε το κυριότερο διδάγμα σε λίγες μονάχα γραμμές, θα πούμε πως στη χριστιανική ζωή δεν αρκεί μόνο η ευσέβεια και η προσωπική ηθική. Αν θέλουμε νάμαστε σωστοί και ολοκληρωμένοι χριστιανοί δεν είναι αρκετές ούτε μόνο οι πολλές προσευχές, τα δακρυσιμένα μάτια και τα υψωμένα χέρια, ούτε μόνο η εκπλήρωση ενός κώδικα προσωπικής ηθικής με δέκα-δώδεκα άρθρα απαγόρευσης. («Μη πιάσης - μη γευθής - μη εγγίσης.»)Θα πρόσθετα μάλιστα ότι δεν είναι αρκετή ούτε καν η προσωπική φιλανθρωπία και φιλευσπλαχνία που δείχνουν σε αξιόπιστο βαθμό αρκετοί αμερικανοί χριστιανοί, πολύ περισσότερο από τους έλληνες χριστιανούς. Στο βιβλίο του «Επιτέλους Ελεύθεροι;» («Free At Last?») ο Carl Ellis διατυπώνει εύστοχα το πρόβλημα με τα παρακάτω λόγια: «Στο συντριπτικό τους ποσοστό οι άνθρωποι που πίστευαν στη Βίβλο στάθηκαν τυφλοί στο ν' αντιληφθούν πού βρισκόταν το κακό μέσα στο οικοδόμημα της αμερικανικής κοινωνίας. Για παράδειγμα, πώς μπορεί κανείς ν' αντιληφθεί μια αμαρτία που λειτουργεί σα θεσμός, όπως είναι ο ρατσισμός, όταν το περιεχόμενο της αμαρτίας περιορίζεται σε θέματα προσωπικής ηθικής όπως το ποτό, το κάπνισμα και τα παρόμοια;» Είναι η ίδια ακριβώς νοοτροπία που κάνει σήμερα τους χριστιανούς στις Ηνωμένες Πολιτείες τόσο ευαίσθητους στο θέμα των αμβλώσεων -πολύ σωστά- που τους κάνει όμως ν' αδιαφορούν ή και να συνευδοκούν σε θεσμικές αμαρτωλές καταστάσεις όπως η περιφρόνηση της ανθρώπινης ζωής με τις θανατικές ποινές και με τους πολέμους, ή η καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε άλλες χώρες έξω από τη δική τους, κάτι για το οποίο δούλεψε προς τη σωστή κατεύθυνση ο χριστιανός πρώην πρόεδρος Τζίμμι Κάρτερ.

Ας μη μιλούμε όμως μόνο για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Σήμερα στον τόπο μας αφθονούν οι ανθρώπινες ομάδες με διαφορετικό χρώμα, με διαφορετική θρησκεία, με εντελώς διαφορετικά ήθη και έθιμα από τα δικά μας. Και φοβάμαι πως πολύ συχνά δεν παίρνουμε καθόλου καλό βαθμό στη συμπεριφορά μας απέναντί τους. Το γεγονός αυτό κάνει, νομίζω, περισσότερο από ποτέ άλλοτε επίκαιρη την αποψινή μας ομιλία. Που εύχομαι να χρησιμεύσει τουλάχιστον για τους παρόντες σα μάθημα και σα βοήθημα. Για ν' αποψιγούμε τα λάθη, τις παραλείψεις, την απαράδεκτη τακτική άλλων ανθρώπων και άλλων χριστιανών σ' άλλους τόπους και σ' άλλες εποχές, πολύ συχνά όμως δυστυχώς και στο δικό μας τον τόπο και στη δική μας την εποχή.

*Σημ: κατά κανόνα ο όρος «πνευματικότητα», όπου εμφανίζεται -κι όχι μονάχα στην παρούσα ομιλία- χρησιμοποιείται με τη θρησκευτική έννοια του όρου, (spirituality)και όχι τη διανοητική (intellectuality). Δυστυχώς στην ελληνική γλώσσα δεν γίνεται διαχωρισμός ανάμεσα στις δυο έννοιες.

Ο κ. Στ. Κατσάρκας είναι π. μηχανικός και διευθυντής της χορωδίας της Ελευθέρας Ε.Ε. Θεσσαλονίκης.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΦΑΝΟΣΤΑΤΗ

της κας Βίκυς Κάλφογλου - Καλοτεράκη

Σχόλια με την ευκαιρία της κινηματογραφικής μεταφοράς του έργου του C.S.Lewis «Το Λιοντάρι, η Μάγισσα και η Ντουλάπα» (*The Lion, the Witch and the Wardrobe*).

«**Κ**αι τότε είδε μπροστά της το φωτάκι – όχι όμως λίγους πόντους πιο κει, όπου θα 'πρεπε να βρίσκεται η πλάτη της ντουλάπας, αλλά πέρα μακριά.. και τότε μόνο κατάλαβε πως στεκόταν στη μέση ενός δάσους, νύχτα, με χιόνι κάτω από τα πόδια της και τον αέρα γεμάτο χιονονιφάδες. Η Λούσυ τρόμαξε λιγάκι, για να λέμε την αλήθεια., μα ένιωθε να την κεντρίζει μεγάλη περιέργεια. Κοίταξε πίσω, και κει, ανάμεσα στους σκοτεινούς κορμούς των δέντρων, ξεχώρισε την ανοιχτή πόρτα της ντουλάπας, φαινόταν ως και το αδειανό δωμάτιο απ' όπου είχε ξεκινήσει... Στο δωμάτιο φαινόταν να 'χει ακόμα μέρα. «Έτσι κι αλλιώς, αν κάτι δεν πάει καλά, μπορώ να γυρίσω όποτε θέλω», σκέφτηκε η Λούσυ. Άρχισε λοιπόν να προχωράει.. μέσα στο χιονισμένο δάσος, ζυγώνοντας το φωτάκι. Το έφτασε σε καμιά δεκαριά λεπτά, κι ανακάλυψε πως ήταν ένας φανοστάτης».

(C. S. Lewis, *Το Λιοντάρι, η Μάγισσα και η Ντουλάπα*. Μετάφρ. Τζ. Μαστοράκη, Αθήνα 1989, σ.16).

Έτσι μπήκε η Λούσυ Πέβενσου στον κόσμο της Νάρνια, έτσι ξεκίνησαν οι περιπέτειες που έζησε εκεί μαζί με τ' αδέρφια της, έτσι ο C.S.Lewis άρχισε το 1948 να καταγράφει τα *Χρονικά της Νάρνια*, έργο που έμελλε να κατακτήσει μια αγαπημένη θέση στον χώρο της κλασσικής παιδικής λογοτεχνίας.

Ο συγγραφέας – το πλαίσιο του έργου

Ο συγγραφέας, (1898 – 1963), λόγιος και ακαδημαϊκός δάσκαλος στο Πανεπιστήμιο αρχικά της Οξφόρδης και αργότερα του Καίμπριτζ, δεν έκρυψε ποτέ τη μεταστροφή του από την αθεΐα στη συνειδητή Χριστιανική πίστη, έγινε δε γνωστός και αγαπητός σ' ένα ευρύτατο αναγνωστικό κοινό με τις απολογητικές μελέτες του. Οι ιδιαίτερες πνευματικές του δεξιότητες -η μοναδική του ικανότητα να συνδυάζει στα γραπτά του κρυστάλλινη λογική, σαφήνεια και ποιητική ευαισθησία, το πρωτότυπο ύφος γραψίματος, οι βαθύτατα πνευματικές και ουσιαστικές αναλύσεις του στα επιμέρους θέματα της Χριστιανικής διδασκαλίας και πρακτικής ζωής δίνουν στα κείμενά του έναν μοναδικό, απόλυτα αναγνωρίσιμο χαρακτήρα.¹

Το 1950, όταν εκδόθηκε το πρώτο βιβλίο της σειράς *Τα Χρονικά της Νάρνια* (*The Chronicles of Narnia*): «*Το Λιοντάρι, η Μάγισσα και η Ντουλάπα*», είχαν ήδη κυκλοφορήσει, ή ήταν γνωστά, σημαντικά απολογητικά έργα του: *Το Πρόβλημα του Πόνου* (*The Problem of Pain*), 1940², *Χριστιανισμός απλώς* (*Mere Christianity*) – κυκλοφόρησε το 1952, αλλά το περιεχόμενο ήταν ήδη γνωστό από τις ραδιοφωνικές ομιλίες του Lewis της εποχής του πολέμου³. Μεγάλη επιτυχία επίσης

είχαν *Οι Επιστολές του Σκριούτέιπ* (*The Screwtape Letters*), 1942, λογοτεχνικό και απολογητικό κείμενο που αναδεικνύει χαρακτηριστικά όλες τις αρετές του συγγραφέα υπηρετώντας συγχρόνως με ειλικρίνεια το Χριστιανικό μήνυμα.⁴

Το γεγονός ότι στην ωριμότητά του, χωρίς ο ίδιος ποτέ να έχει ζήσει με παιδιά, στράφηκε στο συγκεκριμένο είδος αφήγησης δεν είναι τόσο παράξενο όσο φαίνεται. Ο κόσμος του παραμυθιού δεν είχε πάψει ποτέ να τον γοητεύει, από τότε ακόμα που μικρό παιδί, μαζί με τον αδελφό του, έπλαθαν και εικονογραφούσαν ιστορίες για μια φανταστική χώρα, όπου τα ζώα μπορούσαν να μιλούν. Ενήλικας πια, με βαθιά γνώση της Λογοτεχνίας αλλά και τη Χριστιανική προοπτική, εξακολουθούσε να βρίσκει συναρπαστικό τον κόσμο του παραμυθιού. Έβλεπε εκεί μέσα την αναζήτηση μιας Ομορφιάς, που τα πράγματα γύρω μας μόνον υπαινίσσονται. Και στους κοινούς τόπους, τα σύμβολα, τα μοτίβα των παραμυθιών αναγνώριζε νύξεις για κάποιες κοινές, αρχέγονες μνημες από τη Χαραυγή του Χρόνου και της Ανθρώπινης ιστορίας. Η δύναμη της αγάπης που είναι ικανή να μεταμορφώσει και να δώσει ζωή, η θυσία, η προβολή της εσωτερικής ασχήμιας στην εξωτερική μορφή και το αντίθετο (θυμηθείτε την *Πεντάμορφη και το Τέρας*), η καταστροφή, όταν ο νόμιμος κάτοχος μιας «*περιουσίας*» την αρπάζει βίαια, πριν τη σωστή ώρα – αυτά είναι κάποια από τα μοτίβα που θα μπορούσε κανείς ν' απαριθμήσει.

Τα *Χρονικά της Νάρνια* πήραν δικαιωματικά θέση ανάμεσα στα κλασσικά έργα της Παιδικής Λογοτεχνίας με σταθερά πετυχημένη κυκλοφορία, γεγονός όχι συνηθισμένο για ένα Χριστιανό συγγραφέα. Μολονότι απευθύνονται κυρίως σε παιδιά, είναι ικανά να αγγίξουν και τον ενήλικα, όπως άλλωστε κάθε καλό παιδικό βιβλίο. Κείμενο πραγματικά γοητευτικό, πυκνό, με σωστές δόσεις χιούμορ και συγκίνησης ανταποκρίνεται απόλυτα στις προϋποθέσεις που ένας μεγάλος συγγραφέας θεωρούσε απαραίτητες για την καλή παιδική λογοτεχνία: «*Γράφεις όπως και για τους μεγάλους, μόνο φυσικά πολύ καλύτερα*».

Αλλά βέβαια υπάρχει και η άλλη, η κρίσιμη διάσταση. Ο Lewis δημιούργησε πλοκή, χαρακτήρες, έναν ολόκληρο κόσμο, που ουσιαστικά αντανακλούν την αναζήτηση της ανθρώπινης ψυχής για την Αλήθεια και την καθοριστική συνάντηση με τον Ιησού Χριστό, το Πρόσωπο το μόνο ικανό να πληρώσει τους μύχιους πόθους της... Ο Ασλάν, το ευγενικό Λιοντάρι, που δίνει τη ζωή του για να σωθεί η Νάρνια και σφραγίζει αποφασιστικά με την παρουσία του όλη την εξέλιξη της ιστορίας αναγνωρίζεται με σαφήνεια σαν εικόνα του Χριστού. Ο συγγραφέας δεν έκρυψε την πρόθεσή του να δημιουργήσει ένα πλαίσιο που θα εξοικειώνει τα παιδιά με τις βαθύτερες πνευματικές αλήθειες.

– «Γι' αυτό σας έφερα στη Νάρνια», λέει σ' ένα σημείο ο Ασλάν στη μικρή Λούσυ, «γνωρίζοντάς με εδώ λιγάκι θα με αναγνωρίσετε καλύτερα εκεί, στο δικό σας κόσμο». Ο Lewis θέλησε να υποβάλει, ιδίως στα παιδιά, γνήσια συγκίνηση και δέος μπροστά σ' αυτές τις αλήθειες, αποφεύγοντας τον κίνδυνο της ανίας και της αμηχανίας που συνήθως συμβαδίζει με την τυπική, δασκαλιστική πρακτική.⁵

Το Λιοντάρι, η Μάγισσα και η Ντουλάπα

Αξίζει τώρα να ριζούμε από πιο κοντά μια ματιά στην αρχή της ιστορίας, όταν για πρώτη φορά άνοιξε η πόρτα στον συναρπαστικό κόσμο της Νάρνια.

Τέσσερα αδέρφια, ο Πήτερ, η Σούζαν, ο Έντμουντ και η Λούσυ απομακρύνονται τον καιρό του πολέμου από τους βομβαρδισμούς του Λονδίνου και φιλοξενοούνται στο αρχοντικό ενός γέρου καθηγητή, χαμένο μέσα στην αγγλική εξοχή. Εξερευνώντας μια βροχερή μέρα το τεράστιο σπίτι η Λούσυ ανοίγει τυχαία την πόρτα μιας ντουλάπας που της έκανε εντύπωση και ξαφνικά βρίσκεται σ' έναν άλλο κόσμο, στη μυστηριώδη χώρα της Νάρνια, όπου ζουν περίεργα, γοητευτικά πλάσματα κι όπου τα ζώα μιλούν. Σκεπασμένη με χιόνια και πάγους η Νάρνια βρίσκεται κάτω από την τυραννία της Λευκής Μάγισσας που την έχει καταδικάσει σ' έναν ατέλειωτο χειμώνα. Όταν κάποια στιγμή όλα τ' αδέρφια μαζί βρίσκουν ανοιχτή την πόρτα και μπαίνουν σ' αυτόν τον παράξενο κόσμο (που λειτουργεί μάλιστα μ' έναν δικό του χρόνο) μαθαίνουν πως η μόνη σωτηρία για τη Νάρνια βρίσκεται στον Ερχομό του Ασλάν, του ευγενικού Λιονταριού. Κι ακόμη, πως όλοι περιμένουν η ευτυχία και το δίκαιο να ξαναρθουν στη Νάρνια, όταν στεφθούν βασιλιάδες δυο αγόρια και δυο κορίτσια.

Τα πράγματα όμως περιπλέκονται, καθώς ο Έντμουντ, ο οποίος έχει ήδη συναντήσει μόνος του τη Λευκή Μάγισσα κι έχει γοητευτεί από την υπόσχεσή της να τον κάνει βασιλιά, εγκαταλείπει τ' αδέρφια του και φεύγει να τη συναντήσει. Φτάνοντας όμως στο παλάτι της, αντί ν' ανταμειφθεί, ρίχνεται δεμένος χειροπόδαρα σ' ένα μπουντρούμι κι έτσι ανακαλύπτει το αληθινό πρόσωπο της Μάγισσας – στόχος της ήταν να παγιδεύσει κι αυτόν και τα αδέρφια του. Κι όχι μόνο - η προδοτική, ύπουλη πράξη του, σύμφωνα με τους αρχαίους νόμους της Νάρνια, τον έχει κάνει δικαιοματικά λεία της Λευκής Μάγισσας, η ζωή του της ανήκει.

Αυτό ακριβώς δηλώνει κι εκείνη, όταν συναντιέται με τα παιδιά και τον ίδιο τον Ασλάν, ο οποίος μάλιστα δεν αμφισβητεί το δίκαιο της απαίτησής της. Αναπάντεχα όμως, ύστερα από μια μυστική συνάντηση με τη Μάγισσα ο Ασλάν ανακινώνει στα παιδιά πως ο αδελφός τους είναι ελεύθερος. Όμως η βαθιά και ανεξήγητη θλίψη του δεν περνά απαρατήρητη από τη Σούζαν και τη Λούσυ που αποφασίζουν να μείνουν κοντά του όλη εκείνη τη νύχτα. Έτσι τον ακολουθούν, καθώς μόνος, χωρίς να προβάλλει καμιά αντίσταση παραδίδεται στη Λευκή Μάγισσα και τα σκοτεινά πλάσματα που την υπηρετούν. Εκείνη, αφού τον ταπειώσει, τον σκοτώνει φωνάζοντας θριαμβευτικά πως η Νάρνια είναι πια για πάντα δική της και πως το ανθρωπινό πλάσμα, που για χάρη του έγινε η θυσία, βρίσκεται και πάλι στα χέρια της ανυπεράσπιστο.

(«Το πρόσωπο του Λιονταριού... ήταν γυρισμένο

κατά τον ουρανό, ήρεμο, μήτε θυμωμένο, μήτε φοβισμένο, γεμάτο από βαθιά, γαλήνια θλίψη. Και τότε, πριν δώσει το χτύπημα, η Μάγισσα έσκυψε και του είπε με φωνή που έτρεμε: «- Λοιπόν, ποιος είναι ο νικητής;.. Νόμιζες πως μ' όλα αυτά θα σώσεις τον προδοτή άνθρωπο; Τώρα θα σκοτώσω εσένα αντί για κείνον, όπως συμφωνήσαμε... Μα όταν πια θα είσαι νεκρός, τι μ' εμποδίζει να τον σκοτώσω; Ποιος θα τον βγάλει τότε από τα χέρια μου; Καταλαβαίνεις τι έκανες; Μου χάρισες τη Νάρνια για πάντα. Έχασες τη ζωή σου – και μήτε τη δική του ζωή έσωσες. Και τώρα, με τη γνώση αυτή, απελπίσου και πέθανε!»).⁶

Η επόμενη αυγή φέρνει την έκπληξη. Μέσα από τα δακρυσμένα τους μάτια τα δύο κορίτσια βλέπουν μπροστά τους και πάλι ζωντανό και δυνατό το ευγενικό Λιοντάρι. Τους εξηγεί πως η Μάγισσα δεν γνώριζε αυτά που είχαν αποφασιστεί πριν τη Χαραυγή του Χρόνου για τη Νάρνια – «αν ένας αθώος δώσει με τη θέλησή του τη ζωή του στη θέση του προδοτή, τα δεσμά θα λυθούν, ο θάνατος θα νικηθεί».

Ακολουθεί η τελική μάχη με τη Λευκή Μάγισσα και τις δυνάμεις της, η επιστροφή της χαράς και της ζωής στη Νάρνια, η τρυφερή συνομιλία του Ασλάν με τον Έντμουντ, η στέψη των τεσσάρων βασιλιάδων, αυτό δηλαδή που η Λευκή Μάγισσα ήθελε να εμποδίσει με κάθε τρόπο.

Όταν ύστερα από χρόνια συνετής και δίκαιης βασιλείας τα παιδιά ξαναβρίσκουν το φανοστάτη και επιστρέφουν μέσα απ' τη ντουλάπα στον κόσμο τους, ανακαλύπτουν πως είχαν λείψει για λίγα μόνο λεπτά!

Κι όταν διηγούνται τις περιπέτειές τους στον γέρο καθηγητή (ο οποίος από την αρχή, για κάποιο περίεργο δικό του λόγο και σε αντίθεση με τ' αδέρφια της, είχε πιστέψει την περίεργη ιστορία της Λούσυ) εκείνος τους διαβεβαιώνει πως είναι πολύ πιθανό κάποτε, από μια άλλη πόρτα, να ξαναμπούν στη Νάρνια.

Η ιστορία συνεχίζεται

Κι έτσι γίνεται. Στα επόμενα βιβλία της σειράς τα τέσσερα αδέρφια, και, όταν αυτά μεγαλώνουν, άλλα παιδιά, γνωρίζουν τον συναρπαστικό κόσμο της Νάρνια και γίνονται για πάντα φίλοι της – από την πέννα του C.S.Lewis ξεπηδούν «Ο Πρίγκιπας Κασπιανός» (*Prince Caspian*) το 1951, «Ο Ταξιδιώτης της Αυγής» (*The Voyage of the Dawn Treader*) το 1952, «Ο Ασημένιος Θρόνος» (*The Silver Chair*) το 1953, «Το Άλογο και τ' Αγόρι του» (*The Horse and his Boy*) το 1954, «Ο Ανηψιός του Μάγου» (*The Magician's Nephew*) το 1955 (μια αναδρομή στη δημιουργία της Νάρνια και την είσοδο του Κακού με πρωταγωνιστή τον μικρό τότε Ντίγκορυ, τον κατοπινό ηλικιωμένο καθηγητή που γνώρισαν η Λούσυ και τ' αδέρφια της), «Η Τελευταία Μάχη» (*The Last Battle*) το 1956. Κάθε βιβλίο και μια πτυχή απ' το σχέδιο του Ασλάν για τη Νάρνια και τα ίδια τα παιδιά, κάθε αφήγηση και μια αναμέτρηση με το Κακό που παραμονεύει σε διάφορες μορφές, αλλά και μια βαθύτερη γνώση για τα παιδιά του εαυτού τους, μια βαθύτερη γνώση, πάνω απ' όλα, του Ασλάν, του ευγενικού Λιονταριού.

Αυτός είναι η μορφή που κυριαρχεί στα Χρονικά, αυτός είναι η χαρά και η απόλαυση των παιδιών, αυτόν λαχταρούν να συναντήσουν, κάθε φορά που ανακαλύπτουν μια καινούρια πόρτα προς τη Νάρνια, ο

αποχωρισμός από τον Ασλάν, από την αυστηρή αλλά και απέραντα τρυφερή ματιά του, είναι αυτό που τους πονά περισσότερο, όταν πρέπει να επιστρέψουν στον δικό τους κόσμο («Δεν είναι για τη Νάρνια, ξέρεις» ψελλίζει κλαίγοντας η Λούσυ, όταν στο τέλος του *Ταξιδιώτη της Αυγής* ο Ασλάν της λέει πως αυτή και ο Έντμουντ δεν θα ξαναγυρίσουν στη Νάρνια, «είναι για σένα. Γιατί εσύ δε θάσαι εκεί! Πώς να ζήσουμε χωρίς να σε ξαναδούμε ποτέ;»).

Σε κάθε αφήγηση η «συνάντηση» μαζί του είναι καθοριστική για τα παιδιά – φέρνει τη συνειδητοποίηση πως απ' αυτόν ξεπηδά η αγάπη, η ομορφιά, η σοφία, η αξιόπιστη καθοδήγηση, η Χαρά. Έτσι π.χ. συγκλονιστική διαγράφεται η εικόνα στον «*Ανεψιό του Μάγου*», όταν βλέπουν και ακούν τον Ασλάν με τον ήχο και τη μουσική της φωνής του να δίνει ζωή στη Νάρνια, συγκλονιστική η σκηνή, όταν τον συναντά για πρώτη φορά ο Σάστα στο «*Άλογο και τ' Αγόρι του*» («ό,τι πιο όμορφο και τρομερό μπορεί κανείς ποτέ ν' αντικρύσει!») κι εκείνος του αποκαλύπτει πως τον παρακολουθούσε και τον προστάτευε απ' τη στιγμή που γεννήθηκε, πως

ήταν αυτός που επενέβαινε και οδηγούσε τις εξελίξεις σ' όλες τις κρίσιμες στιγμές της ζωής του, ιδιαίτερα μάλιστα στις στιγμές που ο ίδιος ο Σάστα θεωρούσε τον εαυτό του «το πιο άτυχο αγόρι του κόσμου» – μοναδική και η εικόνα στον *Ασημένιο Θρόνο*, όταν η Τζιλ συναντά τον Ασλάν. Το μεγαλόπρεπο Λιοντάρι κάθεται δίπλα σ' ένα ρυάκι – «*Δε διψάς ;*», είπε το Λιοντάρι.

«*Πεθαίνω απ' τη δίψα*», είπε η Τζιλ. «*Τότε πιες*», είπε το Λιοντάρι..... «*Δεν τολμώ να' ρθω να πιω*»,

είπε η Τζιλ. «*Τότε, θα πεθάνεις απ' τη δίψα*», είπε το Λιοντάρι.... «*Μάλλον θα πρέπει να ψάξω για άλλο ρυάκι*», είπε η Τζιλ. «*Δεν υπάρχει άλλο ρυάκι*», είπε το Λιοντάρι.

Η αρχή της αληθινής ιστορίας

Η *Τελευταία Μάχη* θα συγκεντρώσει στη Νάρνια όλους τους φίλους της, από τον Ντίγκορ (δηλ. τον γνωστό μας γέρο καθηγητή) και την Πόλυ, τα παιδιά που είδαν τη Νάρνια να έρχεται στη ζωή με το Λόγο και τη Μουσική του Ασλάν, ως την Τζιλ και τον Γιούστους, τα παιδιά που την υπερασπίζονται πιστά στην πιο δύσκολή της ώρα. Κι όταν το Κακό συντρίβεται οριστικά, όταν ο Ασλάν βάζει τέρμα στο Χρόνο και τους οδηγεί στην Καινούρια, αληθινή Νάρνια, όλοι νιώθουν πως επιτέλους βρήκαν αυτό που ικανοποιεί τον βαθύτερο πόθο τους... Κι όχι μόνον... μαθαίνουν πως δεν πρόκειται ποτέ πια να χωριστούν από τον Ασλάν, την Αγάπη της καρδιάς τους – κι ακόμα πως «*αυτό ήταν μόνον η αρχή της αληθινής ιστορίας. Όλη η ζωή τους... και όλες οι περιπέτειές τους στη Νάρνια ήταν μόνον το εξώφυλλο και η πρώτη σελίδα: τώρα*

επιτέλους άρχιζαν το Πρώτο Κεφάλαιο της Μεγάλης Ιστορίας, που κανένας πάνω στη γη δεν έχει διαβάσει – που δεν τελειώνει ποτέ – που κάθε της κεφάλαιο είναι καλύτερο από το προηγούμενο».

Αναγνώστες και θεατές

Από την πρώτη τους εμφάνιση τα *Χρονικά της Νάρνια* γνωρίζουν σταθερή επιτυχία και συνεχείς ανατυπώσεις. Αυτή τη στιγμή κυκλοφορούν περί τα ογδόντα εκατομμύρια αντίτυπα σε περίπου τριάντα γλώσσες. Όσο ζούσε, ο Lewis αφιέρωνε καθημερινά αρκετό χρόνο για να απαντά ευσυνειδήτητα στα εκατοντάδες γράμματα των μικρών (κι όχι μόνον) φίλων του. (Χαρακτηριστικό της αγάπης που ένωνε τους μικρούς αναγνώστες με τον άνθρωπο που τους γνώρισε αυτόν τον θαυμαστό κόσμο είναι το γράμμα που έφτασε στο σπίτι του συγγραφέα μετά τον θάνατό του (!): «*Κύριε Lewis, λυπήθηκα πολύ, όταν έμαθα για τον θάνατό σας*».)

Η ανάπτυξη του Διαδικτύου στα τέλη του 20^{ου} αι. δημιούργησε καινούριους τρόπους συνάντησης για τους φανατικούς αναγνώστες της Νάρνια: ανταλλαγή απόψεων πάνω στα θέματα – κλειδιά, πληροφορίες για το έργο του Lewis και τις μελέτες που βοηθούν στην προσέγγισή του – διάφορες ιστοσελίδες ταξινομούν τη Νάρνια στον επίσης θαυμαστό κόσμο του κυβερνοχώρου.

Δεν μπορούσαν να λείψουν και οι απόπειρες μεταφοράς σε άλλες μορφές καλλιτε-

χνικής έκφρασης – ανάμεσά τους θεατρικές παραγωγές, μια εξαιρετικά ποιοτική και πιστή στο κείμενο και τα μηνύματά του τηλεοπτική σειρά (παραγωγή του BBC 1988 – 90) που απέδωσε συγκεκριμένες ενότητες της αφήγησης.

Όσπου ανακοινώθηκε επίσημα από τον οργανισμό Disney και την Walden Media το ξεκίνημα μιας φιλόδοξης παραγωγής – αφορούσε την κινηματογραφική μεταφορά του πρώτου μέρους της σειράς: *Το Λιοντάρι, η Μάγισσα και η Ντουλάπα*. Συμπαρωγός ο γιος της συζύγου του Lewis, της Joy Gresham, ο Douglas Gresham. Από μικρός είχε συνδεθεί με τον συγγραφέα σε μια σχέση ιδιαίτερα τρυφερή που στάθηκε στήριγμα και βοήθεια και για τους δύο στις σκοτεινές ώρες του θανάτου της Joy. Ώριμος άντρας τώρα, συνειδητός Χριστιανός, ασχολείται συστηματικά με τη διαχείριση της πνευματικής κληρονομιάς του Lewis. Καθώς ο ίδιος ουσιαστικά μεγάλωσε με τα *Χρονικά της Νάρνια* (το *Άλογο και τ' Αγόρι του* ο συγγραφέας το αφιερώνει στον Douglas και τον αδελφό του David), μια σοβαρή προσπάθεια κινηματογραφικής μεταφοράς τους ήταν γι' αυτόν ένα παλιό όνειρο και η παρουσία του στην ομάδα της παραγωγής δήλωνε την πρόθεσή του να γίνει σεβαστό το κείμενο και η ατμό-

σφαιρα του έργου. Καινούριες ιστοσελίδες προστέθηκαν στο Διαδίκτυο με πληροφορίες για την πορεία των γυρισμάτων της ταινίας, τα πρόσωπα, τη μορφή που σιγά - σιγά έπαιρνε το όλο εγχείρημα. Ένα ρολόγι έδινε συνεχώς την αντίστροφη μέτρηση ως τη μέρα της επίσημης παγκόσμιας πρεμιέρας.

Βιβλίο και φιλμ: μια δύσκολη σχέση

Είναι βέβαια γεγονός, πως ο φανατικός αναγνώστης περιμένει πάντα την κινηματογραφική μεταφορά ενός αγαπημένου βιβλίου με ανάμικτα συναισθήματα, προσδοκία αλλά και μεγάλη δόση δυσπιστίας. Κι αυτό, γιατί ο ίδιος έχει έτοιμο μέσα του το τέλειο σενάριο, έχει ήδη κάνει το απόλυτο μοντάζ. «Ξέρει» ποιες αγαπημένες εικόνες πρέπει οπωσδήποτε να αποδοθούν και πως, ποιοι διάλογοι είναι απαραίτητοι. Έχω την αίσθηση ότι ο σκηνοθέτης πρέπει να «νιώθει» πολλές φορές την πίεση των χιλιάδων, συχνά εκατομμυρίων αναγνωστών ενός κλασσικού λογοτεχνικού έργου που περιμένουν αμείλικτοι, ο καθένας με τη δική του εκδοχή έτοιμη στο μυαλό του, να εντοπίσουν την αδυναμία, την παράλειψη, την παρανόηση, για να καταλήξουν, τις περισσότερες φορές, στην ψυχρή διαπίστωση: «το βιβλίο είναι καλύτερο».

Και τις περισσότερες φορές έχουν δίκιο. Είναι αλήθεια πως τίποτα δεν μπορεί να αναμετρηθεί με τη δύναμη, την επίδραση ενός καλού λογοτεχνικού κειμένου. Από την άλλη, όπως είναι γνωστό, λογοτεχνία και κινηματογράφος, σαν δύο διαφορετικές μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας, μιλούν με μια διαφορετική γλώσσα, έχουν τους δικούς τους διακριτούς κώδικες και τεχνικές. Μοιραία η κινηματογραφική προσαρμογή ενός έργου δουλεύει κυρίως με τις οπτικές παραστάσεις, στοχεύει να κερδίσει άμεσα και γρήγορα τον θεατή με τη σοφή εναλλαγή των εικόνων. Αυτές κυρίως είναι που «διηγούνται» την ιστορία.

Το βιβλίο, χωρίς να δεσμεύεται απ' το χρόνο, στηρίζεται στη δύναμη του λόγου, στις παραστάσεις και τους συνειρμούς που προκαλεί η λέξη, σαν τους κύκλους που ξανοίγονται, μόλις πέσει το βότσαλο στην επιφάνεια του νερού. Κάθε αναγνώστης και μια μικρή λίμνη, κάθε λέξη κι ένα βότσαλο, οι κύκλοι άπειροι, ξανοίγονται αδιάκοπα με κάθε ανάγνωση, ταξιδεύουν στο χρόνο θριαμβικά. Οι χαρακτήρες ενός αγαπημένου βιβλίου γίνονται αγαπημένοι φίλοι, φράσεις χαρακτηριστικές, αστεία, γίνονται μέρος του κώδικα επικοινωνίας ανάμεσα στους μνημένους αναγνώστες...

Το τελικό αποτέλεσμα

Έτσι, οι φίλοι της σειράς περίμεναν το φιλμ με τα ανάμικτα συναισθήματα που προσπάθησα να περιγράψω. Η συγκεκριμένη μάλιστα πνευματική διάσταση του έργου έκανε πιο πολύπλοκο το κλίμα τόσο της αναμονής όσο και των ημερών της προβολής, ανεξάρτητα από το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Πάρα πολλές εκκλησίες, κυρίως στις ΗΠΑ αλλά και στην Αγγλία, αντιμετώπισαν το γεγονός σαν μέσο ευαγγελισμού και κινητοποιήθηκαν ανάλογα με εκδόσεις, θορυβώδη, συχνά, διαφήμιση και σχετικές καταχωρήσεις στο Διαδίκτυο. Υπερ-συντηρητικοί Χριστιανοί, απ' την άλλη μεριά, δυσφόρησαν με την όλη διαδικασία προώθησης που πάντα

συνοδεύει την εμφάνιση ενός φιλμ, όταν μάλιστα απευθύνεται κυρίως σε παιδιά και «βγαίνει» στις αίθουσες την περίοδο των Χριστουγέννων (π.χ. παράλληλη κυκλοφορία σχετικών προϊόντων: φιγούρες των ηρώων, αφίσες, μπλουζάκια κλπ). Και η άλλη, η «προοδευτική» πλευρά, κυρίως μέσα από τον χώρο της κινηματογραφικής κριτικής σε έγκυρες εφημερίδες του εξωτερικού, εξέφρασε την (αναμενόμενη) αντίδρασή της στην απόφαση να μεταφερθεί στον κινηματογράφο η σειρά της *Νάρνια*, διατύπωσε τις ενστάσεις της: «το κείμενο υποβάλλει στο παιδί Χριστιανικές αξίες (!) – είναι γεμάτο Χριστιανικές έννοιες και σύμβολα: η αμαρτία, η ενοχή, η θυσία, το αίμα – απ' το έργο λείπει η αγάπη (!), υπάρχει κλίμα μισογυνισμού» κ. ά. Το εγχείρημα για την τελευταία ένσταση είναι βέβαια η μορφή της Λευκής Μάγισσας. Αν μη τι άλλο, οι άνθρωποι αυτοί ξέχασαν προφανώς την απολαυστική ανατριχίλα των παιδικών τους χρόνων, όταν διάβαζαν τα παραδοσιακά παραμύθια με τους ήρωες να αντιμετωπίζουν θαρραλέα τις τόσες κακές μάγισσες.

Στην Ελλάδα, καθώς το απολογητικό έργο του C.S.Lewis είναι πολύ λιγότερο γνωστό (ακόμη και στους κύκλους των πιστών), ώστε να αναγνωριστεί σαν ιδεολογικό πλαίσιο των παιδικών του βιβλίων,⁷ η ταινία λειτούργησε, νομίζω, πολύ πιο γνήσια. Διάβαζε κανείς κάποιες νύξεις για τη Χριστιανική ιδιότητα του συγγραφέα και τον συμβολισμό των θεμάτων, αλλά γενικά το έργο παρουσιάστηκε χωρίς την πολεμική των εχθρών και τις υπερβολές των φίλων.

Η άποψη που διατυπώνεται από παράγοντες της εκκλησίας της Αυστραλίας στη σχετική ιστοσελίδα δίνει νομίζω το μέτρο: «*Αφήστε την ταινία να μιλήσει μόνη της χωρίς θόρυβο και κραυγές, που συνήθως φέρνουν το αντίθετο αποτέλεσμα*». Κι αν το κάνουμε αυτό, θα βρεθούμε πράγματι μπροστά σε μια καλλιτεχνική δημιουργία, της οποίας η ποιότητα, η αρτιότητα, η αγάπη και ο σεβασμός στην ευαισθησία και το μήνυμα του κειμένου δεν αμφισβητήθηκαν από καμιά σοβαρή κριτική. «*Τίποτα φυσικά δεν μπορεί να αγγίξει τη γοητεία, την ένταση του λόγου του C.S.Lewis*», έγραψε ο κριτικός του έγκριτου περιοδικού *Time*, «*όμως γνωρίσαμε πράγματι ένα ευγενικό Λιοντάρι*».

Θα μπορούσε βέβαια να σημειώσει κανείς κάποιες επιμέρους αδυναμίες: η αρκετά υποτονική παρουσία του γέρου καθηγητή, ο οποίος αντίθετα στο κείμενο παίζει σημαντικό ρόλο με τις καιρίες παρατηρήσεις του,⁸ η υπερβολική κάποιες φορές έμφαση στα εντυπωσιακά εφέ σε βάρος κάποιων ουσιαστικών διαλόγων μπορούν να αναφερθούν σαν κάποιες απ' αυτές τις αδυναμίες. Μας αποζημιώνουν όμως και με το παραπάνω οι πολλές δυνατές στιγμές του φιλμ, όπως το αξέχαστο, ονειρικό πέραςμα της Λούσου μέσα απ' την ντουλάπα στον χιονισμένο κόσμο της Νάρνια, η συγκλονιστική σκηνή της θυσίας του Λιονταριού με τη θριαμβική κραυγή της Λευκής Μάγισσας..

Πέρ' απ' το φανοστάτη

Και τώρα ακούω να ρχεται η ερώτηση: «*Ποιο το αποτέλεσμα; Γιατί να προβληθεί ένας Χριστιανός συγγραφέας σ' ένα μέσο όπως ο κινηματογράφος, όπου τόσο συχνά προβάλλονται αξίες κάθε άλλο παρά Χριστιανικές, κλπ, κλπ; Άξιζε τον κόπο;*» Ε, λοιπόν να. Νομίζω πως άξιζε.

Κατ' αρχήν, πίσω από την λογοτεχνική επιτυχία των *Χρονικών της Νάρνια* βρίσκεται ένας συγγραφέας με ξεκάθαρο χριστιανικό στίγμα και ταυτότητα, με συγκεκριμένο έργο στον χώρο της Απολογητικής. Ήταν μια συνειδητή και σταθερή επιλογή του, για την οποία πλήρωσε ακριβό τίμημα στην ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία. Σαν κάθε γνήσιο λογοτεχνικό έργο τα *Χρονικά* ξεπήδησαν βέβαια από την ανάγκη του συγγραφέα να εκφραστεί μέσω της τέχνης, συγχρόνως όμως αντανακλών μια βασική θέση του C.S.Lewis: ο Χριστιανός δεν δικαιούται να «κακοποιεί» την Τέχνη για να «κάνει κήρυγμα», θα πρέπει όμως πάντα η Χριστιανική ταυτότητα, το πνευματικό υπόβαθρο ενός Χριστιανού δημιουργού να είναι διακριτά μέσα στο έργο του.

Ένα τέτοιο λοιπόν καλλιτεχνικό έργο με αναγνωρίσιμο Χριστιανικό υπόβαθρο μεταφέρθηκε στη μεγάλη οθόνη, απευθυνόμενο τώρα, εκτός από τους ήδη πιστούς αναγνώστες, σ' ένα κοινό που πιο εύκολα οδηγείται από την εικόνα στο βιβλίο. Το αποτέλεσμα σίγουρα δεν μπορεί και δεν πρέπει να μετρηθεί μ' έναν επιφανειακό ενθουσιασμό, μοιάζει πιο πολύ με σπόρο που σιγά - σιγά ωριμάζει. Ήταν ενδεικτικές όμως οι αντιδράσεις των προοδευτικών λεγομένων κριτικών και διανοουμένων – οι αντίθετοι διακρίνουν, συχνά πολύ πιο καθαρά, τον «κίνδυνο». Κι εδώ ο «κίνδυνος» βρίσκεται σ' αυτό ακριβώς το Χριστιανικό υπόβαθρο, όπως και στο γεγονός πως το όνομα και το γενικότερο έργο ενός Χριστιανού συγγραφέα ήρθαν στο προσκήνιο, συζητήθηκαν έντονα με αφορμή δύο ποιοτικές δημιουργίες: το βιβλίο και το φιλμ.

Κι έτσι μέσα στην πνευματική χειμωνιά της εποχής μας το κοινό «είδε» το φως ενός φανοστάτη, πέρα απ' αυτόν, την εικόνα ενός άλλου κόσμου, έξω από τις διαστάσεις του δικού μας, και, ναι, τις Χριστιανικές έννοιες που τόσο ενόχλησαν κάποιους – ενοχή αλλά και συνγνώμη, αιματηρή Θυσία, η Θυσία της Αγάπης, και μέσα απ' αυτήν η νίκη του Θανάτου, η πνοή της Ζωής που ανασταίνει και μεταμορφώνει, (όπως η πνοή του Ασλάν ζωντάνεψε τα μαρμαρωμένα πλάσματα στην αυλή της Λευκής Μάγισσας).

Και για τους πιστούς που ίσως πρώτη φορά άκουσαν για τα *Χρονικά της Νάρνια* με την ευκαιρία της προβολής του φιλμ, η γνωριμία με τα βιβλία της σειράς θα ήταν, πιστεύω, πολύτιμη. Προσωπικά, με επηρέασαν και με βοήθησαν όσο και αμιγώς πνευματικές μελέτες. Ανήκουν στα βιβλία που, όταν τα ανοίγω, νιώθω πως συναντώ παλιούς φίλους. Κι ακριβώς επειδή πρόκειται για παλιούς, αγαπημένους φίλους, σκέφτομαι πως ίσως δεν μπορώ να είμαι απόλυτα αντικειμενική μιλώντας για τη Νάρνια, , μια που η απήχηση ενός βιβλίου εξαρτάται και από την ιδιοσυγκρασία του αναγνώστη. Απ' την άλλη μεριά, γνωρίζοντας πολλούς πιστούς αδελφούς, πολύ διαφορετικούς ό ένας απ' τον άλλο, που μοιράζονται την ίδια αγάπη, νιώθω πως δεν μπορεί – αν κάποιος από τους αναγνώστες αυτών των γραμμών θελήσουν να γνωρίσουν από κοντά τον κόσμο της Νάρνια, θα'ναι αρκετοί εκείνοι που θ' ανακαλύψουν εκεί μέσα εικόνες απ' τη δική τους πνευματική πορεία και αναζήτηση, πάνω απ' όλα, εικόνες απ' το Μοναδικό Αντικείμενο αυτής της αναζήτησης.

Η κα Β. Κάλφογλου-Καλοτεράκη είναι Λέκτωρ του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ενδεικτική βιβλιογραφία για το έργο του C.S.Lewis και ιδιαίτερα τα Χρονικά της Νάρνια:

W. Hooper, *C.S.Lewis: A Companion and Guide* (Harper San Francisco, 1996). - *Past Watchful Dragons: The Narnian Chronicles of C.S.Lewis* (Collier Books, 1979).

R.L.Green & W. Hooper, *C.S.Lewis: A Biography* (Harcourt Brace Jovanovich, 1974).

P. Ford, *A Companion to Narnia* (Harper & Row, 1980).

P. Kreeft, *C.S.Lewis: A Critical Essay* (Eerdmans, 1969).

C. Manlove, *The Chronicles of Narnia: The Patterning of a Fantastic World* (Twayne Publishers, 1993)

S.M.Smith, "Awakening from the Enchantment of Worldliness: The Chronicles of Narnia as Pre-Apologues" στο *The Pilgrim's Guide. C.S.Lewis and the Art of Witness*, επιμ. D.Mills (Eerdmans, 1998).

E.J.Kirk, *Narnia – Beyond the Wardrobe. The Official Guide to Narnia* (HarperCollins Publishers 2005). Κυκλοφορεί και στα Ελληνικά με την ευκαιρία της προβολής του φιλμ.

Υποσημειώσεις

¹ Με την ευκαιρία της συμπλήρωσης εκατό χρόνων από τη γέννηση και αργότερα σαράντα από τον θάνατο του C.S.Lewis είχαν δημοσιευθεί στον *Αστέρα* άρθρα της υπογράφουσας με εκτενή παρουσίαση του έργου του και παράθεση ενδεικτικής βιβλιογραφίας.

² Κυκλοφορεί στα Ελληνικά σε μετάφραση Γ.Τασιογλου (Εκδόσεις *Αλέκτωρ*, Αθήνα 2004)

³ Κυκλοφορεί στα Ελληνικά σε μετάφραση Β. Αδραχτά, (Εκδόσεις *Ελληνικά Γράμματα* Αθήνα 1999).

⁴ Οι πασίγνωστες πια επιστολές που περιέχουν οδηγίες του Ανώτερου Αξιωματούχου στην ιεραρχία των πονηρών πνευμάτων Σκριούτσειν σ' έναν μαθητευόμενο, «υπεύθυνο» για την ψυχή ενός Χριστιανού, – κείμενο αληθινά σπινθηροβόλο -, κυκλοφόρησαν στα Ελληνικά με τον τίτλο *Η Τακτική του Διαβόλου* από τις εκδόσεις Πουρνάρα. Θεσσαλονίκη 1974, 1993).

⁵ «... past the watchful dragons of boredom and embarrassment», C.S.Lewis, "Sometimes Fairy Stories May Say Best What's to Be Said", στο *Of Other Worlds*, επιμ. W.Hooper (Harcourt, Brace & World, 1966), 37.

⁶ Πάντα, όταν διαβάζω αυτές τις γραμμές, θυμάμαι έναν αγαπημένο πνευματικό μου δάσκαλο και βαθύ μελετητή του Λόγου του Θεού – μ' αυτό τον τρόπο σκιαγραφούσε τη σκοτεινή ώρα του Γολγοθά. Η στιγμή που ο Διάβολος νομίζει πως θηράμβευσε, έχοντας οδηγήσει τον Κύριο στον Σταυρό, είναι στην πραγματικότητα η στιγμή της συντριβής του από το Αρνίο, «το εσφαγμένο προ καταβολής κόσμου». Και το περίεργο είναι πως ο Κ. Χονδρογιάννης (σ' αυτόν τον πιστό εργάτη του Θεού αναφέρομαι) δεν είχε ακούσει καν το όνομα του C.S.Lewis. Ή μήπως τελικά δεν είναι και τόσο περίεργο;

⁷ Τα *Χρονικά της Νάρνια* ως ολοκληρωμένη σειρά κυκλοφόρησαν σε ελληνική μετάφραση από τις έγκριτες εκδόσεις *Κέδρος*. (1989 κ.εξ.).

⁸ Ευτυχώς ακούγεται το περίφημο τρίλημμα, όταν ο καθηγητής επικαλείται τη Λογική για να πείσει τα μεγάλα αδέρφια ότι ο κόσμος που ανακάλυψε η Λούσυ είναι πολύ πιθανόν να υπάρχει: «Γιατί να μη διδάσκουν Λογική σ' αυτά τα ευλογημένα σχολεία; οι δυνατότητες είναι μόνο τρεις: ή λέει αλήθεια, ή τρελάθηκε, ή λέει ψέματα. Ξέρετε καλά πως δεν είναι ψεύτρα, και είναι ολοφάνερο πως δεν τρελάθηκε. Για την ώρα λοιπόν, κι ώσπου να βρούμε αποδείξεις, πρέπει να υποθέσουμε ότι λέει αλήθεια». Δυστυχώς λείπει η επισήμανσή του για τον διαφορετικό χρόνο της Νάρνια, όταν, στην ίδια συζήτηση, τα παιδιά διαμαρτύρονται πως είναι αδύνατον η Λούσυ να έζησε τόσες περιπέτειες στα λίγα δευτερόλεπτα της απουσίας της: «... Αν μπήκε σ' έναν άλλο κόσμο, δε θα μου φαινόταν διόλου απίθανο εκείνος ο άλλος κόσμος να έχει δικό του ξεχωριστό χρόνο- έτσι που όσο κι αν μείνεις εκεί, για το δικό μας χρόνο να μη σημαίνει τίποτα. Δε νομίζω ότι κορίτσι της ηλικίας της θα μπορούσε να φανταστεί μια τέτοια ιστορία. Αν έλεγε ψέματα, θα φρόντιζε να κρυφτεί κάμποση ώρα πριν ξαναβγει και σας ξεφουρνίσει την ιστορία».

ΤΟΥ ΙΕΡΕΜΙΑ

Κάμε τα μάτια μου πηγές
Ρυάκια και ποτάμια
Να τρέχουνε για τις πληγές
Που ανομιás πλοκάμια
Σίδερο, αίμα και φωτιά
Έλουσαν την ελπίδα
Και σούρνουνε την Εκκλησιά
Σ' αλλόγραφη πατρίδα.
Μα όχι μόνο δάκρυα
Και στέρφο μοιρολόι
Ξεκρέμα μου απ' την άκρια
Το γερογκρά, ρολόι
Πως φτάκαν οι στερνοί καιροί
Μη φύγω απ' τη μάχη.
Ξέρω, δεν έχω απαντοχή.
Ντροπή, κιότη η πλάτη...
Και θα σφυρίζω την παλιά
Της μάχης την ωδή μου
Του Γολγοθά τη σταυρική
Γιορτή του Λυτρωτή μου.

Σ.Ι.Π

